

Download from: [aghalibrary](#)

مجاهدینو ته
د امیر المؤمنین حفظه الله
لارښوونې

Download from: aghalibrary

خپرندوی: د افغانستان اسلامي امارت
د فرهنگي چارو کمیسیون، دتالیف او ترجمې خانګه

د کتاب ځانگړنې:

مجاهدينو ته د اميرالمؤمنين لارښوونې	د کتاب نوم:
اميرالمؤمنين شيخ الحديث مولوي هبة الله حفظه الله	ابلاغ:
شيخ الحديث مولوي عبدالحكيم صاحب حفظه الله	ترتيب:
۱۴۳۸ هـ ق	چاپ کال:
لومړی	چاپ وار:
۵۰۰۰ ټوکه	چاپ شمېر:
دافغانستان اسلامي امارت	خپرندوی:
د فرهنگي چارو کميسيون، دتاليف او ترجمې څانگه	
۱۶	دخپرونو لړ:
تخنيکي څانگه	ديزاین:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ونستهديه، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات أعمالنا من يهده الله فلا مضل له ومن يضل فلا هادي له، ونشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ونشهد أن محمداً عبده ورسوله قال الله تبارك و تعالی: إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا [الأحزاب: ٥٦]. اللَّهُمَّ صل وسلم عليه وعلى آله وصحبه ومن سار على نهجه إلى يوم الدين. وأيضاً قال الله تبارك و تعالی: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا. يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا. صدق الله العظيم [الأحزاب: ٧٠-٧١].

محترمو مسلمانانو وروڼو او بالخصوص د اسلامي امارت مجاهدينو!

د رسول الله صلی الله علیه و سلم دا طریقه وه چې کله به یې د مجاهدينو ټولې د کومې غزا لپاره لېږه نو په دې وخت کې به یې ورته د جهاد د آدابو، روا او ناروا په باره کې دیني لارښوونې کولې، ترڅو مجاهدين خپل جهادي کردار په شرعي طریقه ترسره کړي او د کوم تجاوز یا انحراف مرتکب نه شي.

د امير المؤمنين لارښوونې

په دې باره کې په صحيح مسلم شريف کې د حضرت بريدة رضی الله عنه په روايت حديث راغلی چې فرمايي: کان رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا أمر أميراً على جيش أو سرية أوصاه بتقوى الله ومن معه من المسلمين خيراً، فقال: اغزوا باسم الله، في سبيل الله قاتلوا من كفر بالله، اغزوا ولا تغلوا، ولا تغدروا، ولا تمثلوا، ولا تقتلوا وليدًا و... الخ (رواه مسلم).

حضرت بريدة رضی الله عنه روايت کوي چې کله به رسول الله صلى الله عليه وسلم د صحابه کرامو د جهاد لښکر يا ټولي ته کوم امير ټاکلو نو هغه امير او ورسره نورو مسلمانانو ته به يې د تقوى توصيه کوله، ورته ويل به يې: د الله تعالى په نوم او د الله تعالى په لاره کې له هغه چا سره جگړه وکړئ چې له الله تعالى يې انکار کړی او کافران شوي، جهاد وکړئ او په غنيمت کې غلا، غدر او مثله مه کوئ او ماشوم مه وژنئ... د حديث شريف چې خورا اوږد دی رسول صلى الله عليه وسلم په کې مجاهدينو ته هغه ضروري احکام او آداب ذکر کړي دي چې يو مجاهد ورته اړتيا لري.

د رسول الله صلى الله عليه وسلم له دې ارشاد اتو څخه معلومېږي چې د مسلمانانو د هر امير د اوښه ده چې مجاهدينو ته وخت په وخت لارښوونې او هدايات صادر کړي، ترڅو د مجاهدينو جهاد په شرعي طريقه برابر او له انحرافاتو يا افراط او تفريط څخه محفوظ شي.

جهاد کوم لا محدود عمل يا خود سره قتال نه دی بلکې د هر ديني عمل په څېر د جهاد لپاره هم شريعت ځانگړې فقهي احکام او آداب ټاکلي، چې يوازې په هماغه لاره

د امير المؤمنین لارښوونې

تگ او د هماغو شرايطو، احکامو او لارښوونو په رعايت سره کيداى شي واقعي جهاد ترسره شي "اوبس".

لکه څرنګه چې د نورو عباداتو له پيل نه مخکې د هغو شرعي احکام او آداب زده کول او ځان پرې پوهول ضرور دي، همدا سې په جهاد کې هم بايد مجاهد له هر څه مخکې د جهاد په ضروري احکامو او آدابو ځان پوه کړي.

ټول هغه ضروري احکام چې مجاهدين ورته اړتيا لري د اسلامي امارت لخوا په عمومي (لائحه) کې نشر شوي دي، وخت په وخت د اسلامي امارت د زعيم په پيغامونو، ځانګړو هداياتو، د معسکراتو په درسونو او کلنيو تربیوي پروګرامونو کې هم بيا بيا بيان شوي دي.

ددې لپاره چې مجاهدين نور هم خپل کردار ته ښه متوجه شي، نيتونه او اعمال يې اصلاح او جهاد يې د الله تعالی په دربار کې د قبولتيا وړو ګرځي، د اسلامي امارت د زعيم امير المؤمنین شيخ الحدیث مولوي هبة الله آخندزاده صاحب لخوا مجاهدينو ته دغه لارښوونې وړاندې کيږي، مجاهدين دې کوبنس وکړي چې د لارښوونې ولولي، ځان پرې پوه کړي او عمل پرې وکړي، که کوم مجاهد يې په خپله نشي مطالعه کولای نو بل مجاهد دې چې ليک لوست کولای شي ورته ولولي او ورباندې پوه دې کړي.

الله تعالی ته دعاء کوو چې دغه لارښوونې مقبولې او مؤثرې وګرځوي ترڅو په مجاهدينو کې د لازيات اخلاص، اصلاح، تقوی، حسنه اخلاقو، اخوت او اتحاد د پيدا کيدو سبب شي. دغه راز د اسلامي امارت درهبري شورا غړي شيخ الحدیث مولوي

د امير المؤمنين لارښوونې

عبدالحكيم صاحب ته هم له الله تعالى شخه كامل اجر ونه او د دارينو سعادت غواړو چې
د دې رسالې په برابرولو كې يې ډيره همكاري وكړه. الله تعالى دې سعي قبوله كړي.

آمين يا رب العلمين

مجاهدينو ته د شريعت په رڼا کې لارښوونې

الحمد لله رب العلمين، الذي بعث رسوله بالخلق العظيم وجعله قائدا للمجاهدين والصلوة والسلام على من أتم مكارم الأخلاق وأمر بها الى الحكام والمجاهدين وعلى اله واصحابه الذين هم قدوة الأمة في اعلاء كلمة الله الى يوم الدين.

اما بعد:

څرنگه چې اوس د جهاد وخت دی په ځانگړې توگه زموږ په اشغال شوي هيواد افغانستان کې مجاهدين د دښمنانو په وړاندې په اسلامي مبارزه اخته دي؛ نو ځکه ما اراده وکړه چې د الله جل جلاله د مقدس کتاب او نبوي احاديثو په رڼا کې د دوی لپاره هغه څه وليکم چې اوس مهال د دوی تر ټولو لومړنۍ اړتيا ده، الله جل جلاله دې موږ او دوی ټولو ته د عمل توفيق راکړي.

* * *

نيت او اهميت يې

نيت چې نه يواځې په جهاد بلکې په ټولو عباداتو کې مهم امر دی الله جل جلاله يې په اړه فرمايي: وَمَا أَمْرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقِيَمَةِ [البينة: ٥]

ژباړه: او هغوی ته (هم) بل څه امر نه وشو، پرته له دې چې د الله تعالی عبادت وکړي په داسې حال کې چې هغه لره د خپل دین سوچه کونکي حق پلوي اوسي، لمونځ دې ترسره کوي، زکات دې ورکوي او همدا سم برابر دین دی.

في تفسير المنير، الإخلاص: هو أن يأتي بالفعل خالصا لداعية واحدة ولا يكون لغيرها من الدواعي تأثير في الدعاء إلى ذلك الفعل. وقوله: مُخْلِصِينَ تنبيه على ما يجب من تحصيل الإخلاص من ابتداء الفعل إلى انتهائه. والمخلص: هو الذي يأتي بالحسن لحسنه والواجب لوجوبه، فيأتي بالفعل مخلصا لربه، لا يريد رياء ولا سمعة ولا غرضا آخر، بل قالوا: لا يجعل طلب الجنة مقصودا ولا النجاة عن النار مطلوبا وإن كان لا بد من ذلك. (ج. ٣٠/ص ٣٤٦)

ژباړه: اخلاص دې ته ويل کېږي چې کاريوازي د يوې داعيې لپاره ترسره شي او دنورو غوښتنو اغيزنې کې نه وي. د "مخلصين" ټکي د دې خبرداري ورکولو لپاره دی چې کار بايد له پيله تر پايه په اخلاص سره وي او مخلص هغه

د امير المؤمنين لارښوونې

شوکه دی چې ښک کار ددې لپاره کوي چې په هغه کې ښکته ده او واجب کار ځکه کوي چې پرې واجب دی، په دې ډول هر کار یواځې د خپل خدای لپاره ترسره کوي، نه پکې دریا اراده لري نه د سمعت او نه د کوم بل شي، بلکې علماء خولا دام وایي چې د نیک کار له ترسره کولو یې مقصد جنت ته تلل او له دوزخ څخه د ځان ژغورل هم نه وي، که څه هم له هغه څخه چاره نسته).

وفي شرح المهذب: وَعَنْ ذِي الثُّونِ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ ثَلَاثَةٌ مِنْ عِلْمَاتِ الْإِخْلَاصِ اسْتِوَاءُ الْمُدْحِ وَالذَّمِّ مِنَ الْعَامَّةِ وَنِسْيَانُ رُؤْيَا الْأَعْمَالِ فِي الْأَعْمَالِ وَاقْتِضَاءُ ثَوَابِ الْعَمَلِ فِي الْآخِرَةِ. وَعَنْ أَبِي عَثْمَانَ رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ الْإِخْلَاصُ نِسْيَانُ رُؤْيَا الْخَلْقِ بِدَوَامِ النَّظَرِ إِلَى الْخَالِقِ. وَعَنْ حُذَيْفَةَ الْمَرْعَشِيِّ- رَحِمَهُ اللَّهُ قَالَ الْإِخْلَاصُ أَنْ تَسْتَوِيَ أَعْمَالُ الْعَبْدِ فِي الظَّاهِرِ وَالبَاطِنِ. (ج/۱ ص/۴۹).

ژباړه: په شرح المهذب کې د حضرت ذوالنون مصري رحمه الله په حواله راغلي چې د مخلص درې علامې دي:

لومړۍ دا چې د خلکو مدح او ذم به دواړه ورته یو برابر وي.

دوهم خلکو ته به خپل عمل د ریاء لپاره نه څرگند وي.

دریم په آخرت کې به د عمل په مقابل کې د نیکې بدلې هیله ساتي.

له ابی عثمان رحمه الله څخه روایت دی وایي: اخلاص دادی، چې الله تعالی ته د همېشني توجه او نظر له امله خلکو ته ځان ښوونه- نه کوي. د حذیفه مرعشي رحمه الله څخه یې نقل کړی وایي چې د بنده افعال په ظاهر او باطن کې سره برابر وي. دا اخلاص دی.

بل حَى الله جل جلاله فرمايى: **وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ** [الاعراف ٢٩].

ژباړه: او د الله عبادت كوي په داسې حال كې چې يواځې د الله لپاره تاسو (له ریا، عجب او هر نقصان څخه) د دين خالص كوونكي ياست، لكه په كوم شان چې الله پيدا كړي ياست په دغه شان به بيا الله تعالى ته ورگرځئ.

حضرت عمر رضی الله عنه روایت كوي:

قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى دُنْيَا يُصِيبُهَا أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ». (متفق عليه)

ژباړه: له رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ څخه مې واوړېدل چې ويل يې: د عملونو اعتبار (ثواب) په نيت سره دى دهر چا نيت (معتبر) دى، كه يو چا د الله تعالى او د هغه د رسول صلى الله عليه وسلم لپاره هجرت وكړ، نو هجرت يې د الله او رسول عليه السلام لپاره گڼل كيږي او كه د دنيا حاصلولو او يا له بنسټي سره د نكاح كولو لپاره يې هجرت وكړ، نو هجرت يې د همدې شيانو لپاره دى، معنى دا چې صحيح نيت نفع رسوي او فاسد نيت فساد راوړي، نو څوك دې په دې نه تير وځي چې ظاهر يې نياسته وي، باطن يې بدرنگه وي، الله پاك ته زړونه معتبر دي (فيض الباري).

حضرت موسى اشعري رضی الله عنه روایت كوي: قَالَ أَعْرَابِيٌّ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنَمِ وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُذْكَرَ وَيُقَاتِلُ لِيُزَى مَكَانَهُ

مَنْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.
(صحيح البخاري برقم ۲۸۱۰).

ژباړه: يوه اعرابي د الله رسول صلى الله عليه وسلم ته وويل: يو سپرى د غنيمت لپاره جهاد كوي، بل د دې لپاره چې خلك يې (په شجاعت او زړورتوب) وستايي او بل درياء لپاره (چې خلك ووايي چې ده په فلانۍ غزوه كې شركت كړى و) په دوى كې كوم يو د الله دلاري مجاهد دى؟

رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل، چې له دوى څخه يوازې هغه فى سبيل الله مجاهد دى چې د الله جل جلاله د كلمې د لوړوالي لپاره جهاد كوي علماء كرام وايي، كه يو څوك په جهاد كې د الله تعالى د كلمې د لوړوالي نيت ونه كړي، بلكې د نورو اهدافو لپاره يې كوي، نو بيا د هغه عمل ته جهاد نه بلكې جگړه ويل كيږي، چې بيا د هغو انعاماتو مستحق نه گرځي، چې الله تعالى يې له مجاهدينو سره وعده كړې ده:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ * تُوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ * يَغْفِرَ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتٍ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿[الصف ۱۰ - ۱۲].

ژباړه: اې هغو كسانو چې تاسو ايمان راوړئ (اې مومنانو)، ايا تاسو ته در ونبيم داسې تجارت، چې له دردناك عذاب څخه مو ساتي، (دغه تجارت كوى،

د امير المؤمنين لارښوونې

هغه داده چې) ايمان راوړئ په الله تعالى او د هغه په رسول او جهاد كوي تاسي (اې مومنانو) په لاره د الله تعالى كې، په خپلو مالونو او نفسونو سره، (په الله تعالى او د هغه په رسول ايمان راوړل او د الله تعالى په لاره كې په مال او نفس جهاد كول) خير دى تاسو لره، كه چيرته تاسو پوهيږئ، نو بخښنه به درته وكړي (الله تعالى) د گناهونو او هغو جنتونو ته به مو داخل كړي، چې (له ماڼيو او ونو) لاندې ورڅخه (د پاكو شرابو، شاتو، شيدو، او خوږو اوبو) ويالې بهيږي او (دا ځل به مو كړي) په بنائسته او پاكيزه ځايونو (ماڼيو) كې چې د هميشه او سپدلو په جنتونو كې (جوړ شوي) دغه لويه كاميابي ده.

دلته الله تعالى دغه نعمتونه د هغه چا لپاره ټاكلي، چې د الله تعالى په لاره كې جهاد كوي او نبى عليه السلام وايي: د الله تعالى په لاره كې جهاد هغه دى، چې د الله تعالى د كلمې د لوړوالي لپاره وشي، فتح الباري د ابو موسى اشعري رضی الله عنه د حديث په اړه وايي، چې دلته نبی عليه السلام له بلاغت او ايجاز څخه ډك ځواب وركړ، ځكه كه يې په ځواب كې داسې ورته ويلې وای: چې كوم شيان تاياد كړل، دا د الله تعالى په لاره كې نه دي، نو دا احتمال يې و، چې له دغو پرته نور ټول د الله تعالى په لاره كې دي او داسې خونه ده، نو يو جامع لفظيې ذكر كړ، يعنى كه د الله تعالى د كلمې د لوړوالي لپاره و، هغه د الله تعالى په لاره كې جهاد دى او كه نه، نور چې د هر څه لپاره وي هغه د الله تعالى په لاره كې جهاد نه دى، ابن حجر رحمه الله وايي، چې د اعلاء كلمه الله طلب، د الله تعالى درضاء، د الله تعالى د ثواب او د الله

تعالی د د بنمانو د له منځه وړلو په طلب مشتمل دی، ځکه دا ټول څیزونه سره متلازم دي.

د الله تعالی د کلمې له لور والي څخه مطلب څه دی؟ تفسیر ابن کثیر د دغه آیت: **وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا السُّفْلَىٰ وَكَلِمَةُ اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ**. په تفسیر کي وایي: **قال ابن عباس: «كلمة الذين كفروا» الشرك و «كلمة الله» هي: لا إله إلا الله.**

ژباړه: (الله تعالی) د هغو کسانو کلمه، چې کفر یې کړی دی (کافران دي) بنسخته کړې او د الله تعالی کلمه لوړه ده، الله تعالی غالب او د حکمت خاوند دی، ابن عباس رضی الله عنه وایي، چې د کفر د کلمې څخه مطلب شرک او د الله تعالی له کلمې څخه مطلب لا إله إلا الله دی، په تفسیر طبري کې کلمه الله د الله تعالی له دین، د الله تعالی له توحید او له لا إله إلا الله څخه عبارت ده.

د الله تعالی د کلمې لوړ والی د شریعت تر تحکیم او نفاذ پوري تړلی دی او د شریعت نفاذ د اسلامي حکومت (خلافت او امارت) تر قائمېدو پوري مربوط دی، ځکه کله چې اسلامي حکومت قائم شي، نو شریعت به نافذ شي او چې شریعت نافذ شو، همدا د الله تعالی د کلمې لوړ والی دی، نو مجاهد چې خاوره له اشغال څخه خلاصوي هم همدا به یې نیت وي، چې تر څو شرعي نظام پرې راوړي او د جهاد هدف همدا دی، چې د الله تعالی په ټوله خاوره د الله تعالی کلمه لوړه شي.

کله چې د يو چا نيت د الله تعالى د کلمې لور والی نه وي، يعنی باعث اصلي يې همدا نه وي، نو که د جهاد په لاره کې مرگ ورته ورسېږي، هغه حقيقي شهيد نه بلل کېږي او د هغې مرتبې او نعمتونو څخه نه برخمن کېږي، چې شهيد ته ورکړل شوي دي، الله تعالى د شهيدانو په اړه فرمايي: **وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزُقُونَ*** **فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ*** **يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةِ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ*** [آل عمران: ۱۶۹-۱۷۱]

ژباړه: په هغو کسانو د مرگومان مه کوئ چې د الله تعالى په لاره کې وژل شوي، هغوی ژوندي دي، درې په نزد ورته (د جنت له خوراكونو او څښاکونو څخه) رزق ورکول کېږي دوی په هغه څه باندې خوشحاله دي چې د الله تعالى له لوري له خپل فضل څخه ورکړل شوي، دوی په هغو کسانو (په ورتللو) خوشحاليږي چې لا په دوی پوري تر دوی وروسته نه دي پيوسته شوي، په دې ډول چې هيڅ وېره په دوی نشته او نه به هم دوی غمجن کېږي، دوی خوشحاليږي په نعمت د الله تعالى او د الله تعالى په فضل سره او بې شکه الله تعالى د مومنانو اجر نه ضائع کوي.

شهادت هغه مرتبه ده، چې نبي عليه السلام يې درې ځله غوښتنه کړې ده والذی نفس محمد بيده لوددت أني أغزو في سبيل الله فأقتل ثم أغزو فأقتل ثم أغزو فأقتل، يعنی: نبي عليه السلام وايي، چې زما دې په هغه ذات قسم وي، چې د محمد (صلی الله عليه وسلم) نفس د هغه په "يد" کې دی، زه دا خوښوم، چې د الله

تعالی په لاره کې جگړه وکړم او شهید شم، بیا جگړه وکړم او شهید شم، بیا جگړه وکړم او شهید شم، همداسې نور ډیر آیتونه او احادیث د شهید د مرتبې د لوړوالي په اړه راغلي دي، خودغه کس چې نیت یې په جهاد کې سم نه وي او بیا په دغه لاره کې ووژل شي، د شهید له مرتبې څخه محروم دی او د الله تعالی په نزد شهید نه دی.

د چا چې نیت په جهاد کې د الله تعالی لپاره نه وي، اجر خو نه ورکول کیږي، بلکې د عذاب مستحق ګرځي، لکه د حضرت ابو هریره رضی الله عنه په روایت کې چې راځي، سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتَشْهَدَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتَشْهَدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْفِيَ فِي النَّارِ. (رواه مسلم).

ژباړه: حضرت ابو هریره رضی الله عنه وایي، ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه واورېدل، چې ویل یې: د قیامت په ورځ اول کس چې په اړه به یې فیصله کیږي هغه سړی دی، چې شهید شوی وي، نو را به وستل شي، الله تعالی به ده ته هغه نعمتونه وریاد کړي، چې په دنیا کې یې ورکړي وو، دی به هم هغه ټول ومني، بیا به الله تعالی ورته ووايي: تا زما له در کړل شویو نعمتونو څخه څه ډول کار واخیست؟ هغه به وایي: ما ستا په لاره کې جهاد وکړ، ترڅو شهید شوم، الله تعالی به ورته ووايي، چې درواغ ډې وویل، تا ددې لپاره جهاد کاوه، چې خلک درته دلاوره ووايي او هغه درته وویل شول، بیا به دغه سړی د الله تعالی په امر پر مخې کش کړای شي او دوزخ ته به ورواچول شي.

حضرت سهل ابن سعد رضی الله عنه روایت کوي:

قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: " نِيَّةُ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ، وَعَمَلُ الْمُنَافِقِ خَيْرٌ مِنْ نِيَّتِهِ، وَكُلُّ يَعْمَلُ عَلَى نِيَّتِهِ، فَإِذَا عَمِلَ الْمُؤْمِنُ عَمَلًا نَارِي فِي قَلْبِهِ نُورٌ " (طبراني في الكبير: رقم ٥٩٤٢).

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي، چې د مسلمان نيت د هغه تر عمل غوره دی او د منافق عمل د هغه تر نيت غوره دی، هر يوله دوی څخه دخپل نيت مطابق عمل کوي، کله چې مسلمان کوم عمل وکړي نو په زړه کې يې نور وځلېږي.

د نيت گټې:

لومړۍ: په نيت سره عمل لويږي او ډير ږي.

ابو سعيد خدری او ابو هريره رضی الله عنهما روایت کوي چې: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَنْفَقَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مُدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ" (بخاري: رقم ٣٦٧٣)

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي، چې زما اصحابو ته بکنځل مه کوي، زما دې په هغه ذات قسم وي چې زما روح دده په واک کې دی، که

د امير المؤمنين لارښوونې

له تاسو څخه يو څوک د احد د غره هومره مال صدقه وکړي بيا به هم د دوی يوې او يانيمې پيمانې (مد) ته ونه رسېږي، مراد يې دادی چې لږ صدقه د دوی د اخلاص او صحي نيت په وجه دومره غټه ده چې تاسو د احد د غره په اندازه صدقه وکړئ بيا هم د دوی د ثواب اندازې ته نه رسېږي.

قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: لَا يَقِلُّ عَمَلٌ مَعَ تَقْوَى وَكَيْفٌ يَقِلُّ مَا يُتَقَبَّلُ؟ (رواه ابن ابي الدنيا في الاخلاص برقم ٦).

ژباړه: حضرت علي کرم الله وجهه فرمايي: هغه عمل چې تقوا ورسره وي که هر څومره کم وي، بيا هم لږ نه دی او منل شوی عمل به څرنگه لږ وي.

وقال الغزالي في احياء العلوم فقد ورد عن بعض السلف رب عمل صغير تعظمه النية ورب عمل كبير تصغره النية. (ج٤ ص٣٦٤).

ژباړه: امام غزالي په احياء العلوم کې وايي: په سلف صالحينو کې له ځينو روايت دی، چې ډېر وخت يو وړوکی عمل وي، خو د ښه نيت په وجه ډير لوی شي، همدارنگه يو ډير لوی عمل وي خو د نيت د خرابي په وجه وړوکی عمل ترې جوړ شي.

خلاصه دا چې پر هر مؤمن مسلمان لازمه ده چې د نيت اصلاح به کوي - په تېره بيا مجاهد ته - ځکه چې لږ عمل وکړي په صحيح نيت سره الله سبحانه به يې عمل ورغټ کړي.

دوم: د ښه نيت په وجه دعا او عمل قبلېږي.

اخرج ابن ابى الدنيا فى الاخلاص برقم (٨) قال حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، حَدَّثَنِي عَمَارُ بْنُ عُثْمَانَ الْحَلْبِيُّ، حَدَّثَنَا سِرَارُ الْعَنْزِيُّ، قَالَ: سَمِعْتُ عَبْدَ الْوَاحِدِ بْنَ زَيْدٍ، يَقُولُ: الْإِجَابَةُ مَقْرُونَةٌ بِالْإِخْلَاصِ لَا فُرْقَةَ بَيْنَهُمَا.

ژباړه: سرار العنزي وايي چې ما له عبد الواحد بن زيد نه واورېدل چې ويل يې اجابت له اخلاص سره داسې تړلى دى چې ترمنځ يې هيڅ بيلتون نشته.

تنبیه: دا چې زموږ دعاوې نه قبلېږي ځکه چې اخلاص ورسره نه وي، اخلاص او دعا قبلېدل سره تړلي دي.

دریم: الله تعالى د بند گانو زړونه د مخلص مؤمن په خوا اړوي.

اخرج ابن ابى الدنيا فى الاخلاص برقم (١٢) قال حَدَّثَنَا دَاوُدُ بْنُ عَمْرٍو الضَّبِّيُّ قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو شَهَابٍ عَنْ لَيْثٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَاسِعٍ قَالَ: إِذَا أَقْبَلَ الْعَبْدُ إِلَى اللَّهِ أَقْبَلَ اللَّهُ بِقُلُوبِ الْعِبَادِ إِلَيْهِ.

ژباړه: محمد بن واسع وايي: كله چې بنده الله ته مخ كړي الله تعالى د نورو بندگانو زړونه ده ته مخ كوي. معنى دا چې كله مسلمان بنده د الله سبحانه عبادت جهاد وي كه بل عبادت، په اخلاص او صحيح نيت كوي الله جَلَّ جَلَالُهُ دغه بنده د مسلمانانو په زړو كې محبوب گرځوي.

څلورم: په نيت سره د ميزان په تله كې عمل درنېږي.

اخرج ابن ابى الدنيا فى الاخلاص برقم (٢٣) قال حَدَّثَنَا أَبُو مُحَمَّدٍ الْقَاسِمُ بْنُ هَاشِمِ السَّمْسَارِ، حَدَّثَنَا الْحَسَنُ بْنُ قُتَيْبَةَ، حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ إِسْحَاقَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

عَلِيٌّ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ: مَنْ كَانَ ظَاهِرُهُ أَرْجَحَ مِنْ بَاطِنِهِ خَفَّ مِيزَانُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ كَانَ بَاطِنُهُ أَرْجَحَ مِنْ ظَاهِرِهِ ثَقُلَ مِيزَانُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

ژباړه: حضرت علي کرم الله وجهه وايي: د چا چې ظاهر تر باطن نسکلی وي د قیامت په ورځ به یې عمل سپک خيڅي او د چا چې باطن تر ظاهر نسکلی وي نو د هغه عمل به د قیامت په ورځ په تله کې دروند خيڅي.

تنبیه: د قیامت په ورځ د نېک عمل سپکوالی او درندوالی له نیت سره تړلی دی.

پنجم: د الله تعالی مرسته د نیت او اخلاص په اندازه وي.

قَالَ أَبُو الْعَبَّاسِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا إِنَّمَا يُعْطَى الرَّجُلُ عَلَى قَدْرِ نِيَّتِهِ، (شرح المذهب ج ۱ ص ۱۷)

ژباړه: حضرت عبد الله ابن عباس رضی الله عنه وايي: هر چا ته د الله ورکړه د هغه د نیت په اندازه وي.

وكتب سالم بن عبد الله إلى عمر بن عبد العزيز اعلم أن عون الله تعالى للعبد على قدر النية فمن تمت نيته تم عون الله له وإن نقصت نقص بقدره. (احياء العلوم ج ۴ ص ۳۴۶).

ژباړه: سالم بن عبد الله د اسلام خليفه عمر بن عبد العزيز ته وليکل: پوه شه چې له بنده سره د الله تعالی مرسته د بنده د نیت په اندازه وي، د چا چې نیت بشپړ وي د الله تعالی مرسته به هم ورسره بشپړه وي او که د چا نیت ناقص او کم وي نو د الله تعالی مرسته به هم ورسره کمه وي.

د امير المؤمنين لارښوونې

تنبیه: باید هر مجاهد په تېره بیا امیران دخپلو نیتونو مکمله اصلاح وکړي، حکم د الله جل جلاله امداد په نیت پورې تړلی دی.

شپږم: په سم نیت باندي د هغه عمل ثواب هم تر لاسه کيږي چې ترسره شوی نه وي.

حضرت انس رضی الله عنه وايي: رَجَعْنَا مِنْ عَزْوَةِ تَبُوكَ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «إِنَّ أَقْوَامًا خَلَفْنَا بِالْمَدِينَةِ مَا سَلَكْنَا شِعْبًا وَلَا وادياً، إِلَّا وَهُمْ مَعَنَا؛ حَبَسَهُمُ الْعُدْرُ». (رواه البخاري رقم: ۲۸۳۸)

ژباړه: موږ له رسول الله عليه السلام سره د تبوک له غزا راستانه شوو، نو رسول الله عليه السلام وفرمايل: بېشکه په مدينه کې داسې خلک زموږ تر شا پاته دي چې موږ به په هيڅ خور او کنده نه يو تير شوي مگر دوی راسره په اجر کې شريک دي، هغه کسان چې په غزا کې د شرکت نیت يې وو خو عذر پاته کړل.

تنبیه: له هر مؤمن مسلمان سره بايد هر وخت د جهاد عزم وي که څه هم معذروي الله سبحانه به د مجاهد ثواب ورکړي.

اووم: په نیت سره مسلمان له منافق څخه بېلېږي.

حضرت ابو هريره رضی الله عنه روايت کوي: قَالَ: «مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ، وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَهُ بِالْغَزْوِ مَاتَ عَلَى شُعْبَةٍ مِنْ نِقَاقٍ». (رواه ابوداود: رقم ۲۵۰۲).

ژباړه: څوک چې مړ شي او غزا ونکړي او له ځانه سره يې د غزا کولو نیت هم نه وي کړی، نو هغه د منافقت په يوه ډول مړ سو.

د امير المؤمنين لارنبوونې

تنبیه: پر هر مؤمن لازم ده چې په یو قسم د جهاد کې به شرکت کوي او یا به یې زړه کې د جهاد صحیح عزم وي، نو به یې الله تعالی د نفاق له مرگه وساتي.

اتم: نیت داسې علاج دی چې عادت په عبادت بدلوي او بدرنگه بنایسته کوي، نو هونبیار سړی یوازې د الله لپاره عبادت کوي.

له سعد بن ابی وقاص رضي الله عنه خخه روایت دی: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «إِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجَهَ اللَّهُ إِلَّا أَجْرَتْ عَلَيْهَا، حَتَّىٰ مَا تَجْعَلَ فِي فَمِ امْرَأَتِكَ». (رواه البخاري، برقم: ۵۶)

ژباړه: تا چې د الله لپاره هرڅه صدقه او نفقه کړي الله یې ثواب درکوي، تردې چې د خپلې میرمنې په خوله کې گوله (مړی) ردې.

قال في المرقاة وَالْمَعْنَى أَنَّ الْمُنْفِقَ لَا يَتَغَاءَى رِضَاهُ تَعَالَى يُؤَجَّرُ وَإِنْ كَانَ مَحَلُّ الْإِنْفَاقِ مَحَلَّ الشَّهْوَةِ وَحَظَّ النَّفْسِ، لِأَنَّ الْأَعْمَالَ بِالتِّيَّاتِ وَنِيَّةِ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ.

د دغه حدیث شریف په شرح کې د مرقات مؤلف لیکي، چې د الله لپاره صدقه ورکونکي ته ثواب شته که څه هم هغه ځای د شهوت او نفسی خواهش وي (لکه خپلې مېرمنې ته په خوله کې ډوډی ورکول) ځکه د عملو نو ثواب په نیت سره دی او د مؤمن نیت تر عمل غوره دی.

نهم: په نیت سره سړی د خلکو له شره خلاصېږي.

د امير المؤمنين لارنبووني

قال الامام الغزالي في الاحياء وكتب عمر بن الخطاب رضي الله تعالى عنه إلى أبي موسى الأشعري من خلصت نيته كفاه الله تعالى ما بينه وبين الناس. (ج ٤ ص ٣٧٨) امام غزالي په احياء العلوم کې ليکي، چې عمر ابن الخطاب موسى اشعري رضي الله عنهما ته وليکل: د چا نيت چې يوازې د الله رضا وي الله به يې له خلکو وژغوري.

تلبیه: که مؤمن و غواړي چې د خلکو د ضرر څخه وژغورل سي په خپل عمل کې دې صحيح نيت کوي الله تعالى به يې د خلکو د ضرر څخه وساتي.

لسم: د ناسم نيت په وجه به سړي ته په طاعت هم عذاب ورکول کيږي.

له حضرت ابو هريره رضي الله عنه څخه وپوښتل شول، چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه دې کوم حديث اورېدلی دی هغه راته ووايه!

ابو هريره رضي الله عنه وفرمايل:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُفْضَى- يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ، قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ عَلَيَّ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُجِبَ

عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّىٰ أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَ رَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُفَّةً، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا، قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ، قَالَ: كَذَبْتَ، وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ. (رواه مسلم، رقم: ۱۹۰۵)

ژباړه: له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه مې اورېدلي، چې ويل يې: د قيامت په ورځ به لومړی فيصله د درې ډوله خلکو په باره کې وي: يوه د شهيد په باره کې، چې هغه به راوغوښتل شي او الله جل جلاله به ده ته هغه نعمتونه ورياد کړي چې په دنيا کې يې ورکړي ول، دی به هم ټول ومني، بيا به الله تعالی ورته ووايي: چې تازما له درکړو دغو نعمتونو څنگه کار واخيست؟ هغه به ووايي: چې ما ستا په لاره کې جهاد کاو ترهغو چې شهيد شوم. الله به ورته ووايي: چې درواغ وایې! تا د دې لپاره جهاد کاو چې خلک درته زړور ووايي، هغه درته وويل شول، دغه سپری به د الله په امر پرمخې کش کړل شي او دوزخ ته به وغورځول شي.

بله فيصله به د هغه عالم په باره کې وي، چې پنځله يې علم کړی وي، قرآن يې زده کړی وي او نورو ته يې هم علم ورښوولی وي، ده ته به هم لکه د شهيد غوندې الله تعالی په دنيا کې ورکړي ټول نعمتونه ورياد کړي او هغه به هم ټول ومني، بيا به الله جل جلاله ورته ووايي، چې تازما له دې نعمتو سره څه معامله وکړه؟ هغه به ووايي، چې ما پنځله هم علم زده کړ او نورو ته مې هم ورساوه او ستا لپاره به مې قرآن لوست. الله تعالی به ورته ووايي، چې درواغ وایې! تا علم د دې لپاره زده کاو چې خلک

د امير المؤمنين لارښوونې

درته عالم ووايي او قرآن دې د دې لپاره وایه چې خلک دې قاري وبولي، هغه درته وویل شول، بیا به دی هم د الله پاک په امر پر مخې ورته وغورځول شي.

بله فیصله به د هغه شتمن په باره کې وي چې الله جل جلاله په دنیا کې پراخ رزق او ډول ډول مالونه ورکړي وي، ده ته به هم الله تعالی د ورکړل شوو گڼو نعمتونو یادونه وکړي او هغه به اقرار وکړي چې بالکل دا ټول ماته په دنیا کې را کړل شوي وو، بیا به الله تعالی پوښتنه ترې وکړي چې په څه کې دې ولگول؟ هغه به ووايي چې ما هیڅ داسې ځای چې په هغه کې صدقه کول تاته خوښ وو نه دی پرې ایښی، بلکې ستا لپاره مې پکې ستا را کړی مال صدقه کړی دی. الله به ورته ووايي، چې درواغ وایې! تاد دې لپاره مال ورکاوه چې خلک درته سخي او جواد ووايي او هغه درته وویل شول، بیا به دی هم په پر مخې کښولو سره ورته وغورځول شي.

(تمه)

حضرت عبد الله بن عمرو رضی الله عنه روایت کوي:

قَلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَخْبِرْنِي عَنِ الْجِهَادِ وَالْعَزْوِ؟ فَقَالَ: «يَا عَبْدَ اللَّهِ بَنَ عَمْرٍو، إِنَّ قَاتَلْتَ صَابِرًا مُحْتَسِبًا، بَعَثَكَ اللَّهُ صَابِرًا مُحْتَسِبًا وَإِنْ قَاتَلْتَ مُرَائِيًا مُكَاثِرًا بَعَثَكَ اللَّهُ مُرَائِيًا مُكَاثِرًا، يَا عَبْدَ اللَّهِ بَنَ عَمْرٍو! عَلَى أَيِّ حَالٍ قَاتَلْتَ أَوْ قَاتَلْتَ بَعَثَكَ اللَّهُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ». (رواه ابو داؤد، رقم: ٢٥١٩)

ژباړه: له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه مې د جهاد او غزا په هکله وپوښتل، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم راته وفرمايل: اې عبد الله! که چېرې دې په صبر او له الله څخه د اجر ترلاسه کولو په نيت جهاد وکړ، الله به دې صابر او محتسب راپاڅوي او که چېرې دې د غنيمت ترلاسه کولو او رياء لپاره جهاد وکړ، الله به دې رياء کار او غنيمت پرست راپاڅوي، اې عبد الله! په هر حال کې چې دې جهاد وکړ او په هرنيت کې چې ووژل شوې هماغسې به راپاڅول کيږي.

حضرت ابوهريره رضی الله عنه روایت کوي:

أَنَّ رَجُلًا قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَجُلٌ يُرِيدُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَهُوَ يَبْتَغِي عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا أَجْرَ لَهُ». فَأَعْظَمَ ذَلِكَ النَّاسَ وَقَالُوا لِلرَّجُلِ: عُدْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَاعْلَمَكَ لَمْ تُفْهَمَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَجُلٌ يُرِيدُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَهُوَ يَبْتَغِي عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا؟ فَقَالَ: «لَا أَجْرَ لَهُ». فَقَالُوا: لِلرَّجُلِ عُدْ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ لَهُ: الثَّالِثَةَ. فَقَالَ لَهُ: «لَا أَجْرَ لَهُ». (رواه ابوداود، رقم: ٢٥١٦)

ژباړه: له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه چا پوښتنه وکړه چې يو سړی جهاد کوي خو غرض يې دنيوي غوښتنې ته د ځان رسول وي؟ رسول الله عليه الصلاة والسلام ورته وفرمايل، چې هيڅ اجر او ثواب يې نشته. په خلکو دغه خبره درنه تمامه شوه او سړي ته يې وويل: ورشه بيا پوښتنه ترې وکړه، بنايي ته به نه يې پوه شوی. هغه بيا پوښتنه وکړه، چې اې د الله رسوله! يو سړی د الله تعالی په لاره کې جهاد کوي، خو مقصد يې د دنيا يوڅه لاسته راوړل وي؟ رسول الله صلى الله

د امير المؤمنين لارښوونې

عليه و سلم بيا ورته وويل، چې هيڅ اجرا و ثواب يې نشته. خلكو بيا سپري ته وويل چې ته ورشه سمه پوښتنه ترې وکړه بڼايي ته به سم نه يې پوه شوی. هغه دريم وار بيا پوښتنه ترې وکړه، مگر رسول الله صلى الله عليه و سلم همدا ورته وفرمايل، چې هيڅ اجرا و ثواب يې نشته.

حضرت معاذ بن جبل رضی الله عنه روايت کوي:

قال رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْغَرُؤُ غَزْوَانٍ؛ فَأَمَّا مَنْ ابْتَغَى وَجْهَ اللَّهِ وَأَطَاعَ الْإِمَامَ وَأَنْفَقَ الْكَرِيمَةَ وَيَاسَرَ الشَّرِيكَ وَاجْتَنَبَ الْفُسَادَ، فَإِنَّ نَوْمَهُ وَنُبْهَهُ أَجْرٌ كُلُّهُ وَأَمَّا مَنْ غَزَا فَخْرًا وَرِيَاءً وَسُمِعَةً وَعَصَى الْإِمَامَ وَأَفْسَدَ فِي الْأَرْضِ فَإِنَّهُ لَمْ يَرْجِعْ بِالْكَفَافِ. (رواه ابوداود، رقم: ٢٥١٥).

ژباړه: رسول الله عليه و سلم وفرمايل، چې غزاگانې دوه ډوله دي؛ هغه چې د الله رضا لپاره وي، د امير اطاعت پکې وشي، غوره مال پکې ولگول شي، له ملگرو سره پکې آساني او ښه گوزاره وشي، له فساده پکې ځان وساتل شي، نو وينبه او خوب دواړه يې اجرا و ثواب دی او څوک چې د فخر او رياء لپاره غزا کوي، د امير اطاعت نه کوي، په ځمکه کې فساد جوړوي، د هغه هيڅ ثواب نشته.

د نيت د اخلاص په باره کې د سلفو اقوال:

د اخلاص النية د حقيقت په باره کې سلفو صالحينو ويلي دي: هو تصفية الفعل عن ملاحظة المخلوقين. يعنى د نيت اخلاص دې ته وايي، چې د عبادت

د امير المؤمنين لارښوونې

فعل د مخلوق له ملاحظې تصفيه شي. بله معنی يې داسې کړې: هو افراد الحق سبحانه بالقصد في الطاعة. يعني اخلاص دې ته وايي چې په عبادت کې يوازې د الله تعالى قصد وکړی شي او بس.

د اخلاص النية په باره کې حسن بصري صاحب وايي: النية أبلغ من العمل. يعني نيت له عمل څخه مهم دی.

فضيل بن عياض رحمه الله وايي: ترك العمل من أجل الناس رياء و العمل من أجل الناس شرك والاخلاص أن يعافيك الله منهما. يعني د خلکو لپاره نيك عمل يا عبادت پرېښودل رياء ده او د خلکو لپاره ترسره کول يې شرک (خفي) دی، اخلاص دادی چې الله تعالى دې له دې دواړو وساتي.

له حضرت سهل نه وپوښتل شول په نفس باندې کوم شی تر ټولو سخت او دروند دی؟ ده ځواب ورکړ: اخلاص پر نفس تر ټولو سخت دی، ځکه اخلاص خاص د الله لپاره عمل کولو ته وايي او په دې کې نفس ته هيڅ شی نه رسېږي.

يحي بن أبي كثير رحمه الله وايي: تعلموا النية فانها أبلغ من العمل. نيت زده کړئ ځکه نيت له عمل نه ډېر مهم دی.

ابراهيم التيمي رحمه الله د خپل وخت لوی ولی الله و، کله به يې په خبرو کې ځنډ وکړ او خاموش به شو، چا به چې ترې وپوښتل، ولې خبرې نه کوي؟

ويل به يې: ته صبر وکړه نيت مې نه دی برابر کړی.

د امير المؤمنين لارښوونې

ميمون بن مهران رحمه الله وايي: ان اعمالكم قليلة فأخلصوا هذا القليل. يعنى ستاسو اعمال لږ دي، نو د لږ اعمال په اخلاص ترسره كړئ.

عبد الرحمن بن حكيم رحمه الله وايي: چې ما به سفیان ثوري صاحب ليدلو، چې د خپل وخت د لوی بزرگ عمرو بن قيس صاحب مجلس ته به راتلو او د هغه منځ ته به يې تر ډېره كتل، زما په فكر هغه په دې كتلو كې هم د ثواب نيت كاوه.

حضرت مكحول فرمايي: خوك چې تر خلو يښتو وړځو پورې په عباداتو كې نيت اصلاح وساتي الله تعالى به يې له زړه خنډه د حكمت چينې راپورته كړي او دده په ژبه به يې جاري كړي.

تقوى او اهميت يې

تقوى هم د مجاهد او بلکې د هرانسان لپاره په اسلامي ژوند کې ضروري شى دى چې الله تعالى يې په اړه فرمايي: فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقْ شَحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ (١٦) التغبان

ژباړه: نوله الله خخه دومره ووبرېږئ خو مره موچې په توان کې وي، واورئ (خبرې د رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) او اطاعت وکړئ (د حکمونو د الله جَلَّ جَلَالُهُ) او صدقه کوئ، دا خیر دی ستاسو لپاره، هغه څوک چې د خپل نفس له بخيلۍ خخه وساتل شول، هغوى بريالي دي.

رښتيني تقوى له الله او د الله تعالى له عذاب خخه وېرې، دهغه د اوامرو پرځاى کولو اوله نواهيو خخه په ډډه کولو سره د ځان ساتنې ته ويل کېږي، تقوى سراسر خیر دی او په ځان کې تقوى پيدا کول وړاندنيو او وروستنيو ټولو خلکو ته د الله جل جلاله توصيه ده.

قال القرطبي: وَقَدْ جَاءَ مَنْصُوصًا عَنْهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ أَكْرَمَ النَّاسِ فَلْيَتَّقِ اللَّهَ». وَالتَّقْوَىٰ معناها مُرَاعَاةُ حُدُودِ اللَّهِ تَعَالَىٰ أَمْرًا وَنَهْيًا وَالِاتِّصَافُ بِمَا أَمَرَكَ أَنْ تَتَّصِفَ بِهِ وَالتَّنَزُّهُ عَمَّا نَهَاكَ عَنْهُ. (تفسیر قرطبي ج ١٦ ص ٣٤٦)

د امير المؤمنين لارښوونې

لوی مفسر قرطبي رحمه الله وايي: په تحقيق سره له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه روايت شوي دي: كه څوك غواړي چې عزتمن د خلكو وي نو تقوى دې خپله كړي، د تقوى معنا د الله تعالى د حدودو داسې مراعاتول دي چې په كوم شي يې امر كړي وي هغه وكړل شي، له كوم شي څخه چې يې منع كړي وي له هغو څخه ځان وساتل شي، په ځان كې هغه صفتونه پيدا كړل شي، چې الله يې د پيدا كولو امر كوي او هغه له ځانه لري كړل شي چې الله موږ ترې منع كړي يو.

مايصنع العبد بعز الغنى ..... والعز كل العز للمتقى

ژباړه: بنده به د غنا په عزت څه وكړي، عزت خو په ټوله كې د پرهيزگاري دى، معنى دا چې په غنا او د مال په ډېروالي كې عزت نشته ټول عزت په تقوى كې دى.

ابوبكر صديق رضي الله عنه به د خپل خلافت پر مهال هر استازي ته توصيه كوله چې: اتق الله في السر والعلن فانه من يتق الله يجعل له مخرجا ويرزقه من حيث لا يحتسب.

ژباړه: له الله تعالى څخه په پټه او ښكاره وېره كوه، ځكه څوك چې له الله جل جلاله څخه وېرېږي الله ورته له مشكلاتو د خلاصون لاره پيدا كوي او له داسې لوري روزي وركوي چې د ده به په گومان كې هم نه وي.

د تقوى گټې:

د تقوى له گټو څخه داده چې په پرهېزگار سرې باندي د بنمن غلبه نه شي موندلای، شمس الدين السفيري د صحيح البخاري په شرح کې د عبد الله بن عمر رضي الله عنهما په احوال کې ليکلي: أنه خرج في بعض أسفاره، فبينما هو يسير إذ هو بقوم وقوف، فقال: ما هؤلاء القوم؟ قالوا: أسد على الطريق قد أخافهم، فنزل عن دابته ثم مشى إليه حتى أخذ بأذنه، ونحاه عن الطريق، ثم قال له: ما كذب عليك رسول الله صلى الله عليه وسلم بقوله: "إنما سلطت على ابن آدم لمخافته غير الله، ولو أن ابن آدم لم يخف إلا الله تعالى لم تسلط عليه ولو لم يرج إلا الله تبارك وتعالى لما وكله إلى غيره". (ج ۱/ص ۴۴)

ژباړه: عبد الله بن عمر رضي الله عنهما په يوه سفر ووت، يوه ډله خلک يې وليدل چې ولاړ دي پر مخ نشي تلای، پوښتنه يې وکړه چې دې خلکو ته څه ورپېښه ده يعنې ولې ولاړ دي؟ دوى ورته وويل: په لاره کې زمري دى، وپرولي يې دي.

هغه له خپلې سورلۍ ښکته شو، زمري ته ورغى هغه يې تر غوږونيو له لارې څخه يې گوښه کړ او بيا يې زمري ته وويل: رسول الله صلى الله عليه وسلم ستا په هکله درواغ نه دي ويلي چې ته له دې سببه په بندگانو مسلط شوى يې چې دوى له الله تعالى پرته له بل چاهم وپريږي، که بنى آدم له الله تعالى پرته له بل چا ونه وپريږي، نو تا به هم الله تعالى پرې مسلط نکړي او که له الله جل جلاله پرته بل چا ته اميد ونلري نو الله تعالى به يې بل چاته ونه سپاري.

د امير المؤمنين لارښوونې

د تقوى له گټو څخه د اسلامي امت اتحاد دى. الله جَلَّ جَلَالُهُ فرمايي: فاتقوا الله وأصلحوا ذات بينكم وأطيعوا الله ورسوله إن كنتم مؤمنين. [الانفال: ١]

ژباړه: د الله تعالی څخه وپریږئ د خپل مابین اصلاح وکړئ او د الله جَلَّ جَلَالُهُ او دهغه د رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اطاعت وکړئ، که چېرې تاسو مؤمنان یاست.

په تفسیر منیر کې لیکي: صلاح الجماعة وقوة الأمة وعزتها مرهون بأمور ثلاثة: تقوى الله في السر والعلن وإصلاح ذات البين، وطاعة الله والرسول، یعنی د اسلامي جماعت صلاح، د امت قوت او عزت په درو امورو پورې تړلي دي؛ په پټه او ښکاره تقوى، د خپل مابین اصلاح او د الله جَلَّ جَلَالُهُ او د رسول صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ طاعت.

ابن ابی الدنيا له مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْكَدِرِ څخه روایت کوي قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «رَأْسُ التَّقْوَى الصَّبْرُ وَحَقِيقَتُهُ الْعَمَلُ وَتَكْمِلَتُهُ الْوَرَعُ». (رقم ١٢).

ژباړه: رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمایلي: چې د تقوى راز صبر دى او حقيقت يې عمل دى او پوره کونکې يې پرهيزگاري ده.

قال ابو بكر الصديق رضي الله عنه في خطبته اعلّموا أكيس الكيس التقوى واحق الحمق الفجور. (البريقة ج ٢ ص ٢١) حضرت ابو بكر رضي الله عنه په خپله خطبه کې ويلي دي: پوه سئ! ډېر هوښيار توب تقوى او ډېر حماقت فجور دى.

قال علي بن أبي طالب رضي الله عنه: التقوى هي الخوف من الجليل والعمل بالتنزيل والقناعة بالقليل والإستعداد ليوم الرحيل.

ژباړه: حضرت على رضی الله عنه د تقوى د معنى په اړه فرمايي: له الله تعالى څخه وېره، په قران كريم عمل، په كم مال قناعت او له دنيا د رحلت وړځي ته تيارى نيولو ته تقوى وايي.

قال أبو الدرداء: (تمام التقوى أن يتقي الله العبد، حتى يتقيه من مثقال ذرة وحتى يترك بعض ما يرى أنه حلال خشية أن يكون حراماً، حجاباً بينه وبين الحرام). (رواه ابن مبارك في الزهد) حضرت ابو درداء وايي: كامله تقوى داده چې بنده له الله تعالى څخه و وېرېږي حتى د يوې ذرې په مقدار له نافرمانى هم ځان وساتي او حتى بعض حلال شيان يا روا كارونه هم له دې وېرې پرېږدي چې هسې نه حرام وي، ترڅو دا ډول متروك حلال د بنده او حرامو ترمنځ حجاب واقع شي.

وأبو هريرة رضى الله عنه سئل عن التقوى، قال هل أخذت طريقاً ذا شوك؟ قال نعم. قال فكيف صنعت؟ قال إذا رأيت الشوك عزلت عنه أو جاوزته أو قصرت عنه. قال ذاك التقوى.

ژباړه: له ابو هريره رضی الله عنه څخه د تقوى په باره كې پوښتنه وشوه، هغه پوښتنه كوونكي ته وويل: آيا په اغزنه لار كله تللى يې؟ هغه وويل هو! ابو هريرة رضی الله عنه وويل: نو په اغزنه لار دې څه كول؟ ځواب يې وركړ: چې اغزي به مې ليدل نو ځان مې ترې ساته، يا ترې تيريدلم او يا مې جامې ترې راټولولې. ابو هريرة

د امير المؤمنين لارښوونې

رضي الله عنه وويل: همدغه تقوى ده، يعني له گناهونو همداسې ځان ساتل لکه له اغزيو چې انسان ځان گوري.

شاعر وايي:

خل الذنوب صغيرها وكبيرها فهو التقي = واصنع كماش فوق أَرْضِ الشوك
يحذر ما يرى = لا تحقرن صغيرة إن الجبال من الحصى

ژباړه: واړه او لوی گناهونه پرېږده چې همدغه تقوى ده، ځان دهغه چا په شان جوړ کړه چې په اغزنه لار روان وي او چې اغزي ويني ځان ترې ساتي، واړه گناهونه واړه او کم مه بوله ځکه غرونه له کوچنيو ډبرو جوړ شوي دي.

وقال ميمون بن مهران رحمه الله: المتقي أشد محاسبة لنفسه من الشريك
الشحيح لشريكه. ميمون بن مهران وايي: متقي يا پرهيزگار هغه څوک دی چې
له خپل ځان سره داسې سخته محاسبه کوي چې يو بنخيل شريك له بل کاروباري
شريك سره هم داسې سخت حساب نه کوي.

نېک اخلاق

له اخلاقو څخه مراد له خپل ځان، خپل رب، خپلې کورنۍ، نورو انسانانو او حتی حیواناتو او د الله تعالی له مختلف النوع مخلوقاتو سره د انسان تعامل او چلند دی، هر مؤمن په دې مکلف دی چې دغه چلند او تعامل یې باید په هغه معیار برابر وي چې اسلام یې ورته لارښوونه کړې او رسول الله صلی الله علیه و سلم یې په خپلو عظیمو اخلاقو ورته مثال وړاندې کړی دی.

الله تعالی رسول الله صلی الله علیه و سلم ته فرمایي: **وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ.**
[القلم: ۴] ژباړه: او بې شکه ته په لویو اخلاقو مشرف یې.

حضرت عائشة رضی الله عنها د رسول الله صلی الله علیه و سلم د اخلاقو په باره کې وایي: **كَانَ خُلُقُهُ الْقُرْآنَ.** یعنی د هغه اخلاق هغه څه و چې په قرآن کې دي.

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سئل رسول الله صلى الله عليه وسلم عن أكثر ما يدخل الناس الجنة؟ قال: تقوى الله وحسن الخلق وسئل عن أكثر ما يدخل الناس النار؟ فقال: الفم والفرج. (رواه الترمذي)

ژباړه: ابو هريره رضي الله عنه روايت کوي چې له رسول الله صلی الله علیه و سلم نه پوښتنه وشوه، کوم شی جنت ته د خلکو د داخلیدو د پریسبب گرځي؟ رسول الله مبارک وویل. تقوی او نېک اخلاق. بیا پوښتنه وشوه او جهنم ته څه شی د پری

د امير المؤمنين لارښوونې

خلک ور دا خلوي؟ رسول الله مبارک وويل: خوله او فرج، يعني د خولې او فرج له گناهونو ډېر خلک دوزخ ته غورځوي.

عن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال: لم يكن رسول الله صلى الله عليه وسلم فاحشاً ولا متفحشاً وكان يقول: « إن من خياركم أحسنكم أخلاقاً » (متفق عليه)

عبدالله بن عمرو بن العاص وايي، چې د الله تعالى پيغمبر نه خو طبعاً فاحش و او نه په تکلف سره فحش ويونکی، هغه به وويل: په تاسو کې غوره ستاسو ښه اخلاق لرونکی دی.

عن أبي امامة قال قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: أنا زعيم ببیت في ربض الجنة لمن ترك المراء وإن كان محققاً وببیت في وسط الجنة لمن ترك الكذب وإن كان مازحاً وببیت في أعلى الجنة لمن حسن خلقه. (رواه ابوداود والطبرانی والبيهقي)

ابي امامة رضی الله عنه وايي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمايل: زه د جنت په اطراف کې د هغه چالپاره د يوه کور ضامن يم چې جنجال پرېږدي، که څه هم دی په حقه وي او د جنت په منځ کې د هغه چالپاره د کور ضامن يم چې درواغ پرېږدي اگر که په ټوکه وي او د جنت په ترټولو لوړه برخه کې د هغه چالپاره د کور ضامن يم چې خپل اخلاق ښک کړي.

عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «إن الرجل ليدرك بحسن خلقه درجات قائم الليل صائم النهار». (رواه أحمد والحاكم)

ژباړه: حضرت عائشه رضي الله عنها روايت كوي چې رسول الله صلي الله عليه وسلم وويل: بې شكه يو سړى په نيكو اخلاقو د هغه چا مرتبه پيدا كولاى شي چې د ورځې روژه او د شپې په عبادت ولاړ وي.

د نيكو اخلاقو په هكله د اكابرو اقوال:

عبد الله ابن عباس رضي الله عنه وايي: لكل بنيان أساس و أساس الاسلام حسن الخلق. ژباړه: د هرې ودانۍ اساس وي او د اسلام اساس نيك اخلاق دي.

عبد الله ابن مبارك رحمه الله وايي: حسن الخلق: طلاقة الوجه، وبذل المعروف، وكف الأذى. ژباړه: نيك اخلاق، ورين تندي، د نيكو كول اوله ضرر څخه لاس نيول دي.

عن أحنف بن قيس أنه قال: ألا أخبركم بأدواء الداء؟ قالوا بلى. قال: الخلق الدني واللسان البذي. احنف بن قيس وويل: آيا تر ټولو بد مرض دروښيم؟ خلكو وويل هو! ده وويل: پستيا بد اخلاق او بدگويه ژبه تر ټولو ناوړه مرضونه دي.

د امير المؤمنين لارښوونې

وقيل لعبد الله بن المبارك أجمل لنا حسن الخلق في كلمة، فقال اترك الغضب. ژباړه: عبد الله ابن مبارک رحمه الله ته چا وويل، چې نیک اخلاق په يوه کلمه کې راته خلاصه کړه، هغه ځواب ورکړ: غصه پرېږده.

قال الفضيل: لأن يصحبني فاسق حسن الخلق أحب إلي من أن يصحبني عابد سيئ الخلق. ژباړه: فضيل بن عياض رحمه الله وايي: له ماسره چې يو نېک اخلاقه فاسق ملگری شي دا تر دې ښه ده چې يو بد اخلاقه عابد راسره ملگری وي.

د الله په لاره کې جهاد

د الله د دين تر حاکمیته به جهاد روان وي

صحابه کرامو رضی الله عنهم له نبوي هداياتو زده کړي وو، چې د الله جل جلاله په لاره کې جهاد د مسلمانانو د عزت يوه غټه وسيله ده، مسلمانان په اجتماعي ژوند او انفرادي زندگي کې له ذلت سپکاوي او نورو هلاکوونکو صفاتو څخه ژغوري، ځکه عزت د الله جل جلاله په دين کې دی او اصلي عزتمند مؤمنان دي د ذلت خاوندان کفار او منافقان دي.

الله تعالی فرمايي: **وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ.** (المنافقون: ۸).

ژباړه: او عزت يواځې د الله او دهغه در رسول لپاره دی او د مومنانو لپاره دی، مگر منافقان په دې نه پوهېږي (چې عزتمن څوک او بې عزته څوک دي).

قال الله تعالى **وَأَنْتُمْ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ** (آل عمران ۱۳۹) ژباړه: تاسو به لوړ او غالب یاست که چېرې تاسو مومنان وایست.

تنبیه: الله جل جلاله د مؤمن بريالیتوب د ده په ایمان پوري تړلی دی، ځکه چې په انسان کې ایمان وي هر حال یې د کامیابي او عزت دی.

د امير المؤمنين لارښوونې

کله چې مسلمان جهاد پرېږدي او د آخرت پرځای په دنيا مصروف شي نو ډار، ذلت او داسې نورڅه بيا ورباندې راوگرځي، لکه چې حضرت عبد الله ابن عمر رضی الله عنهما روايت کوي:

قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: (إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعِينَةِ وَأَخَذْتُمْ أَذْنَابَ الْبَقَرِ وَرَضِيْتُمْ بِالزَّرْعِ وَتَرَكْتُمُ الْجِهَادَ، سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ). (رواه ابو داؤد، رقم: ۳۴۲۶)

ژباړه: وايي له رسول الله صلي الله عليه وسلم څخه مې واوړېدل چې ويل يې: کله چې تاسو د (عينه) په ډول اخیستل او خرڅول پيل کړئ، په کښت کرونده بوخت شئ او جهاد ته شا کړئ، نو الله تعالی به درباندي ذلت مسلط کړي او ترهغه به په دې ذلت کې ياست ترڅو بيرته د الله تعالی دين ته راگرځئ. (عينه: هغې راکړې ورکړې ته ويل کېږي چې يو شی په لوړه بيه وپلوري او بېرته يې په کمه ترې رانيسي).

څوک چې دنيا ته مخ او جهاد ته شا کړي د هغه په باره کې د نفاق وپېر ده، لکه چې رسول الله صلي الله عليه وسلم د ابو هريره رضی الله عنه په روايت کې فرمايي: من مات ولم يغز ولم يحدث به نفسه مات على شعبة من نفاق. (رواه مسلم، رقم: ۱۹۱۰)

ژباړه: څوک چې په داسې حال کې ومري چې جهاد يې نه وي کړی او نه يې کله د جهاد اراده کړې وي، نو هغه د نفاق په يوه ډول مړ شو.

صحابه کرامو رضی اللہ عنہم چي جہاد کا وہ نوالہ تعالیٰ ہم پہ بدل کي نہ
یواخي دا چي ڏول- ڏول عزتونه ورباندي لورولي ول، بلکي په لويو زبرويي هم ياد
کړل، لکه چي فرمايي:

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ. (العنكبوت:
٦٩) ژباړه: او هغه څوک چي زموږ په لاره کي جہاد کوي نو خامخا به موږ ورته لاره
وښيو او بي شکه چي اللہ له نيکي کوونکو سره دي.

جہاد يو هميشنی عبادت دی، چي ترقيامته پوري به روان وي، نبي عليه
السلام فرمايي:

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «لَنْ يَبْرَحَ هَذَا
الدِّينَ قَائِمًا يُقَاتِلُ عَلَيْهِ عِصَابَةٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ حَتَّى تَقُومَ السَّاعَةُ». (رواه مسلم)
ژباړه: له جابر بن سمرة رضی اللہ عنه څخه روايت شوی، چي نبي عليه السلام
وويل: دغه دين به همدا سې قائم وي او د مسلمانانو يو ډله به د قيامت تر قائمېدو
پوري پري جگړه کوي.

عمران بن حصين له نبي عليه السلام څخه روايت کوي:

عَنْ عِمْرَانَ بْنِ حُصَيْنٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَزَالُ
طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي يُقَاتِلُونَ عَلَى الْحَقِّ ظَاهِرِينَ عَلَى مَنْ نَاوَأَهُمْ حَتَّى يُقَاتِلَ آخِرُهُمْ
الْمَسِيحَ الدَّجَالَ». (رواه ابو داود) ژباړه: نبي صلى اللہ عليه وسلم فرمايلي: زماد

امت شخه يوه ډله به همېشه په حق جگړه کوي، دوی به په خپلو دښمنانو غالب وي، ترهغوچې وروستی د دوی به له دجال سره جگړه کوي.

د في سبيل الله جهاد اهداف:

د عقيدې ساتنه

د الله تعالی په لاره کې د جهاد له مقاصدو شخه يو د حقې عقيدې آزادي ده چې انسان ته د دنيا او اخرت له ذلت شخه خلاصون ورکوي او بل په حُکمکه کې د الله د دين نفاذ دی.

لکه چې الله تعالی فرمايي: وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ (البقرة: ۱۹۳)

ژباړه: او له دوی سره و جنگېږئ ترهغو چې فتنه پاتې نشي او دين ټول د الله لپاره شي، نو که دوی منع شول، بيا هېڅ زياتی نشته مگر په ظالمانو باندې.

د پورتنی آيت د مراد په باره کې علماؤ بيلا بيلې خبرې کړې دي.

قال القرطبي قال ابن عباس وقتادة والربيع والسدي وغيرهم: الفتنه هناك الشرك وما تابعه من أذى المؤمنين. امام قرطبي وايي، چې دابن عباس، قتادة، سدي، الربيع او نور له فتني شخه مراد شرک او بت پرستي يا له هغه سره تړلې د مسلمانانو خورونه اخلي.

المراغي د دې پورته آيت په تفسير کې ليکي: وقاتلوهم حتى لا تكون لهم قوة يفتنونكم بها في دينكم ويؤذونكم في سبيله ويمنعونكم من إظهاره والدعوة إليه، (ويكون الدين لله) أي ويكون دين كل شخص خالصاً لله لا أثر لخشية غيره فيه، فلا يفتن بصدده عنه ولا يؤدي فيه ولا يحتاج فيه إلى مداينة ومحاباة أو استخفاء ومداراة، (فإن انتهوا فلا عدوان إلا على الظالمين) أي فإن انتهوا عما كانوا عليه وأسلموا، فلا تعدوا عليهم، لأن العقوبة والعدوان إنما تكون على الظالمين تأديباً لهم، ليرجعوا عن ظلمهم.

ژباړه: مراد دادی چې له دوی سره ترهغو و جنګېږئ! ترڅو ورسره د دې زور او ځواک پاتې نه شي چې تاسو په خپل دين کې د دغه ځواک له امله په فتنه کې واچوي او تاسو ته د دين په لاره کې تکليف درکړي او تاسو د دين له ښکاره کولو او دين ته له بلنې څخه منعه کړي. (وَيَكُونُ الدِّينُ لِلَّهِ) يعني: چې د هر چا دين خاص د الله لپاره شي، نه د چا د وېرې اغېزه پکې وي، نه يې څوک له دين څخه په رامنعه کولو په فتنه کې واچوي، نه يې د دين له امله وځوروي او نه هم په دين کې غوره مالي، تساهل، پتوالي او مدارات ته مجبور شي. (فَإِنْ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ) يعني: کله چې دوی اسلام راوړي او له هغو کارونو چې پخو يې کول لاس واخلي نو بيا ورباندې تجاوزه کوي؛ ځکه عقوبت او عذاب د ظالمانو لپاره وي، ترڅو دوی ته ادب وروښوول شي او له ظلمه راوگرځي.

همداراز د الانفال په سورت کې هم الله تعالي فرمايي:

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةً وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ
بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ. (۳۹) ژباړه: او تاسو له دوى سره و جنګېږئ تر هغه پوري چې
فتنه پاتې نشي او دين ټول خاص د الله لپاره شي، نو که چېرې دوى منع شي، نو
بېشکه الله په هغو عملونو چې دوى يې کوي ښه ليدونکى دى.

په المنير کې راځي چې: شرع القتال في الإسلام للدفاع عن النفس والبلاد
والأعراض والحرمات ولم يشرع للعدوان والتقتيل وسفك الدماء وكانت الغاية
السامية منه إقرار حرية الدعوة إلى الدين وإعلاء كلمة الله وإعزاز دينه ونصرة
شريعته وحماسة أهله ودعائه.

ژباړه: جګړه په اسلام کې د دښمنۍ، وژلو او ويني تويولو لپاره نه، بلکې له
ځان، مال، هيواد او نواميسو څخه د دفاع لپاره روا شوې ده او ستر اهداف يې دين
ته د بلنې ازادې، د الله تعالي د کلمې لور تيا، د دين غلبه، د شريعت مرسته او د اهل
دين او داغيانو دفاع ده.

د شعائرو او عباداتو ساتنه

بل مقصد د جهاد د شعائرو او عباداتو ساتنه ده؛ لکه چې الله تعالي فرمايي:
ولولا دفع الناس بعضهم ببعض لهدمت صوامع وبيع وصلوات ومساجد يذكر فيها
اسم الله كثيرا ولينصرن الله من ينصره ان الله لقوى عزيز. [الحج: ٤٠]

د امير المؤمنین لارښوونې

ژباړه: او که چېرې خلکو لره د الله دفع کول نه وای، ځینو لره په ځینو نورو، نو خامخا به نړول شوې وې خانقاوې او کلیساوې او عبادتخاني او هغه جو ماتونه چې په هغو کې د الله نوم ډر یادېږي او الله تعالیٰ به خامخا د هغه چا مدد وکړي چې د هغه (الله) مدد کوي، له شک پرته الله ډر قوي او غالب دی.

نسفي وايي: أی لولا إظهاره وتسليطه المسلمين على الكافرين بالمجاهدة لا ستولى المشركون على أهل الملل المختلفة في أزمئتهم وعلى متعبداتهم فهدموها ولم يتركوا للنصارى بيعاً ولا للمسلمين مساجد.

ژباړه: که چېرې د مسلمانانو غلبه په کفارو باندې په جهاد سره نه وای نو کفار به په مختلفو زمانو کې د نورو ادیانو په پلویانو مسلط شوي وای او د هغوی عبادت ځایونه به یې نړولي وای، اوس به نه د نصاراوو کلیسا وای او نه به هم د مسلمانانو مسجدونه.

د ځمکې له مخه د فساد ورکول

بل مقصد د جهاد د ځمکې له مخه د فساد ورکول دي؛ لکه چې الله تعالیٰ فرمایي: «وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ» (البقرة ۲۵۱) ژباړه: او که چېرې نه وای دفع کول د الله خلکو

لره ځينو د دوى لره په ځينو نورو، نو خامخابه خرابه شوي وای ځمکه، مگر الله په خلکو باندې (ډېر) مهربان دی.

المراغي د دې آيت په تفسير کې ليکي: اى ولولا دفع الله أهل البغي والجور والشور والاثام بأهل الإصلاح والخير، لغلب أهل الفساد وبغوا على الصالحين وأوقعوا بهم وصار لهم السلطان فى الأرض، فكان من رحمة الله لعباده وفضله عليهم، أن أذن للمصلحين بقتال البغاة المفسدين وهو سبحانه جعل أهل الحق حرباً لأهل الباطل وهو ناصرهم ما نصره وأصلحوا فى الأرض.

ژباړه: که چيرې الله جل جلاله باغيان، ظالمان د شرخاوندان او گنهگاران د نيکانو او صالحانو په واسطه نه راگرځولای نو ظالمان به غالب شوي وای، د ځمکې پاچاهي به يې کولای او په نيکانو به مسلط وای، نو دا د الله پخپلو بندگانو باندې رحم و چې صالحانو مصلحانو ته يې له ظالمانو او مفسدينو سره د جهاد کولو اجازه ورکړه، اهل باطل يې د اهل حق په زور مات کړل او خو چې دوى د الله د دين مرسته کوي او په ځمکه کې اصلاح راولي الله به د دوى مرستندوى وي.

تفسير منير ليکي: بين الله تعالى الحكمة من القتال، فإذا كانت الحرب ظاهرة اجتماعية منذ أن اقتتل أبناء آدم، فقتل قابيل هابيل ولا تخلو من ضرر وخطر، فإنها لا تخلو أيضاً من نفع وخير، فلولا دفع الله أهل البغي والشر بأهل العدل والإصلاح والخير وتسليط جماعة على أخرى، لغلب أهل الفساد وفسدت الأرض وعمت الفوضى وساد الظلم وهدمت أماكن العبادة لذكر الله ولكن

الله ذو فضل كبير على الناس جميعا وذو رحمة بهم، حيث يسلط على الظالم من يهلكه ويدحر أهل الباطل بجند الحق، فإذا ظهر ظالم آخر، أرسل الله له في الوقت المناسب من يخلص الناس منه وهكذا ينصر- الله رسله بالغيب ويؤيد أعوانه في اللحظة الحاسمة التي يريدونها.

ژباړه: په پورتنی پاک ارشاد کې الله تعالی د جگړې حکمت بیان کړی، چې جگړه له هغه مهال راهیسې یوه ټولنیزه پدیده ده، چې د حضرت ادم علیه السلام زوی قابل خپل ورور هابل وواژه، جگړه که له یوې خوا ضررونه او خطرونه لري، نو له بلې خوا بیا له خیر او ښېگڼې څخه هم خالي نه ده، که چېرې د مفسدینو او باغیانو دفاع په صالحانو عادلانو نه وای شوی او ځیني په ځینو نورو باندې په جگړه غالب شوي نه وای، نو بیا به فساد جوړوونکي برلاسي وای، ځمکه به له فساده ډکه، گډوډي به عامه او هر لور ته به ظلم- ظلم وای، د عبادت ځایونه به وران وای، مگر الله په ټولو انسانانو مهربان دی، ځکه په ظالم باندې هغه څوک مسلط کوي، چې دغه ظالم هلاک کړي او اهل باطل د حق په لښکرو ماتوي، کله چې بل ظالم سر راپورته کړي، نو الله تعالی په مناسب وخت کې داسې څوک ورته راو لیږي، چې خلک له دغه ظالم څخه خلاص کړي او همدا ډول الله تعالی په غیب سره د خپلو رسولانو نصرت کوي او په سخته شپه کې د خپلو پیروانو تائید کوي.

دمؤمنانو آزموينه

بل مقصد له جهاده دادی چې الله تعالی په جهاد باندي مؤمنان ازمويني؛ لکه چې الله تعالی فرمايي: **أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ** (آل عمران: ۱۴۴)

ژباړه: ايا تاسو دا گومان کوی چې تاسو به جنت ته داخل شئ، حال دا چې لا تراوسه الله تعالی په تاسو کې هغه کسان نه دي معلوم (خرگند) کړي چې جهادي کړي. (يعني: تر هغه به جنت ته داخل نشئ ترڅو د الله تعالی له لوري په بيلا بيلو ازموينتونو ونه ازمايل شئ او الله له تاسو نه خلکو ته هغه څوک په ډاگه نه کړي چې د الله په لاره کې جهاد کوي او له دښمن سره په مقابله صبر کوي).

د کفارو وپړول

بل مقصد له جهاده د کفارو وپړول دي؛ لکه الله تعالی چې فرمايي: **وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ**. (الانفال: ۶۰)

ژباړه: او (اې مسلمانانو!) تاسو (د عدد او عدت دواړو په اعتبار) قوت او ترلي آسونه تيار کړئ څومره چې استطاعت لرئ، په دې سره به تاسو د الله دښمنان

د امير المؤمنين لارښوونې

او خپل دښمنان وپروئ او له دوی نه سوا نور خلق (هم) چې تاسو هغوی نه پېژنئ (يعني تراوسه يې له تاسو سره دښمني نه ده په ډاگه کړې) الله يې پېژني او تاسو چې د الله په لاره کې څه شی هم خرچ کوئ، تاسو ته به پوره (بدله) درکړل شي او په تاسو به ظلم نه کېږي.

د مسلمانانو د زړونو خوشحالي

بل مقصد له جهاده د مسلمانانو خوشحالي او د زړو شفا ده؛ لکه چې الله تعالی فرمايي: (قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ * وَيُذْهِبَ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ). [التوبة: ١٤-١٥]

ژباړه: دې مسلمانانو! د الله تعالی له دښمنانو سره وځنگېږئ، الله به دوی ته ستاسو په لاسونو عذاب ورکړي او دوی به رسوا کړي، د دوی په مقابل کې به ستاسو مرسته وکړي او (په دې سره به) د مؤمنانو سينو ته شفا ورکړي او د هغوی (مسلمانانو) د زړونو غوسه به يوسي او چاته چې د الله تعالی خوښه شي توبه به يې قبوله کړي، الله تعالی علیم او د حکمت څښتن دی.

د کفارو د دښمنۍ دفع او د مظلومو خلاصون

د جهاد بل مقصد د کفارو دښمني دفع کول او د دوی له ظلمه څخه د کمزورو مسلمانانو ژغورل دي؛ لکه چې الله تعالی فرمایي: وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَل لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا [النساء: ۷۵].

ژباړه: او په تاسو څه شوي دي چې د الله په لاره او د کمزورو سړيو، ښځو او ماشومانو (په خلاصولو) کې، نه جنګېږئ هغه چې وايي: اې زموږ زه! ته موږ به کوم دې کلي نه وباسه چې اوسېدونکي يې ظالمان دي او ته زموږ لپاره له خپله لوري کوم دوست مقرر کړه او ته زموږ لپاره له خپل جانبه کوم مدد کوونکی وټاکه.

په حجة الله البالغه کې راعي: فالرحمة التامة الكاملة بالنسبة إلى البشر- أن يهديهم الله إلى الاحسان وأن يكبح ظالمهم عن الظلم وأن يصلح ارتفاقاتهم وتديبير منزلهم وسياسة مدينتهم، فالمدن الفاسدة التي يغلب عليها نفوس السبعية ويكون لهم تمنع شديد إنما هو بمنزلة الأكلة في بدن الإنسان لا يصح الإنسان إلا بقطعه والذي يتوجه إلى إصلاح مزاجه وإقامة طبيعته لا بد له من القطع والشر القليل إذا كان مفضيا إلى الخير الكثير واجب فعله. (ج ۲ ص ۲۶۴)

ژباړه: په بشر باندې د الله تعالى بشپړ رحمت دادی چې د احسان لوري ته يې رهنمايي کړي، د ظالم لاس يې له ظلم څخه لنډ کړي او ټولنه يې د دوی په عدالت، سالم سياست او مصالحو باندې اصلاح کړې ده؛ ځکه هغه فاسد ښارونه چې وحشي انسانان پرې واکمن او هغوی لره سخت قوت وي داسې مثال لري لکه په بدن کې لاعلاج دانه چې انسان د هغې له پرېکولو پرته نه روغېږي، هغه څه چې په پرې کولو سره يې د مزاج اصلاح راځي او طبيعت روغوي هغه بايد خامخا غوڅه شي او کله چې له لږ ښر څخه ډېر خیر موندل کېږي هغه کار واجب دی چې ترسره شي.

نوله پورتنیو آيتونو او د علماو له ويناو و څخه داسې معلومېږي چې له جهاد کولو څخه مقصد د اسلامي عقيدې ساتنه، له فساد څخه د انسانانو ژغورل او د الله تعالى احکام په ځمکه جاري کول دي، نو که په هيواد کې روان جهاد چې له کفارو او د هغوی له مزدورانو سره پيل شوی، يواځې د کفارو په وتلو پوري وتړل شي او څوک داسې وايي چې د کفارو تر وتلو سمدستي دې جهاد ته د پای ټکی کېښوول شي که څه هم له دوی څخه پېښ او خپور فساد هم داسې روان وي، نو دا غلطه ده، ځکه چې په دې سره به جهاد بلا هدفه وگرځي او يرغلگر همدا غواړي چې د جهاد په لاره کې د افغانانو ټول کونښونو نه بې شمېرې ثابت کړي او دا يقيني ده چې که د دوی ټول مفاسد له بېخه ونه ايستل شي، نو دوی به هروخت چې حالات سازگار وويني يو وار بيا ضرور زموږ خاورې ته راځي، نو مجاهدين بايد د دوی په خبرو دوکه نشي او تر هغه پورې خپل مقدس جهاد ته دوام ورکړي ترڅو د فساد

د امير المؤمنين لارښوونې

جرړه ختمیږي او په ځمکه یواځې د الله دین حاکم گرځي، ترڅو د دوی دا بې شمېره
قربانۍ یې تېجې پاته نشي.

د مسلمانانو د نصرت او بري لاملونه

مجاهدين بايد هغه لارې چارې خپلې کړي، چې د دوی د نصرت او فتحې لامل شي، الله تعالی فرمايي: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ. [محمد: ۷].

ژباړه: اې هغو کسانو، چې تاسو ايمان راوړئ (اې مومنانو) که تاسو د الله تعالی نصرت وکړئ، نو الله تعالی به ستاسو نصرت وکړي او تاسو به (د دښمنانو په وړاندې) ثابت قدمه کړي.

په دغه آيت کې الله تعالی ټولو مومنانو ته خطاب کوي، چې که تاسو د الله تعالی نصرت وکړئ، الله تعالی به ستاسو نصرت وکړي، د الله تعالی نصرت دادی، چې د الله تعالی د شريعت پيروي وشي او د دين نصرت يې وشي، نو الله تعالی به مسلمانان په دښمنانو غالب کړي، الله تعالی فرمايي: إِن يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ. يعني که الله تعالی ستاسو (مومنانو) نصرت وکړي، بيا به په تاسو باندې هيڅوک غالب نشي.

الله تعالی فرمايي: وَإِنْ تَصَبَرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرْكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ [آل عمران: ۱۲۰]

يعني که تاسو (اې مومنانو!) صبر وکړئ او تقوا اختيار کړئ، نو بيا به د هغوی (کافرانو) هيڅ فريب زيان درته ونه رسوي، الله تعالی په هر هغه څه چې هغوی يې کوي احاطه کوونکی دی.

تفسير طبري وايي: اي مومنانو! كه تاسو د الله تعالى په طاعت صبرو كړئ او په هغه څه كې چې امريې درته پرې كړې د امر پيروي وكړئ او له هر هغه څه څخه چې تاسو يې ورڅخه منعه كړي يا ست پرهيزو كړئ او له الله تعالى ووپرېږئ، نو بيا به تاسو ته دهغوی فريب او مكرزيان ونه رسوي، يعنی الله تعالى به مو دهغوی له مكر او د فريب له زيان څخه وساتي او تاسو به بريالي ياست.

دنده او مشري يو امانت دی:

محترمو مجاهدينو! هر هغه څوك چې امام يې د كوم كار لپاره وټاكي هغه په همدې كار كې امين دی او پرې لازم ده چې پوره حقيې اداء كړي؛ لكه چې الله جل جلاله فرمايي: **إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا.** [النساء: ۵۸]

ژباړه: بېشكه الله تعالى تاسو ته د دې حكم كوي چې امانتونه خپلو حقدارو ته وسپارئ او دا چې كله تاسو د خلقو په مينځ كې فيصله كوي، (نو) په انصاف سره يې كوي، بېشكه الله تعالى تاسو ته ډېر ښه نصيحت كوي، بېشكه الله ښه اورېدونكی، ښه ليدونكی دی.

قرطبي ليكي، چې له آيت شريف څخه څرگند يږي چې دا حكم عام او دهر هغه چا لپاره دی چې امانات ورسپارل شوي وي، يا اموال وپيشي او يا د مظلوم حق له ظالم څخه اخلي.

د امير المؤمنين لارښوونې

امام طبري هم داسې وايي: په دې کې هغه کسان هم راځي چاته چې امانات سپارل شوي وي يا شاهدي ورپه غاړه وي يا داسې نور، همدارنگه لمونځ، زکات او ټول عبادات هم د الله جل جلاله امانات دي.

حمدغه معنی په يوه مرفوع حديث کې داسې راغلي ده: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ كُلُّكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ فَإِلْمَامٌ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا وَالْخَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ. (بخاري، رقم: ۵۱۸۸)

ژباړه: هر يو ستاسې شپون دی او د خپل رعیت پوښتنه به ترې کېږي، امام شپون دی د رعیت په اړه به پوښتنه ترې کېږي، سړی د خپل اهل شپون دی د اهل په باره کې به پوښتنه ترې کېږي، ښځه د مېر په کور کې شپنه ده او د خپل کور او څه چې په دې کور کې دي د هغو په اړه به ترې پوښتنه کېږي، خادم د خپل با دار په مال کې شپون دی او په دې اړه به ترې پوښتنه کېږي.

حضرت ابوذر رضی الله عنه فرمایي: قلت: يا رسول الله! الا تستعملني؟ قال فضر بیده منکي ثم قال: يا أبا ذر! إنک رجل ضعيف وإنها أمانة وإنها يوم القيامة خزي وندامة الا من اخذها بحقها وادی الذي عليه فيها. (مسلم، رقم: ۱۸۲۵)

ژباړه: حضرت ابوذر رضی الله عنه وايي، چې ما رسول الله صلی الله علیه وسلم ته وويل: ما په پلاني ځای نه مقرر وي؟ هغه زما په اوږه لاس کېښود او راته

د امير المؤمنین لارښوونې

ويې ويل: ابو ذره! ته کمزوری يې او وظيفه امانت او د قيامت د ورځې رسوايي او پښېماني ده، مگر د هغه چا لپاره نه چې په سم ډول يې سمبال کړه او د وظيفې حق يې هغسي اداء کړ، څنگه چې په ده لازم و.

بل ځای ورته فرمايي: «يا ابا ذر اني اراك ضعيفا واني احب لك ما احب لنفسي لا تأمرن على اثنين ولا تولين مال يتيم». (مسلم، رقم: ۱۸۲۶).

ژباړه: ابو ذره! ته ماته کمزوری معلومېږي او زه تاته هغه څه خوښوم چې د ځان لپاره مې خوښ وي، په دوو کسانو هم مه امير کېږه او د يتيم د مال سرپرستي په غاړه مه اخله.

دا يوه ستره قاعده ده چې سپری بايد له امير جوړېدو وڅخه ځان وساتي خصوصاً هغه چې کمزوری وي.

پورته بيان شوې رسوايي او پښېماني د هغه چا لپاره ده چې د امير کېدلو اهل نه وي، يا خو اهل وي مگر عدل پکې نه چلوي، خو څوک چې د ولايت او امارت اهل هم وي او عدالت هم پکې وکړي هغه بيا د سترې مرتبې خاوند دی.

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «إِنَّكُمْ سَتَحْرِصُونَ عَلَى الْإِمَارَةِ وَسَتَكُونُ نَدَامَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَنِعْمَ الْمَرْضِعَةُ وَبِئْسَتِ الْفَاطِمَةُ». (البخاري، رقم: ۷۱۴۸)

د امير المؤمنين لارښوونې

ژباړه: ابوهريره رضی الله عنه وايي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمايل: تاسو به د امارت ډېر خواش کوي، خو هغه به د قیامت په ورځ پښېماني وي، ښه ده تی ورکوونکې او بده ده له تي جلاکوونکې.

پښېماني به د هغه چالپاره وي چې د امارت پر مهال يې هغسې چلند نه وي کړی څنگه چې پکار و «ښه وي تی ورکوونکې» له دې څخه مراد د امارت د پيل شپې ورځې او حال احوال دی، ځکه چې مال، دولت، مرتبه او خوندونه وي او «بده وي له تي جلاکوونکې» له دې څخه مراد بيا د امارت پای دی، ځکه چې کله قتل وي، کله معزولېدل وي او په دې برسېره په قیامت کې ورڅخه پوښتنه هم کېږي.

خو هغه څوک چې د امير کېدلو اهل وي، د هغه حق اداء کړي، عدل پکې هېر نکړي، نو د هغه لپاره به داسې ستر فضل او لوی ثواب وي چې د اویا کلونو تر عبادت به غوره وي، لکه رسول الله علیه السلام يې چې په اړه فرمايي، د زهير رضی الله عنه روایت دی: «إِنَّ الْمُقْسِطِينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ عَنِ يَمِينِ الرَّحْمَنِ وَكُنَّا يَدَيْهِ يَمِينُ الَّذِينَ يَعْدِلُونَ فِي حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهِمْ وَمَا وَلُّوا». (رواه مسلم، رقم: ۱۸۴۷)

ژباړه: حضرت زهير رضی الله عنه وايي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمايل: عادل حاکمان به د قیامت په ورځ د الله تعالی بنی اړخ ته د نور په منبرونو ناست وي - د الله د واره اړخه بنی دي - دا به هغه کسان وي چې په خپل حکومت، خپل اهل او عیال او رعیت کې يې عدل کړی وي.

قاضي عياض رحمه الله د دغه حديث په بيان كې وايي: اي «الذين يعدلون في حكمهم وأهليهم وما ولوا» فدل هذا الفضل لكل من عدل فيما تقلده من خلافة وإمارة أو ولاية يتيم أو صدقة أو غير ذلك أو فيما يلزمه من حقوق أهله أو من يقوم به.

قوله: «على منابر من نور» أصل تسمية المنبر لارتفاعه فيحتمل أن يكون منابر كما ذكر على وجهها أو منازل رفيعة وأماكن عليية كما جاء في الحديث الآخر: «يجيء يوم القيامة على تل وفي آخر، على كوم».

وقوله: «عن يمين الرحمن» معناه: في الحالة الحسنة والمنزلة الرفيعة، قال ابن عرفة، يقال: أتاه عن يمينه إذا أتاه من الجهة المحمودة والعرب تنسب الفعل المحمود والإحسان إلى اليمين وضده اليسار، قالوا: واليمين من اليمن وتسمى اليمين وتسمى الشمال الشؤمي من الشؤم، اه. (اكمال المعلم ج ٦ ص ٢٢٧)

ژباړه: "يعني هغه څوک چې په حکم، خپل اهل او هغه څه کې چې ده ته په واک کې ورکول سوی وي عدل کوي" نو دغه حديث دلالت کوي، چې دغه فضل او رتبه هر هغه کس لره ده چې په هر هغه څه کې عدل کوي چې دی پکې مقرر سوی وي خلافت وي، که امارت، ولايت وي که د يتيم مال او که صدقات وي او يا داسې نور او هغه چې پرده لازم وي لکه حقوق د اهل دده او هغه چې ده ته په واک کې ورکول سوي وي.

د «على منابرٍ من نورٍ» څخه مراد يا خودا چې حقيقي منبرونه او يا لور ځايونه دي چې په دې حديث شريف کې يې هم يادونه شوې ده: «يجيء يوم القيامة على ..... د(يَمِينِ الرَّحْمَنِ) د الله له نبي لوري څخه مراد دا چې د نښه حال خاوند به وي او ستره

د امير المؤمنين لارښوونې

مرتبته به يې په برخه وي، ابن عرفه رحمه الله وايي، هغه مهال چې يو څوک له ښه (ستايل شوي) لوري څخه راشي، نو هغه ته ويل کېږي چې له ښي لوري راغی، عربان هر ښه شي ته يمین وايي، چې ضديې يسار دی يمین له يمين څخه اخيستل شوی او مبارک ته ويل کېږي، لکه شمال چې له شوم څخه اخستل شوی او بد شامتي ته وايي.

وَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ مَسْعُودٍ: لِأَنَّ أَقْضَى يَوْمًا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ عِبَادَةٍ سَبْعِينَ سَنَةً. وَمُرَادُهُ أَنَّهُ إِذَا قَضَى يَوْمًا بِالْحَقِّ كَانَ أَفْضَلَ مِنْ عِبَادَةٍ سَبْعِينَ سَنَةً، فَكَذَلِكَ كَانَ الْعَدْلُ بَيْنَ النَّاسِ مِنْ أَفْضَلِ أَعْمَالِ الْبِرِّ وَأَعْلَى دَرَجَاتِ الْأَجْرِ، قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ. (المائدة: ٤٢) فَأَيُّ شَيْءٍ أَشْرَفُ مِنْ مَحَبَّةِ اللَّهِ تَعَالَى. (معين الحکام ص ٨)

په معين الحکام کې راغلي چې عبد الله بن مسعود رضی الله عنه فرمايي: زه چې يوه ورځ قضاء وکړم داراته له اويا کلونو عبادت څخه غوره دی، له دې څخه مراد هره قضا نه، بلکې په حق سره قضاء ده.

دغه رنگه د خلکو ترمنځ عدل کول هم له لويو ښکيو څخه يوه ده او ترسره کوونکي ته به يې الله تعالی لوی درجات ورکوي؛ لکه چې د مائدي په سورت کې الله پاک فرمايي: وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ [المائدة: ٤٢]

ژباړه: او که چېرې ته (د نورو ترمنځ) فيصله کوي، نو د دوی تر مينځ په انصاف سره فيصله وکړه، بېشکه الله تعالی له انصاف کوونکو سره مينه کوي، (نو کوم شی د الله جَلَّ جَلَالُهُ تر مينځ غوره دی)

تنبیه: هیچا ته نه بنایي چې په خپله خوله امارت و غواړي او یا په زړه کې دا مینه وساتي چې کاشکې امارت ورکړل شوی وای، حکم دا کار په شریعت کې منع دی، خو که ددې لپاره یې غواړي چې د خلکو ترمنځ اصلاح راوړي او عدل قائم کړي، نو بیا وادی، مگر زموږ او ستاسو په زمانه کې د یوسف علی نبینا وعلیه السلام په شان یو څوک پیدا کېدل ډیر شاذ او نادر دي، حکم نو باید له داسې کړنې ځان وساتل شي، یوسف علیه السلام چې په خپله خوله د دندې غوښتنه کړې وه، هغه پوهیده، چې دغه دنده بل څوک په دغه ډول نشي ترسره کولای، دی پوهیده، چې اصلاح راوستلی او عدل قائمولی شي).

عبدالرحمن ابن سمره رضی الله عنه فرمایي: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنَ سَمْرَةَ، لَا تَسْأَلِ الْإِمَارَةَ، فَإِنَّكَ إِنِ أُعْطِيتَهَا عَنْ مَسْأَلَةٍ وُكِّلْتَ إِلَيْهَا وَإِنْ أُعْطِيتَهَا عَنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ أُعِنْتَ عَلَيْهَا (مسلم، رقم: ۱۶۵۲)

ژباړه: حضرت عبدالرحمن ابن سمره رضی الله عنه وایي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم راته وویل: ای عبد الرحمانه! د امارت غوښتنه مه کوه، حکم چې که ستا په غوښتنه درکړل شي نو ته به ورته وسپارل شي او که له غوښتنې پرته درکړل شي بیا به الله د سره مرسته کوي چې سرته یې ورسوي.

همدارنگه ابوبکر صدیق رضی الله عنه وایي: وَاللَّهِ مَا كُنْتُ حَرِيصًا عَلَى الْإِمَارَةِ يَوْمًا وَلَا لَيْلَةً قَطُّ وَلَا كُنْتُ فِيهَا رَاغِبًا وَلَا سَأَلْتُهَا اللَّهُ فِي سِرِّ وَلَا عَلَانِيَةٍ وَلَكِنِّي أَشْفَقْتُ مِنَ الْفِتْنَةِ وَمَا لِي فِي الْإِمَارَةِ مِنْ رَاحَةٍ وَلَكِنِّي قَلَدْتُ أَمْرًا

عظيما ما لي به طاقة ولا يد إلا بتقوية الله عز وجل، (كنز العمال، رقم: ١٤٠٦٠) وكذا نقل عن عمر رضي الله عنه مثل ذلك.

ژباړه: زما دې په خپل رب قسم وي چې د يوې شپې او يا يوې ورځې لپاره هم په امارت حريص نه يم، (د دې حرص راسره نشته چې په مشرۍ دې پاته يم) او نه ورسره مينه لرم، او يا به مې له الله تعالى څخه په پټه يا بنکاره ددې طلب کړي وي، لکن قبول مې له دې وجهي کړ، چې له فتنې څخه بهرېدم، ماته په مشرۍ او امارت کې هيڅ راحت او سوکالي نشته، خو په داسې غټ کار مقرر سوم چې مالره پرې هيڅ قدرت او برلاسی د الله جل جلاله له مرستې پرته نشته او له عمر رضي الله عنه څخه هم دغسې روايت شوی دی.

په البدايه و النهايه کي وايي: لما ولي عمر بن عبد العزيز الخلافة جاء صاحب الشرطة ليسير بين يديه بالحربة على عادته مع الخلفاء قبله، فقال له عمر: ما لي ولك؟ تنح عني، إنما أنا رجل من المسلمين. ثم سار وساروا معه حتى دخل المسجد، فصعد المنبر واجتمع الناس إليه فقال: أَيُّهَا النَّاسُ! إِنِّي قَدْ ابْتَلَيْتَ بِهَذَا الْأَمْرِ عَنْ غَيْرِ رَأْيٍ كَانَتْ فِيهِ وَلَا طَلِبَةَ لَهُ وَلَا مَشُورَةَ مِنْ الْمُسْلِمِينَ وَإِنِّي قَدْ خَلَعْتُ مَا فِي أَعْنَاقِكُمْ مِنْ بَيْعَتِي فَاخْتَارُوا لِأَنْفُسِكُمْ وَالْأَمْرُكُمْ مِنْ تَرِيدُونَ، فَصَاحَ الْمُسْلِمُونَ صَيْحَةً وَاحِدَةً: قَدْ اخْتَرْنَاكَ لِأَنْفُسِنَا وَأَمْرَنَا وَرَضِينَا كَلْنَا بِكَ.

فلما هدأت أصواتهم حمد الله وأثنى عليه وقال: أوصيكم بتقوى الله، فإن تقوى الله خلف من كل شيء وليس من تقوى الله خلف وأكثروا من ذكر

الموت فإنه هادم اللذات وأحسنوا الاستعداد له قبل نزوله وإن هذه الأمة لم تختلف في ربها ولا في كتابها ولا في نبيها وإنما اختلفوا في الدينار والدرهم وإني والله لا أعطي أحداً باطلاً ولا أمنع أحداً حقاً، ثم رفع صوته فقال: أيها الناس! من أطاع الله وجبت طاعته ومن عصى الله فلا طاعة له أطيعوني ما أطعت الله، فإذا عصيت الله فلا طاعة لي عليكم. (ج ٩ ص ٢٣٨)

ژباړه: کله چې عمر بن عبدالعزیز خليفه شونو د حفاظتي ځواکونو مشر ورته راغی او غوښتل یې ده ته هم د حفاظت لپاره د داسې ساتندوی ګارډ انتظام وکړي څنګه چې به دنورو خلفاءو تر مخروان وو. عمر بن عبدالعزیز ورته ویل زما او ددې کار یې سره څه؟! لري شه زما څخه! زه هم د مسلمانانو څخه یو تن یم! بیاروان شو مسجد ته ننوت، منبر ته وخت، خلک ورته راغونډ شول او داسې خطبه یې وفرمایله:

ای خلکو! ماته دغه ابتلاء داسې را کړل شوې ده چې زما رایه پکې نه ده اخستل شوې، نه ما غوښتنه کړې او نه هم له مسلمانانو سره مشوره شوې ده، ستاسو په غاړو کې چې زما کوم بیعت وله هغه څخه مې خلاص کړي یاست، هر څوک چې خليفه ټاکئ ستاسو خوښه ده، مسلمانانو په یوه غږ چيغه کړه چې موبړد خلافت لپاره ته غوره کړی یې او زموږ ټولو ستا خلافت خوښ دی.

کله چې د خلکو ګڼه ګوڼه کمه او ځوږ کړار شونو هغه د الله تعالی حمد او ثنا وویل او بیا یې وفرمایل: ای خلکو! تاسو ته د تقوی توصیه کوم، تقوی د هر څه بدل کېدلی شي، خو هیڅ شی د تقو بدل نشي کېدلی (دا شونې ده، چې تقوی د هر څه جیره شي، خو که تقوی له منځه ولاړه هیڅ شی یې عوض نشي کېدلی) مرګاډ پریادوئ، ځکه چې

مرگ لذتونه هيروي، پخوا تر دې چې مرگ درته راشي هغه ته تيارى وکړئ، دغه امت نه د الله تعالى په هکله اختلاف لري، نه د پيغمبر په هکله او نه د الله تعالى د کتاب په هکله، بلکې دوى چې پرې اختلاف کوي هغه درهم او دينار دى.

زما دې په الله قسم وي، چې نه به هيچا ته ناحقه څه ورکوم او نه به له هيچا څخه ده حق گرځوم، بيا يې خپل غږ اوچت کړ او ويې ويل: اې خلکو! څوک چې د الله اطاعت کوي د هغه د خبرې منل واجب دي، نو ترڅو چې زه د الله اطاعت کوم تاسو زما خبره منئ او کله چې زه له الله څخه سرغړونه او عصيان پيل کړم نو بيا پر تاسو زما هيڅ اطاعت نشته.

د دندو د حرص زيانونه:

پوه شه چې د دندو د مينه او حرص ډېر فسادونه لري چې علماوو پخپلو کتابونو کې ليکلي دي:

(۱) يودا چې له عدل څخه محروميت رايي؛ لکه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: لا يحرص في الامارة فعدل فيها. يعني: يو څوک چې د مشرۍ په ترلاسه کولو کې حرص کوي، هغه عدل نشي کولای.

همدغه مطلب له حضرت عمر رضی الله عنه څخه په کنز العمال کې را نقل شوی دی: عن عمر قال: ما حرص رجل كل الحرص في الامارة فعدل فيها. (کنز العمال، رقم: ۱۶۲۹۵) يعني: يو څوک چې د امارت او مشرۍ په ترلاسه کولو کې ډېر حرص کوي هغه عدل نشي کولای.

(۲) دا چې د الله تعالی له مرستې څخه به محروم وي؛ لکه د عبد الرحمن بن سمره رضی الله عنه په حدیث کې چې تېرشو، ابن حجر رحمہ اللہ د عبد الرحمن ابن سمره رضی الله عنه د حدیث په شرح کې لیکي: **أَنَّ مَنْ طَلَبَ الْإِمَارَةَ فَأُعْطِيَهَا تُرِكَتْ إِعَانَتُهُ عَلَيْهَا مِنْ أَجْلِ حِرْصِهِ وَدُسْتَفَادٍ مِنْهُ أَنْ طَلَبَ مَا يَتَعَلَّقُ بِالْحُكْمِ مَكْرُوهٌ، فَيَدْخُلُ فِي الْإِمَارَةِ الْقَضَاءِ وَالْحِسْبَةِ وَخَوْذِكَ وَأَنَّ مَنْ حَرَصَ عَلَى ذَلِكَ لَا يُعَانُ، فَإِنَّ مَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنَ اللَّهِ عَوْنٌ عَلَى عَمَلِهِ لَا يَكُونُ فِيهِ كِفَايَةٌ لِذَلِكَ الْعَمَلِ، فَلَا يَنْبَغِي أَنْ يُجَابَ سُؤَالُهُ وَمِنَ الْمَعْلُومِ أَنَّ كُلَّ وَلَايَةٍ لَا تَخْلُو مِنَ الْمَشَقَّةِ، فَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ مِنَ اللَّهِ إِعَانَةٌ، تَوَرَّطَ فِيهَا دَخَلَ فِيهِ وَخَسِرَ دُنْيَاهُ وَعُقْبَاهُ، فَمَنْ كَانَ ذَا عَقْلٍ لَمْ يَتَعَرَّضْ لِلطَّلَبِ أَصْلًا، بَلْ إِذَا كَانَ كَافِيًا وَأُعْطِيَهَا مِنْ غَيْرِ مَسْأَلَةٍ، فَقَدْ وَعَدَهُ الصَّادِقُ بِالْإِعَانَةِ وَلَا يَخْفَى مَا فِي ذَلِكَ مِنَ الْفَضْلِ.**

ژباړه: څوک چې په خپله خوله وظيفه غواړي او ورکول شي، نو په دې دنده کې مرسته ورسره نه کېږي، ځکه چې په حرص يې ترلاسه کېږي ده او دا هم ترې جوتېږي چې د هر هغه څه غوښتنه چې تر حکم او مشرۍ پورې اړه لري مکروه ده، نو په امارت کې قضا، احتساب او داسې نور هم داخل شول، هر څوک چې يې په خوله و غواړي او ورکړل شي، نو مرسته ورسره نه کېږي او له هر چا سره چې د الله مرسته نه وي هغه نشي کولای چې په يواځې ځان دې ديو کار د سرته رسولو توان ولري، نو بايد د دندې د غوښتنلو وړانديز يې ونه منل شي.

معلومه خبره ده چې هره وظيفه او دنده مشکلات لري او له هر چا سره چې د الله تعالی مرسته نه وي هغه ګواکې په کې راګير شو او دنيا او اخرت يې وبايلل، نو

د امير المؤمنين لارښوونې

خوک چې هو بښيار وي هغه په خپله خوله امارت نه غواړي، خو خوک چې يې اهل او مستحق وي او د ده له غوښتنې پرته ورکول شي نور رسول الله صلى الله عليه وسلم يې د مرستې خبر ورکړی او دا بيشکه چې فضل او بهتري ده.

(۳) دا چې هر خوک په خوله وظيفه غواړي هغه به خامخا يا د ده نفسي خواهش وي چې له مال، متاع، دولت او مرتبې سره يې مينه وي او يا د دې لپاره چې له وظيفې ترلاسه کولو څخه په استفاده له خپل مخالف لوري څخه انتقام واخلي.

د دندې غوښتنه نه د نفسي خواهش په بنياد او نه هم د خپلو مخالفينو د ټکولو لپاره جائز ده، ځکه وظيفه هغه الهی امانت دی، چې د مسلمانانو مصالح وړپورې تړلي دي، نو ځکه يې بايد خوک د نورو اهدافو لپاره د ترلاسه کولو کوښښ ونه کړي.

د امر اطاعت

د شرعي امير اطاعت واجب دی؛ لکه چې الله تعالی فرمایي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا. [النساء، ۵۹]

ژباړه: اې د ايمان خاوندانو! د الله او د رسول خبره منئ او د هغو چې په تاسو اميران ټاکل شوي دي، نو که چېرې تاسو په خپلو کې د څه شي په باره کې جگړه وکړئ، هغه الله او د هغه رسول ته راجع کړئ، که چېرې تاسو په الله تعالی او په ورځ د اخرت ايمان لرئ، دا (کار) ډېر غوره دی او د انجام په لحاظ ډېر ښه دی.

الله تعالی لومړی بنده ته د خپل حکم د منلو امر فرمایلي او بيا يې د رسول الله صلی الله عليه وسلم او ورپسې د اولوالامر کسانو د اطاعت حکم ورته کړی دی.

حضرت سهل بن عبدالله وايي: وَإِذَا نَهَى السُّلْطَانُ الْعَالِمَ أَنْ يُفْتِيَ فَلَيْسَ لَهُ أَنْ يُفْتِيَ، فَإِنْ أَفْتَى فَهُوَ عَاصٍ وَإِنْ كَانَ أَمِيرًا جَائِرًا.

ژباړه: که چېرې سلطان يوه عالم ته امر وکړ چې فتوا مه صادره، هغه بيا حق نلري چې فتوا ورکړي که يې فتوا ورکړه گنهگار دی، که څه هم امير ظالم وي.

امام قرطبي ليکي: فامر الله تعالى برّد المتنازع فيه إلى كتاب الله وسنة نبيه صلى الله عليه وسلم وليس لغير العلماء معرفة كيفية الرد إلى الكتاب

وَالسُّنَّةَ وَيَدُلُّ هَذَا عَلَى صِحَّةِ كَوْنِ سُؤَالِ الْعُلَمَاءِ وَاجِبًا وَأَمْتِثَالِ فَتَوَاهُمْ لَازِمًا، قَالَ سَهْلُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ رَحِمَهُ اللَّهُ: لَا يَزَالُ النَّاسُ بِخَيْرٍ مَا عَظَّمُوا السُّلْطَانَ وَالْعُلَمَاءَ، فَإِذَا عَظَّمُوا هَذَيْنِ أَصْلَحَ اللَّهُ دُنْيَا هُمْ وَأُخْرَاهُمْ وَإِذَا اسْتَحَقُّوا بِهِدِينَ أَفْسَدُوا دُنْيَاهُمْ وَأُخْرَاهُمْ.

ژباړه: بيا الله تعالى امر وکړ چې په کومو مسئلو کې ستاسو ترمنځ منازعه وي هغه دې د الله کتاب او د رسول الله صلى الله عليه وسلم سنتو ته حواله شي او دا چې د الله تعالى کتاب او د رسول صلى الله عليه وسلم سنتو ته څنگه حواله کېږي؟ دا بيا له علماوو پرته بل چاته نه معلومېږي، نو له دې څخه څرگنده شوه چې له علماوو پوښتنه کول واجب او د امر امتثال يې لازم دی.

سهل بن عبد الله رحمه الله وايي: خلک ترهغو په خیر کې دي خو چې د علماوو او سلطان تعظیم کوي، که دا دواړه يې کول نو دنیا او آخرت به يې بنایسته وي او که د دې دواړو سپکاوی يې کاوه نو دنیا او آخرت يې لارل. حضرت ابی بکره رضی الله عنه روایت کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: من أكرم سلطان الله تبارك وتعالى في الدنيا أكرمه الله يوم القيامة ومن أهان سلطان الله تبارك وتعالى في الدنيا أهانه الله يوم القيامة. (احمد، رقم: ۲۰۴۳۳)

ژباړه: چا چې په دنیا کې د الله تبارک و تعالی خلیفه ته عزت ورکړ الله به يې په قیامت کې عزتمن کړي او چا چې په دنیا کې د الله تعالی خلیفه او سلطان سپک کړ الله به يې په قیامت کې سپک کړي.

عَنْ زِيَادِ بْنِ كُسَيْبِ الْعَدَوِيِّ، قَالَ كُنْتُ مَعَ أَبِي بَكْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ تَحْتَ
مِنْبَرِ ابْنِ عَامِرٍ وَهُوَ يَخْطُبُ وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ رِقَاقٌ، فَقَالَ أَبُو بَلَالٍ: انظُرُوا إِلَى أَمِيرِنَا
يَلْبَسُ ثِيَابَ الْفُسَّاقِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرَةَ: اسْكُتْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ يَقُولُ: «مَنْ أَهَانَ سُلْطَانَ اللَّهِ فِي الْأَرْضِ أَهَانَهُ اللَّهُ». (ترمذي، رقم: ۲۲۲۴)

ژباړه: له زياد بن کسيب عدوي څخه روايت شوی، چې زه له ابو بکره رضی الله عنه سره د ابن عامر تر منبر لاندې ناست وم، هغه خطبه ويله او نری جامې يې اغوستې وې، نو ابو بلال وويل، وگورئ، خپل امير ته چې د فاسقانو جامې يې په تن کړي دي، ابو بکره وويل: چپ شه! ما له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه اورېدلي دي چې ويل يې: څوک چې په ځمکه کې د الله خليفه او سلطان سپک کړي الله به يې (په قيامت کې) سپک کړي.

لکه څنگه چې د خليفه او د مسلمانانو دستر امير درناوی لازم دی، همداسې د بنکته اميرانو د امر د متابعت تر څنگ د هغوی درناوی او احترام هم لازم دی. د هجرت په ۱۱ کال نبي عليه السلام د روم د غزوي لپاره يو لښکر تيار کړ، چې حضرت ابو بکر صديق، عمر فاروق، سعد بن ابی وقاص، ابا عبیده بن جراح او داسې نور کبار صحابه رضی الله عنهم پکې وو او د لښکر مشري يې اسامه بن زيد رضی الله عنه کړ، چې په دغه وخت کې يې عمر تر شلو کلونو نه اوښت، په دغه مهال د نبي عليه السلام ناروغي سخته شوه او لښکر له روانېدلو څخه وځنډيده، نبي عليه السلام په دغه مرض کې رحلت وکړ، وروسته مسلمانانو له حضرت ابو بکر صديق رضی الله عنه سره بيعت وکړ، هغه د دغه لښکر د ليرلو امر وکړ او اسامه بن زيد رضی الله عنه

د امير المؤمنين لارښوونې

ته يې وويل، چې که په حضرت عمر رضی الله عنه زما مرسته وکړې، يعنی راسره پرې يې ږدې، هغه هم ورسره پرېښود، له دې وروسته چې به کله هم حضرت عمر رضی الله عنه له اسامه رضی الله عنه سره مخ شو، نو ورته به يې ويل: مرجبا باميري! يعنی زما امير ته دې ښه راغلاست وي، کله چې به يو څوک له دغې خبرې او عمر رضی الله عنه له لوري اسامه رضی الله عنه ته د عزت په ورکولو حيران شو، نو هغه به وويل، لقد أمره على رسول الله صلى الله عليه وسلم، يعنی نبی عليه السلام هغه په ما امير ټاکلی و. (صور من حياة الصحابة)

دلته د امير درناوی هم څرگند شو او دا هم ورسره څرگنده شوه، چې که مشر امير په تاسو امير وټاکي (که څه هم هغه کشر وي) بايد تا بعد اري يې وشي.

ابوهريرة رضی الله عنه روايت کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: مَنْ أَطَاعَنِي فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ عَصَى اللَّهَ وَمَنْ عَصَى اللَّهَ فَقَدْ عَصَانِي. (رواه مسلم، رقم: ۱۸۳۵)

ژباړه: چا چې زما اطاعت وکړ، هغه د الله تعالی اطاعت وکړ او چا چې زما نافرمانی وکړه، هغه د الله تعالی نافرمانی وکړه او چا چې زما د امير نافرمانی وکړه، هغه زما نافرمانی وکړه.

همدارنگه د ابوهريره رضی الله عنه په يوه بل روايت کې هم راغلي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي: عَلَيْكَ السَّمْعُ وَالطَّاعَةُ فِي عُسْرِكَ وَيُسْرِكَ وَمَنْشَطِكَ وَمَكْرَهِكَ وَأَثَرَةُ عَلَيْكَ. (مسلم)

د امير المؤمنين لارښوونې

ژباړه: تاسو به په هر حال د امير اطاعت كوي كه تكليف وي او كه راحت، كه خوښ ياست او كه ناخوښ، كه څه هم پر تاسو بل څوك غوره شوى وي.

د فتح الملهم په تكمله كې د (اثره...) په تشرېح كې داسې ليكلي: كه څه هم بل چاته تر تازيات امتيازات، بڅښونه او نور وركړل شي، مقصد دا چې اطاعت د دې په وجه پرېښودل نه دي روا، چې امير خپلو مامورينو ته په امتيازاتو او امكاناتو وركولو كې عدالت نه كوي او يوه ته تر بل زيات څه وركوي.

حضرت ابوذر رضی الله عنه وایي: **إِنْ خَلِيلِي أَوْ صَاحِبِي أَنْ أَسْمَعَ وَأَطِيعَ وَإِنْ كَانَ عَبْدًا مَجْدَعِ الْأَطْرَافِ (رواه مسلم)** ژباړه: زما دوست (محمد رسول الله صلى الله عليه وسلم) ماته وصيت فرمايلي، چې د خپل امير اطاعت به كوم كه څه هم هغه داسې مريى وي، چې مقطوع الاطراف وي (يعنى ډير ناخيژه څوك هم وي)

تنبیه: كه د مجاهدينو امير كمزورى دني النسب (تپه ذاتى) وي هم يې اطاعت لازم دى.

د امير اطاعت د امتيازاتو په شرط ناروا دى

حضرت ابوهريرة رضي الله عنه روايت كوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايل: **«نَعَسَ عَبْدُ الدِّينَارِ وَعَبْدُ الدَّرْهَمِ وَعَبْدُ الحَمِيصَةِ إِنْ أُعْطِيَ رِضِي وَإِنْ لَمْ يُعْطَ سَخِطَ، نَعَسَ وَأَنْتَكَسَ وَإِذَا شَيْكَ فَلَا أَنْتَفَشَ، طُوبَى لِعَبْدٍ أَخَذَ بَعْتَانَ فَرَسِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، أَشَعَثَ رَأْسَهُ، مُغَبَّرَةً قَدَمَاهُ، إِنْ كَانَ فِي الحِرَاسَةِ،**

كَانَ فِي الْحِرَاسَةِ وَإِنْ كَانَ فِي السَّاقَةِ كَانَ فِي السَّاقَةِ، إِنْ اسْتَأْذَنَ لَمْ يُؤْذَنَ لَهُ وَإِنْ شَفَعَ لَمْ يُشَفَّعْ» (بخاري، رقم: ۲۸۸۷)

ژباړه: بدمرغه دی د دینار او درهم مریی، همدارنگه د بنو جامو او بنو فرشونو مریی، هغه ته که څوک څه ورکوي نو خوښ وي او که یې نه ورکوي نو په قهر وي، بې برخې او محروم دی که اغزی یې تر بدن شي د مرستې څوک نشي موندلای او ایستلای یې هم نشي، نیکمرغي او بشارت دی هغه چاته، چې د الله تعالی په لار کې یې د آس ملونې نیولې وې سپېرې پښې، بېر سر، که یې په څار وگومارې نو پیره کوي، که یې د لښکر وروستی برخې ته استوي، هلته ځي، که اجازه وغواړي نه ورکول کیږي او که د چا سپارښتنه کوي هغه هم نه منل کیږي، یعنی چې څوک د دنیا د اسبابو حریص وي داسې چې که چېرې شی ورکول کیږي نو خوشحال وي، کنه نو په غوسه وي، دغه کس هلاک دی، څوک دې هیڅ مرسته نه کوي.

د الله په نافرمانی کې د امیر اطاعت نشته

علي رضي الله عنه روايت کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «لَا طَاعَةَ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ، إِنَّمَا الطَّاعَةُ فِي الْمَعْرُوفِ». (مسلم رقم ۱۸۴۰) ژباړه: په هیڅ هغه شي کې چې د الله نافرمانی وي د بشر اطاعت نشته، (ځکه) اطاعت په رواکارونو کې دی.

د اطاعت يوه گټه داده، چې د مسلمانانو اتحاد او يووالی تامينوي، ځکه چې که مسلمانان سره يو نه وي نو هريو به په مفسدو اخته وي. بله گټه يې داده، چې په دې سره د مسلمانانو غلبه راځي او په د بنمنانو لاس بري کېږي.

په امام او مسؤلينو بايد نېک گومان ولري

ټول عامه ولس او په ځانگړې توگه مجاهدينو ته په کار دي چې په امير او نورو مسؤلينو نېک گومان ولري او د هغوی کره وپه فاسد تاويل سره ونه ارزوي، بلکې تر خپله وسه دې د دوی کرني په سم لوري توجه کوي، الله تعالی فرمايي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ. (الحجرات ۱۲)

ژباړه: اې هغو کسانو چې ايمان موراوړی! تاسو له ډېرو (بدو) گمانونو څخه ځان وساتئ، بېشکه ځيني گومانونه گناه وي، پټ عيونه مه لټوئ او ځيني ستاسو د ځينو نورو غيبت مه کوئ، ايا په تاسو کې يو څوک دا خوښوي چې د خپل مړه ورور غوښه و خوري؟ تاسو دغه (خوراک) بد گڼئ، نو له الله تعالی څخه ووېرېږئ، بېشکه الله ښه توبه قبلوونکی، بې حده رحم کوونکی دی.

امام قرطبي وايي: معنی دا چې که د دوی کارونه په ظاهره تاسو ته د خير ښکاري، نو بيا د خير په خلکو بد گوماني مه کوئ. حضرت ابوهريره رضی الله عنه روايت کوي چې

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: «إِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فَإِنَّ الظَّنَّ أَكْذَبُ الْحَدِيثِ وَلَا تَحَسَّسُوا وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا تَحْأَسَدُوا وَلَا تَدَابَرُوا وَلَا تَبَاغَضُوا وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا». (رواه البخاري ٦٠٦٤)

ژباړه: له بدگوماني څخه ځان وساتئ (ځکه) بدگوماني د درواغو تر ټولو ناوړه ډول دی د عورتو يعني عیبونو پلټنې مه کوئ، د خلکو اسرار مه لوڅوئ، د ضد سيالي مه کوئ، یو له بله کينې مه پالئ، یو له بله خفکان مه کوئ، بغض او عداوت مه کوئ او د الله تعالی (رښتیني) عبادت کوونکي شی، په داسې حال کې چې ترمنځ مو وروړولي قائمه وي څنگه چې درته امر شوی دی.

قرطبي ليکي: الظن هنا وفي الآية هو التهمة ومحل التحذير والتهي إنما هو تهمة لا سبب لها يوجبها، كمن يتهم بالفاحشة أو يشرب الخمر مثلا ولم يظهر عليه ما يقتضي ذلك ودليل كون الظن هنا بمعنى التهمة قوله تعالى: "ولا تجسسوا" وذلك أنه قد يقع له خاطر التهمة ابتداءً ويريد أن يتجسس خبر ذلك ويبحث عنه ويتبصر ويستمع لتحقق ما وقع له من تلك التهمة، فنهي النبي صلى الله عليه وسلم عن ذلك وإن شئت قلت: والذي يميز الظنون التي يجب اجتنابها عما سواها، أن كل ما لم تُعرف له أمارهٌ صحيحةٌ وسبب ظاهرٌ كان حراما واجب الاجتناب وذلك إذا كان المظنون به ممن شوهد منه السرّ والصّلاخ.

ژباړه: گومان دلته او په آيت شريف کې د تهمت په معنا دی، ممانعت له دې شوی چې بې ځايه تهمت مه لگوئ، مثلاً يو څوک په زنا يا شراب څښلو متهم کړئ، مگر په

د امير المؤمنين لارښوونې

هغه باندې د دغه تهمت هېڅ اشاره هم نه وي، د دې دليل چې ظن دلته د تهمت په معنی دی: دا قول د الله تعالیٰ دى "التجسسوا" ځکه کله پريو چا د سرې په زړه کې تهمت پيداسي بيا يې تحقيق او تجسس کوي پلټنه يې کوي، دليلو او اور بدلو کوښښ يې کوي، ترڅو دا تهمت پرې ثابت کړي، د دغه قسم تهمت څخه رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ منع کړې ده او هغه (ظن) چې کول يې حرام دي، دا دى چې تاسو د هغه ظاهري سبب او نښې نښانې نه وينئ او هغه څوک هم چې تاسو ورباندې بد گومان کوئ اهل خير وي، يعنې ښه کارونه کوي او امانت کاروي نو دغه تهمت حرام او واجب الاجتناب دى.

د بدگوماني زيانونه

بدگوماني ډېر زيانونه لري: لومړى دا، چې په آيت شريف کې ذکر شو چې (إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ) يعنې ځينې گومانونه داسې گناه ده چې د جزا وړ وي، لکه په ښو خلکو او مومنانو بدگوماني کول.

دوهم دا، چې بدگوماني عداوت پيدا کوي او د نږدې خلکو ترمنځ د اوږدې فاصلې سبب کېږي. دريم، که چيرې په آمرانو بدگوماني وشي نو ضرور خبره تر عدم اطاعت پورې رسېږي.

تواضع

راغب اصفهاني د تواضع د معنا په هکله ليکي: تواضع د انسان لپاره په هغه مرتبه رضا کېدلو ته وايي چې د ده له استحقاق څخه ټيټه وي.

الله تعالی فرمايي: ﴿وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ (الشعراء ۲۱۵) ژباړه: او ته خپل وزر ښکته کړه (په تواضع او رحمت سره نرم اوسه) د هغه چا لپاره چې ستا پيروي يې کړې ده، چې مومنان دي.

ملا علي قاري رحمه الله وايي، چې ټول حاکمان په دغه امر کې شامل دي، نو د هر حاکم امير د پاره بنايي چې د خپل ماتحت خلکو سره تواضع او نرمي وکړي او رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي: التواضع لا يزيد الا رفعة، فتواضعوا يرفعكم الله. (کنز العمال) ژباړه: تواضع سړي ته لوړتيا وربښي، نو تواضع کوي چې الله مولوړ کړي.

حضرت ابوهريره رضی الله روایت کوي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْدًا بِعَفْوٍ إِلَّا عِزًّا وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ لِلَّهِ إِلَّا رَفَعَهُ اللَّهُ. (ترمذي، رقم: ۲۰۴۹)

ژباړه: صدقه له مال څخه څه نه کموي او الله تعالی بنده ته په عفو سره نه ورزياتوي مگر عزت او هر څوک چې د الله تعالی لپاره تواضع وکړي الله به يې لوړ کړي.

دغه رنگه ابو هريره رضي الله عنه په بل روايت كې فرمايي: چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ويل: طوبى لمن تواضع في غير منقصة. (الطبراني في مكارم الاخلاق، رقم: ۱۷) نيكم رغي او زيرى دى دهغه چا لپاره چې له ذلت او پستي قبلولو پرته تواضع وكړي

قال المناوي في تفسير هذا الحديث بان لا يوضع نفسه بمكان يزري به ويؤدي الى تضييع حق الحق فان القصد بالتواضع خفض الجناح للمؤمنين. المناوي د دغه حديث په شرح كې وايي: تواضع دا نه ده، چې يو څوك ځان حقير او سپك كړي او يادې تواضع د ذى حقه د حق د ضائع كېدلو لامل شي، مقصود له تواضع څخه داده، چې د مومنانو لپاره وزر بنكته كړاى شي او له هغوى سره نرمي او ښه چلند وكړاى شي.

رسول الله صلى الله عليه وسلم مقدارضى الله عنه په يوه سره امير مقرر كړ، كله چې بېرته راستانه شول، رسول الله عليه السلام ورڅخه وپوښتل: امارت څنگه و؟ مقدارضى الله عنه په ځواب كې ورته وويل: اې د الله رسوله! كله چې روان شوو ما داسې نه انگېرله چې زه ترچا غوره او بهتر يم، خو بېرته داسې راستون شوم لكه چې ټول زما مرييان وي، رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وويل: امارت همدا سې وي. دا روايت ابو نعيم كړى دى. يعنى امارت او مشري په سړي كې غرور او لويي پيدا كوي، نو په دغه حال كې، چې يو څوك امير وي بايد تواضع او عاجزي وكړي او كه يو څوك په دغه حالت كې تواضع وكړي، نو دا واقعي تواضع ده، تواضع تر هر چا زيات له اميرانو سره مناسبه ده، ځكه هغوى ته خلك اړوي او

د امير المؤمنين لارښوونې

په هغوی خپل لاندې کسان راټول وي، نو که دوی له مومنانو سره ناوړه چلند او په هغوی سختي کوي، نو بیا به خلک له دوی څخه خپلې اړتیاوې نشي پوره کولای، نو مصالح ځنډويږي او نه به هم خپل ماتحت کسان ورسره گوزاره کولای شي، او یو والی یې ترمنځ نه پاته کیږي.

ابن حبان رحمه الله وایي: تواضع دوه ډوله ده، یوه یې ښه او بله یې بده او ناسمه تواضع ده، ښه یې داده چې په خلکو ځان لوړ ونه گڼي او ناروایي دا چې د شتمن سړي په وړاندې د دې لپاره تواضع وشي چې له دنیا څخه یې برخمن شي. (روضة العقلاء)

د تواضع گټې:

- ۱: کله چې امیر له رعیت سره تواضع کوي، نو د دوی محبت لاس ته راوړي.
- ۲: تواضع د رب العالمین د محبت دلیل ده.
- ۳: په تواضع سره د الله تعالی نصرت حاصلیږي.
- ۴: په تواضع سره په مال او عمر کې برکت راځي.

تواضع او سلف صالحین

وعن عروة بن الزبير رضي الله عنهما قال: (رأيت عمر بن الخطاب رضي الله عنه وعلى عاتقه قربة ماء، فقلت: يا أمير المؤمنين! لا ينبغي لك هذا، فقال:

د امير المؤمنين لارښوونې

لما أتاني الوفود سامعين مطيعين دَخَلت نفسي نحوه فأردت أن أكسرهما. (الرسالة القشيرية)

ژباړه: عروه بن زبير رضی الله عنهما روایت کوي چې يوه ورځ مې دوهم خليفه حضرت عمر فاروق رضی الله عنه په داسې حال کې وليد چې داوبو ژي يې په اوږه و، ما ورته وويل: امير المؤمنينه! له تاسره دا نه ښايي. عمر فاروق راته وويل: کله چې ماته دخلکو وفدونه په داسې حال کې راغلل چې منونکي او اورېدونکي وو، نو نفس مې يو څه غټ شو نو مې اراده وکړه چې بيرته يې مات کړم.

عن عائشة رضي الله عنها، قالت: «إِنَّكُمْ لتغفلون أفضل العبادة: التَّوَّاضِعُ». (رواه النسائي في سنن الكبرى) ژباړه: روایت دی چې حضرت عائشې رضی الله عنها فرمايل: تاسو له افضل عبادت څخه غافل یاست چې هغه تواضع ده.

كان عند عمر بن عبد العزيز قوم ذات ليلة في بعض ما يحتاج إليه، فغشي- سراجهم، فقام إليه فأصلحه، ف قيل له: يا أمير المؤمنين! ألا نكفيك؟ قال: وما ضرَّني؟ قلت وأنا عمر بن عبد العزيز ورجعت وأنا عمر بن عبد العزيز. (سيرة عمر بن عبدالعزيز لابن عبدالحكم)

ژباړه: يوه شپه چې د ځينې ضروري خبرو په اړه د امير المؤمنين عمر بن عبد العزيز په مجلس کې خلک ناست و نو د مجلس څراغ کمزوری شو يعنې ځل کېدو ته قریب شو، امير المؤمنين عمر بن عبد العزيز خپله ورولاړ شو او څراغ يې سم کړ. په خلکو کې يو چا وويل: امير المؤمنينه! آیا موږ کافي نه يو؟ يعنې موږ دا

د امير المؤمنين لارښوونې

خراغ سمولی شوای! امیر المؤمنین خُواب ورکړ: ماته شه تاون رسیدلی چې ولاړ شوم هم عمر بن عبدالعزیز وم او چې بیرته راوگرځیدم هم عمر بن عبدالعزیز يم.

وقال قتادة: «مَنْ أُعْطِيَ مَالًا أَوْ جَمَالًا وَثِيابًا وَعِلْمًا، ثُمَّ لَمْ يَتَوَاضِعْ، كَانَ عَلَيْهِ وَبَالًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (التواضع والخمول لابن أبي الدنيا). حضرت قتاده رحمه الله وايي: چاته چې د الله تعالی له طرفه مال، بنايست، بنې جامې او علم ورکړ شوی وي او تواضع نه کوي نو دا به د قیامت په ورځ دده لپاره پېټی (دروند بار) وي.

په التواضع و الخمول کتاب کې لیکلي چې حسن بصري صاحب د تواضع معنی داسې کړې: «التواضع أن تخرج من منزلک ولا تلقى مسلماً إلا رأيت له عليك فضلاً»، تواضع داده چې له کوره ووځي او له هر مسلمان سره چې مخ کېږي هغه پرځان غوره درته ښکاره شي.

قال عمرو بن القيس الملائي: ثلاث من رءوس التواضع: أن تبدأ بالسلام على من لقيت وأن ترضى بالمجلس الدون من الشرف وأن لا تحب الرياء والسمعة والمدحة في عمل الله. (التواضع و الخمول)

ژباړه: عمرو بن القيس وايي، چې درې شيان د تواضع مهم امور دي: دا چې له چا سره د مخامخ کيدو په مهال ورباندې اول سلام اداء کړي او د اشرافو او جاه لرونکو په نسبت د غريبو خلکو په مجلس راضي او سې او بل دا چې په ديني عمل کې رياء، سمعت او ستاينه خوښه نکړي.

اميرانو او واکمنانو ته نصيحت

(۱) له ښکونکو سره ناسته ولاړه :

اميرانو او نورو واکمنانو ته په کارده چې له علماوو او صالحانو سره ناسته ولاړه ولري له هغوی سره مشوره وکړي او نصيحت ته يې غوږ ونيسي، همدغه د پخوانيو نيکانو واکمنو دستور وو.

إِنَّ عُمَرَ بْنَ عَبْدِ الْعَزِيزِ لَمَّا وَلِيَ الْخِلَافَةَ دَعَا سَالِمَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ وَمُحَمَّدَ بْنَ كَعْبِ الْقُرَظِيِّ وَرَجَاءَ بْنَ حَيَوَةَ فَقَالَ لَهُمْ: قَدْ ابْتَلَيْتُ بِهَذَا الْبَلَاءِ فَأَشِيرُوا عَلَيَّ. فَقَالَ لَهُ سَالِمُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ: إِنْ أَرَدْتَ النَّجَاةَ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ فَصُمْ عَنِ الدُّنْيَا وَليَكُنْ إِفْطَارُكَ مِنْهَا الْمَوْتَ.

وَقَالَ لَهُ مُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ: إِنْ أَرَدْتَ النَّجَاةَ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ فَلْيَكُنْ كَبِيرُ الْمُسْلِمِينَ عِنْدَكَ أَبَا وَأَوْسَطُهُمْ عِنْدَكَ أَخَا وَأَصْغَرُهُمْ عِنْدَكَ وَلَدًا فَوْقَ أَبِيكَ وَأَكْرَمُ أَخَاكَ وَتَحْتَنَ عَلَى وَلَدِكَ.

وَقَالَ لَهُ رَجَاءُ بْنُ حَيَوَةَ: إِنْ أَرَدْتَ النَّجَاةَ مِنْ عَذَابِ اللَّهِ فَأَحِبَّ لِلْمُسْلِمِينَ مَا حُبُّ لِنَفْسِكَ وَكَرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ ثُمَّ مِتْ إِذَا شِئْتَ. (التوايين لابن قدامة)

ژباړه: کله چې عمر بن عبد العزيز رحمه الله خليفه وټاکل شونو د وخت لوی صالحان سالم بن عبد الله، محمد بن کعب او رجاء بن حيوه رحمهم الله يې

د امير المؤمنين لارښوونې

راوغوښتل او ورته ويې ويل: زه په دې ازموينې كې راغلى يم تاسو مشوره راكړئ چې زه څه وكړم؟

سالم بن عبد الله ورته وويل: كه ته غواړې چې نجات پيدا كړې نو له دنيا څخه داسې روژه ونيسه چې افطاريې ستا مرگ وي!

محمد بن كعب ورته وويل: كه د الله تعالى له عذابه نجات غواړې نو د مسلمانانو مشر داسې وگڼه لكه خپل پلار او ځوان يې لكه خپل ورور او كشر يې لكه خپل زوى، د پلار احترام كوه، له ورور سره نيكې كوه او په زوى دې شفقت كوه!

رجاء بن حيوة ورته وويل: كه د سبا ورځې نجات غواړې نو د مسلمانانو لپاره هغه څه غوره كړه چې د ځان لپاره يې غوره كوي او د دوى لپاره هغه ناخوښه وگڼه چې د ځان لپاره يې ناخوښه گڼي، بيا دې چې هر وخت خوښه شي ومړه!

امير ته نه ده روا چې له خپلو خپلوانو يو څوك چې د كار اهل نه وي او يا بل څوك ترده اهل وي په كار وگوماري، ځكه چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: "من ولي ذا قرابة محاباة وهو يمجّد خيرا منه لم يمجّد رائحة الجنة". (ابن عساكر عن أبي بكر) كنز العمال، رقم: ۱۴۷۵۲.

ژباړه: د هغه چا به د جنت بوى هم تر سپوږموشي څوك چې دخپلوي په خاطر خپلوان په كار گوماري په داسې حال كې چې تر هغه اهل بل څوك هم وي.

بل ځاى فرمايي: "من استعمل عاملا من المسلمين وهو يعلم أن فيهم أولى بذلك منه وأعلم بكتاب الله وسنة نبيه فقد خان الله ورسوله وجميع المسلمين".

(عن ابن عباس) کنز العمال، رقم: ۱۴۹۱۹). ژباړه: که امیر په مسلمانانو یو څوک مقرر کړ او پوهیده چې ترده اهل او په قرآن او سنت پوه بل څوک هم شته، نو دغه امیر له الله تعالی، رسول صلی الله علیه وسلم او ټولو مسلمانانو سره خیانت وکړي.

همداراز عمر رضی الله عنه وایي، عن عمر قال: من استعمل فاجرا وهو يعلم أنه فاجر فهو مثله. (کنز العمال، رقم: ۱۴۳۰۶) ژباړه: که یو څوک فاجر سپری په وظيفه مقرر کړي او په فجور يي علم هم ولري نو مقرر وونکی هم دهغه په شان فاجر دی.

(۲) دراز ساتنه

امیرانو ته په کار ده چې خپل سر او راز پټ وساتي، حضرت کعب بن مالک رضی الله عنه روایت کوي، چې كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَلَمًا يُرِيدُ عَزْوَةً يَغْزُوهَا إِلَّا وَرَى بَعِيْرَهَا. (بخاري، ۲۹۴۷)

ژباړه: رسول الله عليه السلام به ډېر ځله چې د کومې غزا اراده لرله نو خلکو ته به يې بل لوری په نظر ورکاوه، يعنې نبی عليه السلام دا کار ځکه کاوه، ترڅو د جگړې لوري ته د تگ راز پټ وساتل شي، چې هسې نه، د مسلمانانو د تگ لوری د بنمنانو ته څرگند شي او هغوی په لاره کې مسلمانانو ته تکلیف ورسوي، د هر هغه څه په څرگندېدلو کې چې د مسلمانانو زیان وي، هغه باید پټ وساتل شي.

د امير المؤمنين لارښوونې

ماوردي روايت كوي: قال علي بن أبي طالب رضي الله عنه: «سُرُّكَ أُسِيرُكَ، فَإِنْ تَكَلَّمْتَ بِهِ، صَرْتَ أُسِيرَهُ».

ژباړه: حضرت علي رضي الله عنه وفرمايل، چې ستا راز ستا بندي دی، که دې تکلم ورباندي وکړ او افشاء دې کړ نو ته به يې بندي شي! يعني بيا به د همدغه راز د افشاء له وجې تاته مسؤليت متوجه وي.

ماوردي وايي: د راز ساتنه د کاميابۍ تر ټولو لوی سبب او د سمون او اصلاح وسيله ده.

ابن حبان وايي: که چا خپل راز پټ وساتي تدبير يې پوخ او بری يې حتمي دی.

قال عمر بن عبد العزيز رضي الله عنه: (القلوب أوعية الأسرار والشفاه أبقاها والألسن مفاتيحها فليحفظ كلُّ امرئ مفتاح سرّه). (أدب الدنيا و الدين للموردي) عمر بن عبد العزيز رحمه الله وايي: زړونه د اسرارو لوبڼي دي، شونې يې قلفونه او ژبې يې كليانې دي، په هر چا لازمه ده چې د رازونو خلاصوونکې كليانې وساتي، يعني ژبې د رازونو له افشاء څخه محفوظې کړي.

د مجاهدينو حفاظت د راز په ساتنه کې نغښتی دی، نو امير ته په کار ده چې له هغه ملگري سره مشوره وکړي چې رازونه ساتي.

(۳) د مجاهدينو او شهيدانو په کورنيو پاملرنه

اميرانو او موظفينو ته په کارده چې تر خپله وسه د مجاهدينو د کورنيو اړتياوې پوره او په ځانگړې توگه د هغو ملگرو د کونډو او يتيمانو غم و خوري چې شهيدان شوي دي.

حضرت بريده رضی الله عنه روايت کوي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: «حُرْمَةُ نِسَاءِ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمَةِ أُمَّهَاتِهِمْ وَمَا مِنْ رَجُلٍ مِنَ الْقَاعِدِينَ يَخْلُفُ رَجُلًا مِنَ الْمُجَاهِدِينَ فِي أَهْلِهِ فَيُخُونُهُ فِيهِمْ إِلَّا وَقَفَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيَأْخُذُ مِنْ عَمَلِهِ مَا شَاءَ، فَمَا ظَنُّكُمْ؟»

ژباړه: د مجاهدينو د مېرمنو حرمت په ناستو کسانو باندې د خپلو مېندو د حرمت په شېر دي، که له جهاد څخه يو ناست تن د يوه مجاهد د کور ساتنه کوي او بيا د هغه له اهل سره خيانت وکړي د قيامت په ورځ به د مجاهد لپاره ودرول شي او د ځان له نېکو اعمالو څخه به خومره چې يې خوښه شي واخلي، بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم مورت ته وکتل او ويې فرمايل: تاسو څه گومان کوئ؟

«حرمة نساء المجاهدين» يعنی د مجاهدينو ميرمنو ته په بد نظر کتل، يا بدي خبرې داسې حرامې دي لکه خپلې مورت ته او يا دا چې له حرمت نه مراد د هغوی احترام او له هغوی سره احسان او نيکي کول او اړتياوې يې ورپوره کول دي، چې دا له جهاد څخه په ناستو کسانو داسې لازم دي لکه د خپلو ميندو احترام چې پرې لازم

دی، «فما ظنکم؟» تاسو څه گومان کوئ چې څومره نيکي به ځني واخلي؟ معنا دا چې ټولې نيکۍ به ترې واخلي.

امام قرطبي وايي: دغه حديث په دې دلالت کوي چې د غازي په اهل کې خيانت تر نورو خيانتونو ستر دی، ځکه چې په نورو خيانتونو کې خيانت کړی شوي (مخون) لپاره دا اختيار نشته چې د ځان له نيکيو څخه څومره چې غواړي هغومره واخلي، بلکې يواځې د خيانت په اندازه نيکي اخيستلای شي، خودلته چې دا مجاهد د ځان څومره نيکۍ اخلي، هغومره اخيستلی شي.

حضرت انس رضی الله عنه فرمايي: **أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يَكُنْ يَدْخُلُ بَيْتًا بِالْمَدِينَةِ غَيْرَ بَيْتِ أُمِّ سَلِيمٍ إِلَّا عَلَىٰ أَرْوَاحِهِ فَقِيلَ لَهُ، فَقَالَ: «إِنِّي أَرْحَمَهَا قَتِلَ أَخُوهَا مَعِي».**

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم به په مدينه منوره کې د ام سليم رضي الله عنها له کوره پرته د بل هيچا کورته نه ننوت، چا ترې (هلته د ډير ورتلو) پوښتنه وکړه، نو نبی عليه السلام په جواب کې وفرمايل: په هغې مې زړه سوځي ځکه چې د هغې ورور له ما سره شهيد شوی دی، ام سليم رضي الله عنها د رسول الله صلى الله عليه وسلم رضاعي خاله وه او ورور يې حرام بن ملحان د بئر معونة په واقعه کې شهيد شوی و.

نو امير ته لازمه ده چې د خپلو لښکرو او دهغوی د اولادونو او کورونو احوال پرسي وکړي او دهغوی اړتيا وې ورته پوره کړي، څوک چې دده تر امر لاندې شهيد

شوی وي، تر خپله روانه دهغو د اولادونو تکفل ورباندې واجب دی، دغه کړنلاره له جهاد سره د مجاهدينو رغبت زیاتوي او د الله تعالی په لاره کې خپل سرونه قربانول ورته اسانه کوي.

د قوم پالنې بدوالی

الله تعالی فرمایي: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ». (الحجرات ۱۳)

ژباړه: اې خلکو! بېشکه مونږ تاسو له يوه سرې او يوې ښځې پيدا کړي یاست او تاسو موبرخې برخې او قبيلې گرځولي یاست، د دې لپاره چې یو بل سره وپېژنئ، بېشکه د الله په نزد په تاسو کې ډېر عزتمن، ستاسو زیات پرهېژگار دی بېشکه الله ښه پوه، ښه خبردار دی.

معنادا، چې په قومونو او قبیلو ویشل د دې لپاره دي ترڅو د میراث او دیت پېژندنه وشي، نه دا چې یو په بل باندې عزتمن وبل شي، ځکه تر ټولو عزتمن هغه څوک دی چې په تقوی کې لوړ وي، نو په پلرونو، نیکونو، قومونو او قبیلو فخر کول ناسم کار دی.

حضرت عقبه بن عامر رضي الله عنه روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي: انْ أَسَابَكُمْ هَذِهِ لَيْسَتْ بِمَسَبَّةٍ عَلَى أَحَدٍ، كُلكُمْ بَنُو آدَمَ، طُفُّ

الصَّاعِ لَمْ تَمْلُؤْهُ، لَيْسَ لِأَحَدٍ عَلَى أَحَدٍ فَضْلٌ إِلَّا بِدِينٍ أَوْ تَقْوَى وَكَفَى بِالرَّجُلِ أَنْ
يَكُونَ بَدِيًّا بَخِيلًا فَاحِشًا» (احمد: ۱۷۴۶)

ژباړه: دغه ستاسو نسبونه هيچا ته د پيغور او سپکاوي لامل نشي گڼېدلی
تاسو ټول د آدم او لاده ياست، داسې ياست لکه خالي پيماني چې ډکې کړې مونه
وي. هيڅ يوه لره په بل بهتري نشته، مگر په ديانت او تقوی سره، د يوه انسان د بدې
لپاره دهغه عبث گويي، بخل او بدر دويل بس دي.

امام زهري وايي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي: مَا دَخَلَ فِي
رَجُلٍ مِنَ الْعَصِيَّةِ شَيْءٌ إِلَّا خَرَجَ مِنْهُ مِنَ الْإِيمَانِ مِثْلَ مَا دَخَلَ فِيهِ مِنَ
الْعَصِيَّةِ». (ابوداود في مراسله ۴۸۰)

ژباړه: په يو چا کې چې خومره عصبيت (قومپالنه) پيدا کيږي په همدومره
اندازه ترې ايمان وځي.

له بنت واثله بن الاسقع څخه روايت دی: أَنَّهَا سَمِعَتْ أَبَاهَا، يَقُولُ: قُلْتُ: يَا
رَسُولَ اللَّهِ! مَا الْعَصِيَّةُ؟ قَالَ: «أَنْ تُعِينَ قَوْمَكَ عَلَى الظُّلْمِ». (ابوداود، رقم:
۵۱۱۹)

ژباړه: د واثله لور له خپله پلاره وايي چې ويل يې: ماله رسول الله عليه
السلام څخه پوښتنه وکړه، چې عصبيت څه شی دی؟ رسول الله صلى الله عليه
وسلم راته وفرمايل: چې په ظلم کې دخپل قوم ملاتړ وکړې. (ابوداود: ۵۱۱۹)

د امير المؤمنين لارښوونې

د عبد الله بن مسعود زوی عبد الرحمن رضی الله عنهم له خپله پلاره روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمايل: **من نصر قومَهُ عَلَى غَيْرِ الْحَقِّ، فَهُوَ كَالْبَعِيرِ الَّذِي رُدِّيَ، فَهُوَ يُنَزَعُ بِذَنْبِهِ»**. (ابوداود: ۵۱۱۷)

ژباړه: خوګ چې په باطله لار کې د خپل قوم او ټبر ملاتړ کوي د هغه اوښ په شان دی چې په کې یې یا کوهي کې لوېدلی وي او تر لکۍ را کش کول کېږي، معنا دا، چې ځان داسې هلاکوي لکه هغه اوښ چې په کوهي کې ولوېږي تر لکۍ را کشول کېږي، ځکه دا د اوښ نجات نشي تضمینولای چې د لکۍ په را کشولو دې له کوهي را بهر او وژغورل شي، نو دغه کس هم نجات نشي موندلی.

همغري او یووالی

مجاهدینو ته لازمه ده چې په خپلو کارو کې متحد واوسي، یووالی مراعات کړي او خپل نظم وساتي.

الله تعالی فرمایي: **وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَى شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ** (آل عمران ۱۰۳)

ژباړه: او تاسو د الله په رسی (ټول) په جمع سره منگولي ولگوي او سره بېلېږئ، د الله (هغه) نعمتونه درياد کړئ چې پر تاسو باندې شوي دي، کله چې تاسو د بنمنان وئ، بیا الله تعالی ستاسو د زړونو تر مینځ جوړېست راوست، نو د

د امير المؤمنين لارښوونې

هغه په (دې) نعمت سره تاسو وروڼه شوی او تاسو له اور نه د ډکې کندي په غاړه واست، تاسو يې له هغه نه وژغورلاست، همدارنگه الله تعالی تاسو ته خپل آيتونه بيانوي، د دې لپاره چې تاسو نېغه لار ومومئ.

مجاهدين بايد په هيڅ يوه کار کې اختلاف ونکړي، خو که اختلاف راتلو نو دا به يا په شرعي کار کې وي يا په سياسي امورو کې، نو دوی بايد په شرعي امورو کې علماء کرامو او په سياسي چارو کې خپلو اميرانو ته رجوع وکړي، لکه چې الله تعالی فرمايي: وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُوْحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ. (النحل: ۴۳)

ژباړه: او مونږ له تانه مخکې نه دي لېږلي مگر سړي، چې مونږ هغوی ته وحی کوله، نو تاسو د علم له خاوندانو پوښتنه وکړئ که چېرې په څه نه پوهېږئ.

دغه رنگه يو بل ځای الله جل جلاله فرمايي:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا. (النساء ۵۹)﴾

ژباړه: اې د ايمان خاوندانو! د الله تعالی او د رسول صلی الله علیه وسلم خبره منئ او د هغوهم چې په تاسو اميران ټاکل شوي دي، که چېرې ستاسو په خپل منځ کې په يو شي باندې جگړه راغله، نو هغه (شی) الله او د هغه رسول ته راجع کړئ، که

د امير المؤمنين لارنبوونې

په الله او په ورغ د آخرت ايمان لرونکي ياست، دا (کار) ډېر غوره دی او د انجام په لحاظ ډېر ښه دی.

د مجاهدينو ترمنځ اختلاف د دوی قوت او هيبت له منځه وړي او هغه وپره چې له دوی څخه د دښمن په زړه کې پيدا ده ختموي، لکه چې الله تعالی فرمايي:

وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيكُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ. (الانفال ٤٦)

ژباړه: او تاسو د الله او د هغه د رسول اطاعت کوئ، په خپل مينځ کې جگړه مه کوئ (گنې) نو بې زړه به شئ او ستاسو زور به لار شي او صبر کوئ، بېشکه الله د صبر کوونکو ملگری دی.

د ولس د حقوقو ساتنه

په هر امير لارمه ده چې د ولس او رعيت د حقونو ساتنه وکړي.

له حضرت عبد الله ابن عمر رضی الله عنه څخه روايت دی چې له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه مي واورېدل: كُلكُمْ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنِ رَعِيَّتِهِ فَالْإِمَامُ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنِ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ فِي أَهْلِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنِ رَعِيَّتِهِ وَالْمَرْأَةُ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا رَاعِيَةٌ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنِ رَعِيَّتِهَا وَالْحَادِمُ فِي مَالِ سَيِّدِهِ رَاعٍ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنِ رَعِيَّتِهِ. (بخاري، رقم: ٥١٨٨)

ژباړه: هر يو ستاسې شپون دی او د خپل رعيت پوښتنه به ترې کېږي، امام شپون دی د رعيت په اړه به پوښتنه ترې کېږي، سړی د خپل اهل شپون دی د اهل په

باره کې به پوښتنه ترې کېږي، بنځه د مېړه په کور کې شپنه ده او د خپل کور او څه چې په دې کور کې دي د هغو په اړه به ترې پوښتنه کېږي، خادم د خپل بادار په مال کې شپون دی او په دې اړه به ترې پوښتنه کېږي.

بل ځای ام المؤمنین عائشة صدیقه رضي الله عنها روایت کوي چې له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه مې واورېدل: «اللَّهُمَّ مَنْ وَلِيَ مِنْ أُمَّتِي شَيْئًا فَشَقَّ عَلَيْهِمْ فَاشُقُّ عَلَيْهِ وَمَنْ وَلِيَ مِنْ أُمَّتِي شَيْئًا فَفَرَّقَ بِهِمْ فَارْفُقْ بِهِ». (رواه مسلم: ۱۸۲۸)

ژباړه: یا الله! چاته چې زما د امت چارې و سپارل شي او دوی ورسره سختي وکړي، الهي ته هم له هغه سره سختي وکړې او چاته چې زما د امت چارې و سپارلي شي او هغوی ورسره نرمي وکړي، الهي ته هم ورسره نرمي وکړې.

ابو مریم ازدي وايي، چې زه معاويه رضي الله عنه ته ورغلم نو ده رانه پوښتنه وکړه ما ورته وويل: يو حديث شريف مې اورېدلی، هغه به درته ووايم، ما له رسول الله څخه اوریدلي دي: «من ولاه الله شيئا من امر المسلمين فاحتجب دون حاجتهم وختهم و فقرهم احتجب الله عنه دون حاجته و خلته و فقره» قال: فجعل رجل على حوائج الناس. (ابوداود، رقم: ۴۹۴۸)

ژباړه: يو چاته چې الله تعالی د مسلمانانو د چارو واگې و سپارلي او هغه بيا د دوی پرمخ دروازې و تړي او حاجتونه يې نه پوره کوي، نو الله تعالی به هم د دوی په وړاندې خپلې دروازې و تړي او حاجتونه به يې نه ترسره کوي، ابو مریم وايي، چې

د امير المؤمنين لارښوونې

معاويه رضي الله عنه سمدستي يو سپرى د خلکو د حاجتونو د پوره کولو (د سمع شکايات) لپاره مقرر کړي.

نو اميرانو ته په کار ده چې له خلکو څخه ځانونه پټ نه کړي، بلکې د دوى د حال احوال پوښتنه وکړي، د مظلوم لاس نيوى وکړي او د ظالم لاس لنډ کړي.

لکه د حضرت انس رضي الله عنه په روايت کي چې راځي وايي رسول الله عليه السلام وفرمايل: **انْصُرْ اَخَاكَ ظَالِمًا اَوْ مَظْلُومًا**. (رواه البخاري، ۲۴۴۳) ژباړه: د خپل ورور مرسته وکړه که ظالم وي او که مظلوم، يعنى، د ظالم مرسته داده، چې له ظلم څخه يې را وگرځوي.

د امارت کار کوونکي بايد د هر چا خبره د بل چا د جرم او جنايت په هکله ونه مني، ځکه کېدای شي د هغوى ترمنځ پخوانى عداوت وي، بلکې په کار ده چې پخپله بڼه پلټنه وکړي او يا بل امين څوک وگوماري چې حال معلوم کړي، الله تعالى فرمايي:

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ (الحجرات ۶) ﴾

ژباړه: اې د ايمان خاوندانو! که تاسو ته کوم فاسق (بدکار سپرى) خبر راوړي، نو تاسو بڼه تحقيق کوئ، په دې چې تاسو به يو قوم ته په ناخبري سره تکليف ورسوئ، بيا به تاسو په خپلو کړو باندي پښېمانه شئ.

خليل بن احمد وايي: څوک چې تاته چغلي کوي هغه ستا چغلي بل ته هم کوي او څوک چې تاته د بل چا عيب راوړي، ستا عيب هم بل چاته وړي.

خو لکه څنگه چې په اميرانو د ولس د حقونو ساتنه لازمه ده، همداسې اميران په ولس حقونه لري، نبی عليه السلام فرمايي:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- «الَّذِينَ التَّصِيحَةُ». ثَلَاثَ مَرَارٍ، قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَنْ قَالَ «لِللَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ». رواه ترمذی

ژباړه: له حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت شوی، چې نبی عليه السلام وويل: دين نصيحت دی، درې ځله يې دا توري وويل، هغوی (صحابه و و رضی الله عنهم) ورته وويل، اې د الله تعالی رسول (صلى الله عليه وسلم)! د چا لپاره؟، نبی عليه السلام وويل: د الله تعالی، د هغه د کتاب، د مسلمانانو د اميرانو او عامو مسلمانانو لپاره، (دين نصيحت دی).

نصيحت هغو الفاظو ته ويل کيږي، چې د منصوح له (مخاطب) د خيراو نېکښې اراده پکې شوې وي، نصيحت او نصح په اصل کې د صميميت او خلوص په معنا سره دی، د مسلمان مشرتابه خواخوږي داده، چې په حق کې د هغوی پيروي او تابعداري وشي او که اړتيا پېښه شوه، په بشپړ ادب او درناوي هغوی د حق لوري ته راوبلل شي، علامه خطابی رحمه الله وايي، د مسلمانو مشرانو لپاره خواخوږي داده، چې په هغوی پسې لمونځ وکړي، له هغوی سره يوځای په جهاد کې برخه

د امير المؤمنين لارښوونې

واخلي، هغوی ته صدقې او زکات وراډاکړئ، دهغوی لپاره بايد له الله تعالی څخه
د خیر او ښېگڼې دعا وغوښتله شي، که له هغوی څخه ظلم او یا فساد څرگند شي په
خلاف یې باید توره را وانه خيستلاى شي، درناوی یې باید وشي او که د الله تعالی
نافرماني نه وه، د امر اطاعت یې لازم دی.

د اسلامي حکومت (خلافت او امارت) ارزښت

دهغه خليفه او سلطان له تسلط پرته چې د اسلام په اساس ولاړوي شرعي احکامات په بشپړه توګه نشي تطبيق کېدلی، قرآن کریم د الله تعالی له لوري رالیږل شوی یو بشپړ نظام دی، چې په هغه کې د خلکو مصالح، معاملات، عقیده، جهاد، او امر، نواهي، حدود، تربیه، امر بالمعروف، نهی عن المنکر، اخلاق، آداب او هر څه موجود دي او د دې ټولو تطبيق تريوه داسې اسلامي حکومت پورې تړلي، چې په رأس کې يې داسې خليفه او سلطان وي، چې هغه د الله تعالی رالیږل شوی قانون د خپل حکومت په مټ پلی او نافذ کړي.

کله چې د فرضي احکاماتو پلي کېدل تر اسلامي نظام مربوط شول، نو د اسلامي نظام راوستل فرض کېږي، د اصولو ستره قاعده ده "مالایتم الواجب الابه فهو واجب" یعنی که واجب امر تر هر څه موقوف شو، هغه موقوف علیه هم واجب ګرځي.

الله تعالی فرمایي: **إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً.** [البقرة].

ژباړه: زه په ځمکه کې د خليفه ګرځوونکی يم، یعنی په ځمکه کې خليفه پيدا کوم. امام قرطبي رحمه الله په خپل تفسير کې د دغه آيت اړوند وايي: "هذه الآية أصل في نصب إمامٍ وخليفةٍ يُسْمَعُ له ويطاع؛ لتجتمع به الكلمة؛ وتنفذ به أحكام الخليفة. ولا خلاف في وجوب ذلك بين الأمة ولا بين الأئمة إلا ما روي عن الأصمّ- أبو بكر الأصم من كبار المعتزلة... ودليلنا قولُ الله تعالى: (إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً) وَقَوْلُهُ تَعَالَى: (يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ) وقال:

وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ أَيْ
يَجْعَلُ مِنْهُمْ خُلَفَاءَ، إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ مِنَ الْأَيِّ".

ژباړه: دغه آيت د داسې امام او خليفه په درولو کې اصل دی، چې خبره يې
واورېدل شي او اطاعت يې وشي، ترڅو د مسلمانانو يو والی پرې راشي او د
خلافت احکام پرې نافذ شي، نو د دې په واجب والي کې هيڅ اختلاف نشته، نه په
امت او نه هم په امامانو کې، مګر يوازې ابو بکر اصم چې له سترو معتزله وو څخه
دی وايي، چې واجب نه دی.

زموږ لپاره دليل د الله تعالی دا قول دی، چې فرمايي: زه په ځمکه کې د خليفه
رامنځته کوونکی يم، الله تعالی فرمايي: اې داووه (عليه السلام)! زه تاپه ځمکه
کې خليفه ګرځوم "بل ځای" فرمايي: الله تعالی په تاسو کې له هغو کسانو سره
وعده کړې چې ايمان يې راوړی او نېک اعمال يې ترسره کړي، چې دوی به خامخا
په ځمکه کې خليفه ګان (واکمنان) کړم، او همداسې نور آيتونه هم موجود دي، چې
د خلافت په قيام دليل دي.

امام قرطبي رحمه الله وايي: کله چې د خليفه د ټاکلو په سر د انصارو او مهاجرينو
ترمنځ اختلاف پېښ شو، انصارو وويل، چې زموږ څخه به هم يو امير وي او ستاسو
څخه به هم يو امير وي، حضرت ابو بکر صديق، عمر فاروق او مهاجرينو رضی الله عنهم
بيا قناعت ورکړ، هغوی هم له خپلې خبرې وګرځېدل او د حضرت ابو بکر صديق رضی
الله عنه په خلافت يې اتفاق وکړ، نو که چيرته خلافت واجب نه وای، نو ولې به د خلافت

د امير المؤمنين لارښوونې

په اړه دومره مباحثه او مناظره کېدلای، ځکه یو څوک ویلای شي، چې که خلافت واجب نه وای، نو بیا به ولې د هغوی ترمنځ په غیر واجب امر کې مناظره راتللی.

محمد عمر النسفی رحمه الله په خپل کتاب العقائد کې لیکي:

والمسلمون لا بد لهم من إمام يقوم بتنفيذ أحكامهم وإقامة حدودهم وسدّ ثغورهم وتجهيز جيوشهم وأخذ صدقاتهم وقهر المتغلبة المتلصصة وقطاع الطريق وإقامة الجمع والأعياد وقبول الشهادات القائمة على الحقوق وتزويج الصغار والصغيرات الذين لا أولياء لهم وقسمة الغنائم". ژباړه: مسلمانان باید امام ولري، چې د هغوی احکام نافذ کړي، حدود قائم کړي، پولې یې وساتي، لښکرې یې برابرې کړي، د مسلمانانو صدقات (عشر او زکات) واخلي، د ظالمانو، غاصبانو، غلو او لاري شکوونکو مخه ونیسي، د جمعو او اخترونو لمونځونه قائم کړي، د خلکو په منځ کې د جگړو مخه ونیسي، د حقوقو اړوند شهادتونه قبول کړي، د داسې وړو هلکانو او انجونو چې وlian ونه لري نکاح وکړي او غنیمت تقسیم کړي او داسې نور.

ابن خلدون رحمه الله په خپله مقدمه کې وایي، د امام ټاکل واجب دي او په شریعت کې یې وجوب په اجماع د صحابه وو او تابعینو سره ثابت شوی دی، ځکه کله چې نبی علیه السلام رحلت وکړ، نو صحابه وو تر هر څه وړاندې د حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه ټاکلو ته مخکې والی ورکړ، هغه زیاتوي، چې په هره زمانه کې مسلمانانو خپل امیر ټاکلی او په یوه زمانه کې هم مسلمانان له امیر پرته نه دي پاته شوي او دا اجماع د امام په درولو دلیل ده.

علماء کرام وایي: دامام درول د دین له اهمو واجباتو څخه دي، چې صحابه کرامو رضی الله عنهم د نبی علیه السلام تر دفن وړاندې خلیفه وټاکه او بیا یې وروسته نبی علیه السلام د فن کړ، چې له دې څخه هم د خلافت او امارت د قیام اهمیت څرگند یږي، په دې اړوند د علماوو زیات اقوال راغلي دي، چې هیڅوک هم ورڅخه انکار نشي کولای.

که اسلامي واکمني نه وي، بیا په قرآن کریم او احادیثو کې راغلي ټول شرعي احکامات معطل پاته کیږي، سره له دې، چې دغه احکامات د تنفیذ لپاره راغلي دي نه دمعطل کېدلو لپاره، نو د مجاهدينو له لوري د اسلامي امارت د قیام لپاره هلې ځلې د دین د یوه تر ټولو اهم واجب د عملي کولو لپاره دي.

مجاهدين دې په عشر اوزکات کې بې ځایه تصرف نه کوي

مجاهدين باید د مسلمانانو له لوري ورکړل شوي صدقات لکه عشر، زکات او داسې نور په مناسبو ځایونو کې مصرف کړي، په دغو مالونو کې په خپل سر له شخصي استعمال او بې ځایه مصرف څخه ځانونه وساتي، نبی علیه السلام فرمایي:

عَنْ حَوْلَةَ الْأَنْصَارِيَّةِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ رِجَالًا يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللَّهِ بِغَيْرِ حَقِّ فَلَهُمُ التَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ». (رواه البخاري) ژباړه: له حضرت خوله رضی الله عنها څخه روایت شوی، چې وایي، ما له نبی علیه السلام څخه واورېدل، چې ویل یې: ځیني کسان د الله تعالی په مال (زکات، عشر، غنیمت، فئ) کې بې ځایه تصرف کوي، نو دوی لره د قیامت

د امير المؤمنين لارښوونې

په ورځ اور (دوزخ) دی، ابن حجر رحمه الله وايي، چې له دې څخه مطلب دادی، چې دوی د مسلمانانو په مالونو کې په باطله او ناحقه تصرف کوي.

نبی علیه السلام فرمایي:

عن خولة بنت قيس رضی الله عنها قالت سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: إِنَّ هَذَا الْمَالَ خَصْرَةٌ حُلُوءٌ مَنْ أَصَابَهُ بِحَقِّهِ بُورِكَ لَهُ فِيهِ، وَرَبٌّ مُتَخَوِّضٍ فِيمَا شَاءَتْ بِهِ نَفْسُهُ مِنْ مَالِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ، لَيْسَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا التَّارُ. (رواه الترمذي)

ژباړه: حضرت خوله رضی الله عنها وايي، چې ما له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه واورېدل، چې ویل یې: دامال شین (بنايسته) او خوندور دی، (مرقات لیکي، ځکه خوندور دی، چې له مشقت او ستړتیا پرته ترلاسه شوی) که چا د خپل استحقاق په اندازه ورواخیست، نو خدای پاک به برکت پکې ورواچوي، ډېر داسې خلک شته، چې د الله تعالی او دهغه د رسول په مال کې په خپله خوښه او څنگه یې چې زړه غواړي هغسې تصرف کوي، نو د قیامت په ورځ به د دوزخ له اوره پرته بل څه ورته نه وي، یعنی دوزخ ته به ورواچول شي.

مرقات لیکي، چې له «مال الله ورسوله» څخه مراد زکات او غنیمت دی، یعنی که څوک د زکات او غنیمت په مال کې بې ځایه تصرف کوي او چې څنگه یې زړه وغواړي هغسې یې مصرفوي، نو هغه ته به د قیامت په ورځ د دوزخ له اوره پرته بل څه ورنه کړل شي، مجاهدین دې د د اړول مالو نو د مصرف په اړه له معتمدو او مشرانو علماء کرامو څخه رهنمایي غواړي چې د هر مال د مصرف ځایونه ښه ورمعلوم شي، تر

خو الله دې نه کوي داسې نشي چې مجاهد قرباني هم ورکوي او په کار کې يې نيت هم د خپروي خو کار يې په شريعت برابر نه وي او د عذاب سبب يې شي .

له بنديانو سره بايد غوره چلند وشي

د دښمن له بنديانو سره معامله د مسلمانانو د مشرپه واک کې ده، نبی عليه السلام له بنديانو سره څلور ډوله عمل ترسره کړی دی، نبی عليه السلام د بدر په ورځ نضر بن الحارث او عقبه بن ابی معيط تر نيولو وروسته ووژل او د بدر نور ټول بنديان يې د فديې په بدل کې خوشې کړل، نبی عليه السلام ثمامه بن اثال تر نيول کېدلو وروسته له بدلې او عوض پرته خوشی کړ او د سلمه بن الاكوع رضی الله عنه په مينځه يې د مسلمانانو بنديان راخوشې کړل.

الله تعالی فرمايي:

فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ إِذَا أَثْمَتْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَاقَ
فَأَمَّا مَنَّا بَعْدُ وَإِنَّمَا فِدَاءٌ حَتَّىٰ تَصْعَ الْحَرْبُ أَوْ زَارَهَا. [محمد: ٤].

ژباړه: کله چې تاسو (ای مسلمانانو) له هغو کسانو سره مخامخ شوی چې کفر يې کړی، نو غاړې يې ورووهی، چې ډېر يې ووژنی، بيا يې بنديان کړی، وروسته يې يا له فديې پرته همداسې خوشي کړی، يا يې د فديې په بدل کې خوشي کړی، چې جگړه پای ته رسيږي، يعنی تر څو له اسلام پرته بل دين پاته نشي، لکه دا قول چې مجاهد کړی، يا تر څو چې عيسى عليه السلام راځي، حسن رحمه الله وايي، تر څو له

د امير المؤمنين لارښوونې

الله تعالی پرته د بل چا عبادت ونشي، یعنی تر هغه وخته له اسیرانو سره د ادري ډوله چلند کيږي.

امام قرطبي رحمه الله وايي، چې له مَنَّا او فِدَاء سره يې قتل ذکر نه کړ، ځکه د هغوی وژل د آيت په لومړي سر کې ذکر شول، چې غاري يې ورو وهی، تفسير قرطبي وايي، چې د آيت محکم دی او امام په هر حال کې اختيار لري، یعنی امام اختيار لري، چې له بندي سره څه ډول چلند کوي، وژني يې، د فديې او د مسلمانانو په بدل کې يې خوشي کوي او که يې له عوض پرته پرېږدي.

قاضی د امام وکیل بلل کيږي، مجاهدين که د د بنمن بنديان نيسي، نو تر څو چې قاضي فيصله نه وي پرې کړې، خپله دې په خپل سر سزانه ورکوي، مطلب دا چې مجاهدين بايد له بنديانو سره غوره چال چلند وکړي، نه شکنجه شي، نه ووهل شي، نه په لوبه او تنده و ځورول شي، نه په لمر او يخنی عذاب ورکړل شي.

سيرة ابن هشام رانقل کړي، چې کله په بدر کې مشرکين ونيول شول، نو نبی عليه السلام خپلو صحابه و و ته له بنديانو سره د ښه چلند توصيه وکړه.

کله چې صحابه و و د بنی حنيفه و و سردار او مشر ثمامه بن اثال ونيو او د مسجد نبوي په يوه ستنه (پايه) پوري يې و تاره، تر څو يې نبی عليه السلام په اړه فيصله وکړي او يايې په اړه دوی ته امر کوي، سهار چې نبی عليه السلام مسجد ته راووت، نو ويې ليدل، چې ثمامه په ستنه پورې تړل شوی، نو صحابه و و رضی الله عنهم ته يې وويل، ايا تاسو پوهيږئ، چې څوک مو نيولی؟

صحابه و و رضی الله عنهم و ته وويل، نه پوهيږو، اې د الله تعالی رسوله!

د امير المؤمنين لارښوونې

نو نبی علیه السلام وفرمایل: هذا ثمامة بن أثال الحنفي، فأحسنوا أساره، یعنی دا ثمامه بن اثال دی، تاسوله خپل بندي سره ښه وکړئ، وروسته نبی علیه السلام کورته ستون شو او ویې ویل: اجمعوا ماکان عندکم من طعام وابعثوا به الی ثمامه بن اثال... یعنی هغه خوراکه چې ستاسو سره ده، هغه راټوله کړئ او ثمامه بن اثال ته یې ولیږئ، وروسته یې امر وکړ، چې دهغه له اوښې څخه شیدې لوشئ او سهار او ماښام یې هغه ته ورکوئ، وروسته نبی علیه السلام ورته راغی او ورته یې وویل، چې ای ثمامه! ستا سره څه دي؟

هغه ورته وویل، خیر (ښېگڼه) راسره ده، که دې ووژلم، نو د وینې خاوند دې وواژه، یعنی ستاسو کسان مې ووژلي، چې دهغو په قصاص کې به ووژل کېږم، که دې نیکی راسره وکړه، یعنی عفوه دې راته وکړه، نو یوه شکر کوونکي ته به دې بښنه کړې وي، یعنی شکر به دې ادا کړم او که دې مال ته اراده وي، نو خومره چې دې خوبه وي هغه وغواړه دربه کړل شي، نبی علیه السلام دوه ورځې همداسې پرېښود، ډوډی، اوبه او شیدې به ورورل کېدلې.

نبی علیه السلام بیا ورته راغی او ورته یې وویل: ثمامه! ستا سره څه دي؟

هغه ورته وویل: له ما سره له هغه پرته بل څه نشته، چې ما درته وویل، بیا یې خپلې تیرې خبرې تکرار کړې، نبی علیه السلام بیا ورڅخه ولاړ او په دابله ورځ بیا ورته راغی، بیا یې ترمنځ د تیرو ورځو په څیر سوال او ځواب ترسره شو، نبی علیه السلام خپلو صحابه وورزی الله عنهم ته وکتل او ورته یې وویل، ثمامه خلاص کړئ، هغوی هم خلاص کړ، سره له دې، چې ثمامه د نبی علیه السلام د قتل اراده

د امير المؤمنين لارښوونې

کړې وه، صحابه يې هم په شهادت رسولې وو، او نبی عليه السلام د هغه وينه هدر گرځولې وه او په ټولو صحابه وو کې يې ددې اعلان هم کړې و.

شامه بن اثال تر خوشي کېدلو وروسته، چې له مسجد نبوی څخه ووت بيرته راستون شو او ايمان يې راوړ. (صور من حياة الصحابه)

صحابه وورضى الله عنهم له شامه بن اثال سره غوره چلند وکړ، خو په دغو څلورو ورځو کې يې يوازې هغه تړلې و، ترڅو ونه تښتي او يا صحابه وورضى الله عنهم ته کوم زيان ونه رسوي، نو مجاهدين هم بايد بنديانو ته تعذيبونه ورنه کړي، بلکې يوازې يې تړل ورته جائز دي او يا يې بايد په يوه داسې کوټه کې واچوي، چې ونه تښتي او يا مجاهدينو ته کوم زيان ونه رسوي.

الله تعالى فرمايي: وَيُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا، يعنى دغه نيکان سره له دې، چې خپله يې ډوډۍ ته زړه کيږي، خو مسکينانو، يتيمانو او بنديانو ته يې ورکوي، تفسير طبري وايي، له اسير څخه مراد يا د دار حرب هغه حربي کافر دی، چې په زوره ونيول شي، يا ورڅخه مراد هغه څوک دی، چې هغه له اهل قبلې څخه وي او د يوه حق له امله نيول شوی او بندي شوی وي، نو الله تعالى ددغو ښکانونو کسانو ستاينه کړې، چې دغو درې ډوله خلکو ته ډوډۍ ورکوي.

په اهل قبله وو کې هغه بنديان هم شاملېږي، چې د جنايي جرمونو مرتکب شوي وي، نو بايد د قاضي له حکم وړاندې کومه سزا ورنه کړل شي او چې کله يې بنديخاني ته بيايي هم غوره اخلاق ورسره وکړي او په عزتمنده طريقه يې بوځي.

د بنی قریظه وو د بندیانو په اړه نبی علیه السلام فرمایلي: قال علیه السلام في بنی قریظه بعدما احترق النهار في يوم عاصف لا تجمعوا عليهم حر هذا اليوم و حر السلاح، قیلوهم حتی یبردوا ... (السير الكبير لامام محمد بن الحسن الشيباني)

ژباړه: کله چې د اوړي په موسم کې د ورځې گرمي زیاته شوه، نو نبی علیه السلام د بنی قریظه وو په اړه وویل، چې په هغوی باندې د دغې ورځې گرمي او د وسلې گرمي مه یوځای کوئ، په قیلوله (د غرمې په ارام او استراحت) ورکولو سره ارامتیا ورکړئ، ترڅو یې گرمي له منځه ولاړه شي، په یوه بل روایت کې راغلي، چې ښه ورسره وکړئ، د غرمې ارام ورکړئ او اوبه ورکړئ، سره له دې، چې په بنی قریظه وو د مرگ حکم شوی وو، خو بیا هم نبی علیه السلام ورسره د غوره چلند حکم وکړ.

مجاهدته آداب

(۱) لومړی دا، چې جهاد او اطاعت به يې د مال او دنيا لپاره نه بلکې يوازې د دين لپاره وي.

ابوهريره رضی الله عنه روايت کوي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: ثَلَاثٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ رَجُلٌ عَلَى فَضْلِ مَاءٍ بِالْفَلَاةِ يَمْنَعُهُ مِنْ ابْنِ السَّبِيلِ وَرَجُلٌ بَايَعَ رَجُلًا بِسَلْعَةٍ بَعْدَ الْعَصْرِ فَحَلَفَ لَهُ بِاللَّهِ لِأَخَذِهَا بِكَذَا وَكَذَا فَصَدَّقَهُ وَهُوَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ وَرَجُلٌ بَايَعَ إِمَامًا لَا يُبَايِعُهُ إِلَّا لِدُنْيَا فَإِنْ أَعْطَاهُ مِنْهَا وَفَى وَإِنْ لَمْ يُعْطِهِ مِنْهَا لَمْ يَفِ. (رواه مسلم)

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: درې کسان دي چې الله به د قيامت په ورځ ورسره خبرې نه کوي او نه به د رحمت په نظر ورته گوري، بنسبه به ورته نه کوي او دوی لره دردناک عذاب هم دی. یو هغه تن چې په بېديا کې اضافه او به وي خو دی يې مسافرو ته نه ورکوي، بل هغه چې ماژديگريو څيز په چا پلوري او قسم اخلي چې په دوامره يې اخیستی، خو په هغومره يې نه وي اخیستی او رانيونکی دده په قسم باور کوي او دريم هغه چې له امير سره د دنيا لپاره بيعت کوي، که مال او دولت يې ورکړ نو په بيعت وفا کوي کنه بيا بيعت ماتوي.

په فتح الملهم کې ليکي: په بيعت کې قاعده داده چې په امير به دا خبره ږدي چې حق به پالي، حدود به جاري کوي، امر بالمعروف او نهی عن المنکر به نه

د امير المؤمنين لارنبوونى

پرېږدي، دغه رنگه ليکي، چې هر هغه عمل چې په هغه سره مقصد د الله رضانه بلکې دنيا وي نو هغه عمل فاسد او کوونکى يې گنهگار دى.

(۲) دوهم داچې: مجاهد به خان له غلول او خيانت څخه ساتي، ځکه چې د عمر بن خطاب رضي الله عنه څخه روايت شوى، چې وايي:

قال: لَمَّا كَانَ يَوْمَ حَيْبَرٍ، أَقْبَلَ نَفَرٌ مِنْ صَحَابَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالُوا: فَلَانٌ شَهِيدٌ، فَلَانٌ شَهِيدٌ، حَتَّى مَرُّوا عَلَى رَجُلٍ، فَقَالُوا: فَلَانٌ شَهِيدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَلَّا، إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ فِي بُرْدَةٍ عَلَّهَا أَوْ عَبَاءَةٌ»، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا ابْنَ الْحَطَّابِ، اذْهَبْ فَتَادِ فِي النَّاسِ، أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ»، قَالَ: فَخَرَجْتُ فَتَادَيْتُ: أَلَا إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ. (مسلم، رقم: ۱۱۴)

ژباړه: کله چې د حيبر غزا وه، نو څو تنه صحابه رضی الله عنهم راغلل او ويې ويل: فلانى شهيد شو، فلانى شهيد شو، ترڅو په يوه سرې تېرېدل او ويې ويل، چې فلانى هم شهيد شو، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم وويل: دغسې نه ده! هغه ما په اور کې وليد چې د غلول (خيانت) چپنه يا څاډريي اغوستى و، بيا رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د خطاب زويه! لار شه، خلکو ته ووايه چې جنت ته به له مومنانو پرته بل څوک نه تنوغي، حضرت عمر رضی الله عنه وايي، چې زه ووتلم او آواز مې وکړ، چې گورئ! جنت ته به يوازې مومنان داخليږي (غلول په غنيمت کې خيانت ته وايي).

په بل حديث شريف کې حضرت ابوهريره رضي الله عنه روايت کوي چې:

قال: خَرَجْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى خَيْبَرَ، فَفَتَحَ اللَّهُ عَلَيْنَا فَلَمْ نَعْنَمْ ذَهَبًا وَلَا وَرِقًا، عَنِمْنَا الْمَتَاعَ وَالطَّعَامَ وَالثِّيَابَ، ثُمَّ انْطَلَقْنَا إِلَى الْوَادِي وَمَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَبْدٌ لَهُ، وَهَبَهُ لَهُ رَجُلٌ مِنْ جَذَامٍ يُدْعَى رِفَاعَةَ بْنِ زَيْدٍ مِنْ بَنِي الضُّبَيْبِ، فَلَمَّا نَزَلْنَا الْوَادِي، قَامَ عَبْدُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَحُلُّ رَحْلَهُ، فَرُمِيَ بِسَهْمٍ، فَكَانَ فِيهِ حَتْفُهُ، فَقُلْنَا: هَيْنِئًا لَهُ الشَّهَادَةُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَلَّا وَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، إِنَّ الشَّمْلَةَ لَتَلْتَهُبُ عَلَيْهِ نَارًا أَحَدَهَا مِنَ الْعَنَائِمِ يَوْمَ خَيْبَرَ لَمْ تُصْبَهَا الْمَقَاسِمُ»، قَالَ: فَفَزِعَ النَّاسُ، فَجَاءَ رَجُلٌ بِشِرَاكِ أَوْ شِرَاكَيْنِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَصَبْتُ يَوْمَ خَيْبَرَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «شِرَاكٌ مِنْ نَارٍ أَوْ شِرَاكَيْنِ مِنْ نَارٍ». (رواه مسلم رقم: ١١٥)

ژباړه: له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره خيبرته ووتلو او الله تعالى فتحه رانصيب كړه، په دغه وازمور داس ته سره او سپين نه دي راغلي، بلکې جامې، خواړه او نور توکي مو تر لاسه کړل، بيا وادى القرى خوږ ته ورسيدلو او له رسول الله سره يو مريى هم و، چې د جذام قبيلې يوه تن رفاعه بن زيد چې د ضبيب له کورنى- شخه و ورته هبه کړى و، کله چې خوږ ته بنکته شوو نو هغه مريى د بار په پرانيستلو پيل وکړ، ناڅاپه يو غشى راغى او په هغه ولگيد، نو مور وويل، چې شهادت دې ورته مبارک وي اي د الله رسوله.

رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: دغسي نه ده، زما دې په هغه ذات قسم وي چې د محمد صلى الله عليه وسلم روح يې په يد د قدرت کې دى، هغه

د امير المؤمنين لارښوونې

شملة (يو ډول چينه) به ورباندې اوربل کړي، چې د خيبر له غنيمتونو څخه يې تر وپش له مخه اخیستی وه، نو خلک ووپرېدل چا يو شراک (د څپلۍ تسمه) او يا دوه راوړل او ويې ويل: يا رسول الله! موږ هم دغه د خيبر په ورځ اخیستي دي، رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته وفرمايل: شراک وي او که دوه له اوږه دی.

په فتح الملهم کې وايي، چې که يو څوک له غنيمت څخه يوشی واخلي، نو واجب ده چې بېرته يې ورو سپاري او بايد ځني ومنل شي، معنادا، چې اميريې ورڅخه قبول کړي.

(۳) مجاهد او په خاصه توگه امير ته لازمه ده چې د بيت المال له مال څخه داسې ځان وساتي لکه د يتيم له مال څخه چې سرې ځان ساتي.

کنز العمال کې د عمر بن الخطاب رضی الله عنه په اړه ليکي چې هغه فرمايلي: الا اني انزلت من مال الله بمنزلة ولي اليتيم ان استغنيت عفتت وان افتقرت اكلت بالمعروف. ژباړه: بيت المال مې د يتيم د مال په څېر گړځولی که مې ورته اړتيا نه وه ځان ترې ساتم او که مې ورته اړتيا پېښه شوه، نو په معروفه طريقه به يې لگوم.

ابونعيم ليکي: کان عثمان يطعم الناس طعام الامارة ويدخل بيته فيأكل الخل والزيت. ژباړه: حضرت عثمان رضی الله عنه به خلکو ته د امارت له مال څخه خوراک ورکاوه او پنخپله به کور ته لار هله به يې په سرکه او غوړيو سره ډوډۍ خوړله.

(۴) مجاهد به بې ځايه مرمۍ نه ولي، ځکه چې دغه د مال ضائع کول دي، ډېر ځله داسې وي چې دلته بې ځايه وويشتل شي، خو کله چې د ضرورت ځای راشي بيا هيڅ ورسره پاته نه وي، حمزه بن اسيد له خپله پلاره روايت کوي، چې کله د بدر په ورځ قريشو زموږ او موږ د قريشو لپاره صفونه وتړل نو رسول الله صلی الله عليه وسلم راته وفرمايل:

«اذا اکتبوکم فعليکم بالنبل» کله چې درته نژدې شول (يعني يقيني وه چې ستاسو غشی دوی ته رسېږي) بيا يې وولئ، د ابوداود په روايت کې دا هم راغلي چې د غېشو ساتنه کوی.

(۵) مجاهد ته په کار ده چې د ټولو هغو جنگي سامان آلاتو زده کړه ترسره کړي کومو ته چې په جهاد کې دده ضرورت وي، الله تعالی فرمايي: وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْحَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَأَخْرَيْنَ مِنْ دُونِهِمْ لَا تَعْلَمُونَهُمُ اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ [الانفال: ۶۰]

ژباړه: او (اې مسلمانانو!) څومره چې استطاعت لرئ د کم او کيف دواړو په اعتبار قوت او تړلي آسونه تيار کړئ! په دې سره به تاسو د الله د بنمنان او خپل د بنمنان وپروئ! له دوی پرته نور خلق (هم) چې تاسو يې نه پېژنئ، الله يې پېژني (يعني تراوسه يې له تاسو سره د بنمني نه ده ډاگه کړې) او تاسو چې د الله په لاره کې هر څه خرچ کوئ، تاسو ته به يې پوره (بدله) درکړل شي او په تاسو به ظلم نه کېږي.

له قوت څخه مراد د هغو وسائلو زده کول دي چې په اوس وخت کې ورته اړتيا ده او دا کار په اوس وخت کې لا ډېر زيات ضروري دی، د بخارا سلطنت خو په دغه ناپوهي له لاسه ووت، پاچا له علماوو وغوښتنه وکړه چې د وخت عصري وسلې تر لاسه کړي، خو هغوی دغه کار بدعت وگڼله او داخيستلو اجازه يې ورنکړه، هغه و چې لويه ماته يې وخوړه او روسان ورباندې مسلط شول، هم داسې دروم له پاچا سره هم وشول هغه پخپله بت پرست و، نو ځيني مسلمانو پاچهانو ته يې وليکل چې زه د اسلام راوړلو اراده لرم او له دوی څخه يې وغوښتل چې په شراب څښلو کې ورته ځکه اجازه ورکړي چې هغه له شراب څښلو پرته گوزاره نشوای کولای، دوی خپلو عالمانو ته استفتا وړاندې کړه، خو هغوی ورته وويل چې شراب حرام دي اجازه نشته، که دروم پاچا ايمان راوړل غواړي نو شراب څښل دي پرېږدي، هغه وويل شراب نشم پرېښودای هغسي بت پرست پاتې شو، الله دې مور له جهالته وساتي، که دوی له مافتوی غوښتې وای نو مابه ورته ويلي وای، چې ته اسلام راوړه او د شرابو په باره کې دا عقیده وساته چې دا حرام دي، ځکه چې کله اسلام راوړي او په زړه کې يې د شرابو خباثت راسي نو خپله شراب خوړل ورته خبيث عمل ښکاري. (فيض الباري)

(۶) مجاهد ته وپېښ او بيدار او سپدل پکار دي، هيڅکله د دښمن له چل او فريب نه بې غمه نشي، دښمن که څه هم ډېر کمزوری وي خو کمزوری يې ونه گڼي او د يوه قوي دښمن په څېر اسباب ورته برابر کړي. علامه طرطوشي ليکي: د هونبیار پاچا له صفتونو يو داده چې دښمن کمزوری نه گڼي که څه هم ذليل وي او ترې

غافلې كېږي نه، كه خه هم بې وسه وي، حكه ډېر خله غوماشي فيل نارامه كولاى شي.

صلاحي د عمره القضاء په بيان كې د واقدى دمغازى په حواله ويلى: چې رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ د خانه سره مكمله اسلحه واخستله كه خه هم د قريشو سره يې دا شرط منلى و چې موږ به حرم ته يوازې توري راسره ورو هغه هم په پوښ كې، لکن د قريشو د غدر خخه مطمئن نه و، نو يې مكمله اسلحه د خانه سره راوړه، خود حرم خخه بهر د دوو سوو محافظينو مجاهدينو سره يې كښيښودله، چې كه چېرې قريش غدر وكړي زموږ اسلحه به حاضر وي. (سيرة الصلابي ج ۲ ص ۴۴۶)

(۷) مجاهدين بايد گړۍ په گړۍ د دښمن د حالاتو څارنه وكړي، د عسكرو حال يې واخلي، د دښمن په ليكو كې جاسوسان وگوماري او په دې ښه پوره ځان خبر كړي چې مشران يې څوك دي؟ په دوى كې ښه جگړه ماران څوك او دوى خه ډول وسلې لري.

عَنْ ابْنِ الْمُنْكَدِرِ قَالَ: سَمِعْتُ جَابِرًا يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ الْأَحْزَابِ: مَنْ يَأْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ؟ فَقَالَ الزُّبَيْرُ: أَنَا، ثُمَّ قَالَ: مَنْ يَأْتِينَا بِخَبَرِ الْقَوْمِ؟ فَقَالَ الزُّبَيْرُ: أَنَا، ثُمَّ قَالَ: إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيٍّ وَإِنَّ حَوَارِيَّ الزُّبَيْرِ. (رَوَاهُ الْبُخَارِيُّ - ۴۱۱۳ - وَمُسْلِمٌ)

ژباړه: ابن منكدروا يې، له حضرت جابر رضی الله عنه خخه مې واوړېدل چې د احزاب جگړې په ورځ رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: د دښمن حال به څوك معلوم كړي؟ زيبير رضی الله عنه وويل: زه به يې معلوم كړم، بيا يې وويل د

دښمن حال به څوک راوړي؟ زبير رضي الله عنه وويل زه به يې راوړم، نبی عليه السلام بيا وويل، چې دښمن حال به څوک راوړي؟ زبير رضي الله عنه ورته وويل، چې زه يې راوړم، نور رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: هر پيغمبر لره حواري (مؤيد او مرسته کوونکی) وي، زما حواري زبير دی.

(۸) اتم: مجاهدينو ته په کار ده چې د خپل مشراستو گنځی پټه وساتي ترڅو دښمن ورباندې ناڅاپه حمله ونه کړي، حکم (الحرب خدعة) جگړه خو د دښمن تېر ايستل دي، همداراز دغه ډول پېښې دښمن ته د تبليغاتي پروپاگنډ زمينه برابروي او د مسلمانانو د خواشینی لامل گرځي، په مجاهدينو د لازمه ده، چې د خپلو اميرانو او مشرانو ساتنه وکړي، ترڅو دښمن ورته کوم زيان ونه رسوي.

له حضرت عائشې رضي الله عنها څخه روايت شوی، هغه وايي: كان النبي - صلى الله عليه وسلم - يُحْرَسُ حَتَّى نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: «وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ»، فَأُخْرِجَ رَسُولُ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - رَأْسَهُ مِنَ الْقَبَةِ، فَقَالَ لَهُمْ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ، انصروا عني، فقد عصمني الله. (الترمذي)

يعنى: په نبی عليه السلام به پیره کېدله، ترڅو دغه آيت را نازل شو، الله تعالى دې له خلکو (دښمنانو) څخه حفاظت کوي...، نو نبی عليه السلام له قبې (خېمې) سر را وپست او هغوی ته يې وويل: اي خلکو! تاسو زما څخه ولاړ شئ، زه الله تعالى ساتلی يم.

دلته څرگنده شوه، چې صحابه کرامو رضي الله عنهم د نبی عليه السلام د ساتنې لپاره په هغه پیره کوله، ترڅو يې الله تعالى د حفاظت وعده وکړه، نو د

مسلمانانو په نورو اميرانو بايد پيره او دهغوى ساتنه وشي، حكه الله تعالى يې د ساتنې وعده نه ده كړې، نو د بنمن زيان ورته رسولى شي او له زيان څخه د خوندي كېدلو يوه لاره يې دا هم ده، چې ځاى يې پټ وساتل شي او له دې سره سره بايد پيره هم پرې وكړل شي، په ځانگړې توگه دغه ډول اقدامات په داسې حالاتو كې چې دا اوس دي؛ ډير لازمي دي.

(۹) په مجاهدينو لازمه ده چې د جگړې تر پيلو لو مخكې كوم نيك كار ترسره كړي، په دې باندې امام بخاري پخپل كتاب كې يو ځانگړى باب ايښى دى: **بَابُ عَمَلٍ صَالِحٍ قَبْلَ الْقِتَالِ وَقَالَ أَبُو الدَّرْدَاءِ: «إِنَّمَا تُفَاتِلُونَ بِأَعْمَالِكُمْ».**

ژباړه: ابو درداء رضی الله عنه وايي: تاسو په خپلو اعمالو جنگيږئ يعنې ښك عملونه تاسو ته ثبات درېښي او په جگړه كې برى در په برخه كوي.

(۱۰) لسم: مجاهد ته په كارده چې د خپل ملگري ملا وتړي، هغه يوازې د بنمن ته پرېږدي، بلکې تر هغه له مخه ځان د بنمن ته ورورسوي، ابو موسی رضی الله عنه روايت کوي، چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: **«الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ، يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا» ثُمَّ شَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ.** (البخاري، رقم: ۶۰۲۶).

ژباړه: يو مؤمن د بل مؤمن لپاره د تعمير د خښتو مثال لري چې يوه يې بله ټينگوي، بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم (د مثال په ډول) د لاسونو گوتې يوه په بل كې سره تنباسلې.

دغه رنگه د انصارو په مدح کې الله تعالی فرمايي: «وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ»

ژباړه: او هغوی نور (مسلمانان) په خپلو ځانونو غوره کوي که څه هم په دوی تنګسيا (لوړه) وي.

له حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت دی چې: جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: إني مجهود فأرسل إلى بعض نسائه فقالت: والذي بعثك بالحق ما عندي إلا ماء ثم أرسل إلى أخرى فقالت مثل ذلك حتى قلن كلهن مثل ذلك: لا والذي بعثك بالحق ما عندي إلا ماء فقال النبي صلى الله عليه وسلم: من يضيف هذا الليلة؟ فقال رجل من الأنصار: أنا يا رسول الله فانطلق به إلى رحله فقال لامرأته: أكرمي ضيف رسول الله صلى الله عليه وسلم وفي رواية قال لامرأته هل عندك شيء؟ فقالت: لا إلا قوت صبياني قال: فعلليهم بشيء وإذا أرادوا العشاء فنوميهم وإذا دخل ضيفنا فأطفئي السراج وأريه أنا نأكل فقعدها وأكل الضيف وباتا طاويين فلما أصبح غدا على النبي صلى الله عليه وسلم: فقال: لقد عجب الله من صنعكما بضيفكما الليلة. (متفق عليه)

ژباړه: یوسړی رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغی او ویې ویل: زه په مشقت یم یعني له لوړې په تکلیف یم، نور رسول الله صلی الله علیه وسلم له خپلو مېرمنو څخه یوې ته حال ورکړ چې دغه مېلمه ته ډوډی ورکړي، هغې وویل: زما دې قسم وي په هغه ذات چې ته یې په پیغمبري مبعوث کړی یې له ماسره له اوبو

پرته بل څه د خوراک نشته، نبي عليه السلام بلې مېرمنې ته مراجعه وکړه هغې هم کت مته همداسې ځواب ورکړ، تردې چې ټولو ازواجو مطهراتو همد او ويل، چې زما دې قسم وي په هغه ذات چې ته يې په پيغمبري، مبعوث کړې يې له ماسره له او بو پرته بل څه د خوراک نشته، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم صحابه و و ته مخ کړ او ويې ويل: څوک به نن شپه دغه مېلمه ته ډوډۍ ورکړي؟ د انصارو له جملې يوه صحابي وويل: زه، اې د الله رسوله! نو هغه انصاري مېلمه خپل کور ته بوتلو او خپلې مېرمنې ته يې وويل، د رسول الله صلى الله عليه وسلم د مېلمه اکرام وکړه او په بل روايت کې راځي، چې دغه انصاري سړي له خپلې مېرمنې وپوښتل: آيا د خوراک درسره کوم شې شته؟ مېرمنې يې ځواب ورکړ، بل شې نشته يوازې د خپلو بچيانو خوراکه ده.

صحابي خپلې مېرمنې ته وويل: ماشومان په څه شي غلط کړه او چې کله هغوی د شپې د ډوډۍ اراده وکړي، نو ويده يې کړه، کله چې مېلمه کور ته را داخل شي، څراغ مې کړه او مور به مېلمه ته (د ژاموپه او ازسره) داسې نښو چې موږ هم گواکې خوراک کوو، نو دوی همداسې وکړل، مېلمه ډوډۍ وخورله او دوی دواړه وږي ويده شول، کله چې سبا شو او رسول الله صلى الله عليه وسلم ته راغلل، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل: تاسو چې د شپې له مېلمه سره کوم چلند وکړه يقين سره د الله تعالی ډير خوښ شو او ښه يې وباله.

امام ترمذي د ابوهريره رضی الله عنه په روايت حدیث راوړی چې يوه انصاري ته د شپې مېلمه راغی خو دده په کور کې د عيال له ډوډۍ پرته د خوړلو بل څه نه و، نو هغه

د امير المؤمنين لارنبووني

خپلې مېرمنې ته وويل چې ماشومان ويده كړه ډيوه مړه كړه او مېلمانته هغه ډوډۍ راوړه چې په كور كې شته، بيا دا آيت نازل شو « وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ ».

و قال ابن عمر أهدى لرجل من أصحاب رسول الله صلى الله عليه وسلم رأس شاة فقال: إن أخي فلاناً وغياله أحوج إلى هذا منا، فبعته إليهم، فلم يزل يبعث به واحد إلى آخر حتى تداولها سبعة أبيات، حتى رجعت إلى أولئك، فنزلت: « وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ ». ژباړه: قرطبي په خپل تفسير كې ليكي: چې ابن عمر وايي: يو چا د رسول الله صلى الله عليه وسلم يوه صحابي ته د پسه سر راوړ، هغه وويل، زما هغه پلانی وروړ او د هغه اولاد تر موږ ورته ډيره اړتيا لري، نو هغوی ته يې ورو لېږه، هغه بيا بل صحابي ته واستاوه، تردې، چې له اوو كورونو څخه ووت او بالاخره بيا هغه لومړي كور ته را و لېږل شو، نو بيا دغه آيت را نازل شو.

هر مسلمان په خاصه توگه مجاهد ته بسايي چې د اړتيا درفع پروخت بل مسلمان او مجاهد پر ځان مخكي كړي.

قال أبو جهم بن حذيفة العدوي: انطلقت يوم اليرموك أطلب ابن عمي ومعي شاة من ماء أو إناء، فقلت: إن كان به رمق سقيته من الماء ومسحت به وجهه، فإذا أنا به ينشع، فقلت: أسقيك؟ فأشار: أي نعم، فإذا رجل يقول: آه، فأشار ابن عمي أن أنطلق به إليه، فإذا هو هشام بن العاص أخو عمرو، فأتيته فقلت: أسقيك؟ فسمع آخر فقال: آه، فأشار هشام: أن أنطلق به إليه، فجيئته فإذا هو قد مات، فرجعت إلى هشام فإذا هو قد مات، فرجعت إلى ابن عمي فإذا هو قد مات! (البيهقي في شعب الايمان، رقم: ۳۲۰۸)

ژباړه: ابو جهم بن حذيفه رضی الله عنه وایي، چې زه د یرموک په ورځ د زخمیانو په کتار کې د خپل اکا په زوی پسې گرځېدم او د اوبو لوبنی راسره و، ماله ځان سره وویل، چې که د هغه په مری کې ساوه، یو غورپ به وڅښي او مخ به یې پرې لوند کړم، چې ناڅاپه ورسره په داسې حال کې مخ شوم، چې وروستی ساه یې اخیستله، ما ورته وویل او به در کړم؟ هغه اشاره وکړه، چې هو، په دې وخت کې بل زخمي آه وکړ، د کاکا زوی مې اشاره وکړه چې هغه ته یې ورکړه، که گورم هغه د عمرو وروړه شام بن العاص و، هغه ته مې وویل او به در کړم؟ زما دا خبره بل چا واورېدله او آه یې وکړ، هشام راته وویل هغه ته یې ورکړه، کله چې زه ورغلم هغه وفات شوی و بېرته په شاراو گرځېدم هشام ته چې راغلم هغه هم وفات شوی و او چې خپل د کاکا زوی ته بېرته وررسېدم، نو هغه هم په دې تنده کې سا ورکړې وه.

دغه ده د مسلمانانو ایشار او فداکاری، چې په دغه ډول سخت وخت کې هم بل مسلمان او ملگری تر ځان غوره کوي.

(۱۱) مجاهد باید خامخا خپل نیت سم کړي او خپل هر څه یوازې د الله تعالی لپاره کړي، چې په دې باره کې تفصیل مخکې تېر شو.

(۱۲) مجاهد باید له قوم پرستی څخه ځان وساتي، د دې تفصیل هم مخکې تېر شو.

(۱۳) مجاهد ته په کار ده چې په جهادي چارو کې له چا سره نزاع ونکړي، بلکې د هغه کار امیر ته و سپاري یا هغه چاته چې وړ او مستحق یې وي.

(۱۴) مجاهد ته لازم ده چې په هغو امورو کې چې د الله تعالیٰ معصیت نه وي د خپل امير پوره اطاعت وکړي، د دې تفصيل هم تېر شو.

(۱۵) مجاهدینو ته په کار ده چې په خپل منع کې مینه او محبت وکړي او په ټولو خلکو په ځانگړې توگه په بې وزلو ډېر مهربان وي، ځکه چې تاسو د هغوی د دعا په برکت په دښمن غلبه مومئ، الله تعالیٰ د صحابه وورضي الله عنهم په صفت کې فرمایي:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءَ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا
سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ
مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى
عَلَى سَوْفِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا. [الفتح: ۲۹].

ژباړه: محمد (صلى الله عليه وسلم) د الله رسول دی او هغه کسان چې له ده سره دي، په کافرانو ډېر سخت، او په خپل مینخ کې ډېر سره مهربان دي، ته به یې وینې چې رکوع کوونکي، سجده کوونکي دي، له الله نه فضل او رضامندي غواړي، د دوی (د دیندارۍ) نښې د سجدو له اثر نه د دوی په مخونو کې دي، دغه په تورات کې د دوی مثال دی او په انجیل کې د دوی مثال دی: لکه هغه فصل چې خپل تبغ راوباسي، بیا یې قوي کړي، بیا پېر او کلک شي، بیا دغه (فصل) په خپلو پنډیو (او پنځونو) ودرېږي، په داسې حال چې زمېنډاران (کروندگر) په تعجب کې اچوي، د دې لپاره چې په دغو سره کافران په غصه کړي، الله له هغو کسانو سره چې

د امير المؤمنين لارښوونې

ايمان يې راوړی دی او نېک عملونه يې کړي دي، چې هغه (صحابه) دي، د بخښنې او د ډېر لوی اجر و عده کړې ده.

طاحه له مصعب بن سعد رضی الله عنهم څخه روايت کوي چې: رأی سعد ان له فضل علی من دونه، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: هل تُنصر-ون وترزقون الا بضعفائکم. ژباړه: سعد رضی الله عنه ته داسې معلومه شوه چې په نورو کسانو غوره دی، نور رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایيل تاسو ته د ضعیفانو له وجې مرسته او رزق درکول کيږي.

جرير بن عبد الله وايي، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایيل: من لا يرحم الناس لا يرحمه الله. (ترمذي، ۱۹۲۲) ژباړه: څوک چې په خلکو رحم نه کوي، الله په هغه رحم نه کوي.

(۱۶) مجاهد ته په کار ده چې په هيچا ظلم ونه کړي نه په مال کې او نه په نور څه کې، ځکه د مظلوم دعا خامخا قبلېږي، لکه په دې حديث کي چې حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنهما روايت کړی، هغه وايي:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ مُعَاذًا إِلَى الْيَمَنِ فَقَالَ: اتَّقِ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا لَيْسَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ. (ترمذي، ۲۰۱۴)

ژباړه: کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم معاذ رضی الله عنه يامن ته استاوه نو ورته ويي ويل: د مظلوم له بڼېرا ځان ساته ځکه د مظلوم د بڼېرا او الله

د امير المؤمنين لارښوونې

ترمنځ هېڅ حجاب نشته، نو مجاهد که فرد وي، که امير وي او که قاضي په خلکو دې ظلم نه کوي او دهغوی ترمنځ دې په عدالت فيصلې کوي.

علامه شيزري وايي: اعلم ان العدل اشرف اوصاف الملك و اقوم لدولته، لانه يبعث على الطاعة، ويدعو إلى الألفة، وبه تصلح الأعمال وتنمو الأموال.

ژباړه: پوه شه چې عدل د پادشاه تر ټولو غوره صفت او دده د پاچاهي ټينگوونکی دی. ځکه عدل د خلکو د اطاعت باعث دی او خلک محبت ته رابولي، په عدل سره د خلکو اعمال اصلاح کېږي او اموال زياتېږي.

(۱۷) مجاهد بايد مېړنی او غير تمن وي، تقوی ولري، د عفت خاوند وي، د موسساتو او شتمنو خلکو مالونو ته تمه ونه لري.

مالقي په الشهب اللامعة کې وايي: جسم الحرب الشجاعة وقلبها التدبير وعينها الحذر وجناحها الطاعة ولسانها المكيدة وقائدها الرفق وسائقها النصر! ژباړه: د جگړې جسم مېړانه ده، زړه يې تدبير، سترگې يې بيداري، وزر يې طاعت، ژبه يې چل ول، رهنما يې نرمي او پرمخ بيوونکی يې نصرت دی.

حضرت انس رضی الله عنه روایت کوي چې:

كان رسول الله صلى الله عليه وسلم أحسن الناس وأجود الناس وأشجع الناس، قال: وقد فرغ أهل المدينة ليلة سمعوا صوتًا، قال: فتلقاهم النبي صلى الله عليه وسلم على فرس لأبي طلحة عُرِّي وهو متقلد سيفه، فقال: لم تراعوا،

لم تراعوا، ثم قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: وجدته بجرًا، يعني الفرس.
(بخاري، ٢٩٠٨)

ژباړه: رسول الله صلى الله عليه وسلم تر ټولو خلکو ښايسته، تر ټولو سخي او تر ټولو غير تمن و، يوه ورځ د مدينې منورې خلکيو غږ واورېده او وپېرېدل، نو رسول الله صلى الله عليه وسلم په داسې حال کې چې د ابو طلحه په شالوڅي آس سپور و او توره يې په غاړه وه د دې حال د معلومولو لپاره پسې لاړ او ويل يې: لم تراعوا، لم تراعوا، مه وپېرېئ، مه وپېرېئ، بيا يې ماته وويل سمندر په لاس راغی، مطلب يې اس و.

ابن ابی الدنيا وايي، چې حسن بن علي رضی الله عنهما به ويل چې الله پاک وايي: يا ابن آدم! اذا قنعت بمارزقناک فانت اغنی الناس. ژباړه: اې انسانه! که ته په هغه رزق ځان بسيا و بولې چې ما درکړی، نو ته تر ټولو خلکو غني او سرمايه دار يې.

ابى امامه رضی الله عنه وايي، چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: «أَظْهَرُوا الْيَأْسَ فَإِنَّهُ غِنَى وَإِيَّاكُمْ وَالطَّمَعَ فَإِنَّهُ فَقْرٌ حَاضِرٌ». ژباړه: خلکو ته طمع مه کوئ همدا بډاينه او غنا ده، له طمعې ځان وساتئ! ځکه طمع مه موجود او حاضر فقر ده.

لَقِيَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ سَلَامٍ كَعَبَ الْأَخْبَارِ عِنْدَ عَمْرِ فَقَالَ يَا كَعْبُ: مَنْ أَرْبَابُ الْعِلْمِ؟ فَقَالَ: الَّذِينَ يَعْمَلُونَ بِهِ، قَالَ: فَمَا يَذْهَبُ الْعِلْمُ مِنْ قُلُوبِ الْعُلَمَاءِ بَعْدَ إِذْ

عَقْلُوهُ وَحَفْظُوهُ؟ قَالَ: يُذْهِبُهُ الطَّمَعُ وَشَرُّهُ التَّفَنُّسُ وَتَطَلُّبُ الْحَاجَاتِ إِلَى النَّاسِ
قَالَ: صَدَقْتَ.

عبد الله بن سلام رضي الله عنه له كعب الاحبار رضي الله عنه سره د عمر رضي
الله عنه په مجلس کې يو ځای شو نو ورته ويې ويل: د علم خاوندان څوک دي؟ هغه
ځواب ورکړ: هغه کسان چې په علم عمل کوي، بيا يې ورته وويل: له زده کېدو
وروسته د علماوو له زړونو څخه علم څه شی بېرته باسي؟ هغه ورته وويل: حرص،
طمع او له خلکو څه غوښتل، عبد الله بن سلام رضي الله عنه ورته وويل، چې بلکل
دې رښتيا وويل.

زبير بن بکار وايي: ځنساء رضي الله عنها د قاديبي جگړې ته ورغله او څلور
زامن هم ورسره ول، نو د شپې په پيل کې يې دوی ته وويل: اې زامنو! تاسو په خپله
خوښه اسلام راوړئ او پخپله خوښه مو هجرت کړې، زما دې په الله قسم وي چې
تاسو ټول (داسې يقيني) د يوه سړي زامن ياست، لکه چې د يوې نسخي زامن
ياست، نه مې ستاسو له پلار سره خيانت کړی، نه مې ستاسو ماما شرمولی او نه مې
ستاسو نسب بدل او شرف بدنام کړی دی. تاسو پوهېږئ چې الله له کفارو سره په
جنگ کولو څومره ټواو نه په ځان منلي؟ په دې پوه شئ چې آخرت تردنيا غوره او
بهتر دی، الله تعالی فرمايي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ. آل
عمران ژباړه: اې د ايمان خاوندانو! صبر کوئ او په صبر تينگ او سئ او په
مورچلو کې محکم او سئ، له الله نه وپېرئ، چې کامياب شئ.

د امير المؤمنين لارښوونې

که سبا ان شاء الله روغ رمته را پاڅيدلاست، نو د کفارو جنگ ته لار شى، له الله څخه په دښمنانو برى غواړئ او چې جنگ تود شي، اوريې په لمبو شي، نو ور ودانگئ او په خړپ و جنگيږئ! تاسو به يا د غنيمت او يا د تلياتي ژوند خاوندان شئ. زامن يې د دې له نصيحت سره سم جگړې ته ووتل د جنگ ترانې يې زمزمه کولې، ترڅو چې ټول شهيدان شول، کله چې خنساء رضی الله عنها ته د دوى د شهادت خبر ورسيد، ويې ويل: الله لره دې ثناء او صفت وي چې زه يې د دوى په شهادت ونازولم له الله څخه هيله لرم چې ما هم له دوى سره د خپل رحمت په انگړ کې يو حای کړي، عمر رضی الله عنه به د خپل وفات تر وخته خنساء رضی الله عنها ته د هغې د څلورو زامنو (داولاد) وظيفه چې د يوه نغدو دوه سوه درهمه وه ورکوله، رضی الله عنهم وارضاهم.

نواي مجاهده! ته د دې صحابيې مېرمنې غيرت ته وگوره چې د زامنو په شهادت د الله حمد وايي!

(۱۸) مجاهد ته بنايي چې له علماوو او نيکانو خلکو سره ناسته ولاړه ولري، ابو هريره رضی الله عنه روايت کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: المرء على دين خليله، فلينظر احدكم من يخال. (احمد، ۸۰۲۸) ژباړه: سپرى د خپل انديوال په تگلاره وي نو تاسو گورئ چې هغه له چا سره ملگرتيا لري؟

(۱۹) مجاهد ته پکار ده چې امر بالمعروف او نهی عن المنکر او د خلکو اصلاح يې له لويو اهدافو څخه وي، له حضرت سهل بن سعد رضی الله عنه څخه روايت دی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل:

«لَأُعْطِينَ هَذِهِ الرَّايَةَ عَدَا رَجُلًا يَفْتَحُ اللَّهُ عَلَى يَدَيْهِ»، قَالَ: قَبَاتَ النَّاسِ يَدُوكُونَ لَيْلَتَهُمْ أَيْهَمُ يُعْطَاهَا، فَلَمَّا أَصْبَحَ النَّاسُ عَدَوْا عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، كُتِبَ لَهُمْ بِرَجُوعِهَا، فَقَالَ: «أَيْنَ عَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ». فَقَالُوا: يَشْتَكِي عَيْنَيْهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «فَأَرْسَلُوا إِلَيْهِ فَأَثُونِي بِهِ». فَلَمَّا جَاءَ بَصَقَ فِي عَيْنَيْهِ وَدَعَا لَهُ، فَبَرَأَ حَتَّى كَأَنَّ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجَعٌ، فَأَعْطَاهُ الرَّايَةَ، فَقَالَ عَلِيٌّ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقَاتِلُهُمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا؟ فَقَالَ: «انْفُذْ عَلَى رِسْلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحَتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يَجِبُ عَلَيْهِمْ مِنْ حَقِّ اللَّهِ فِيهِ، فَوَاللَّهِ لَأَنْ يَهْدِيَ اللَّهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا، خَيْرٌ لَكَ مِنْ أَنْ يَكُونَ لَكَ حُمْرُ النَّعَمِ» (البخاري، ۳۷۰۱)

ژباړه: رسول الله صلی الله عليه وسلم د خيبر په ورځ وفرمايل: زه به سبا بيرغ هغه چاته ورکړم چې الله د ده په لاس فتح او بری ليکلی دی، الله او د الله رسول له ده سره مينه لري او دی هم له الله او د هغه له رسول سره مينه لري، نو خلکو کړی شپه چورتونه وهل چې دا بختور به څوک وي؟ سبا چې ټول پيغمبر صلی الله عليه وسلم ته راجمع شول هر چا فکر کاوه او هيله يې لرله چې بيرغ ورکړل شي، په دغه وخت کې رسول الله صلی الله عليه وسلم وويل: علي بن ابی طالب چيرته دی؟

خلکو ورته وويل: هغه د سترگو په ناروغۍ اخته دی.

وليدله، نو د آيت يې ولوست، "کنتم خیر امة اخرجت للناس" بيا يې وويل: اې خلکو! که څوک دا خوبښوي، چې له دغه امت څخه شي، نو د الله تعالی شرط دې پوره کړي، چې له دغه امت څخه يې غوښتی دی. يعنی امر بالمعروف او نهی عن المنکر دې وکړي، ځکه الله تعالی دغه امت ته بهتري له همدې امله ورکړی دی.

(۲۰) مجاهد ته لازم دي چې د الله حقوق په ځان او کورنۍ کې رعايت کړي په ځانگړې توگه په خپل وخت په جماعت لمونځ کول او که مسجد ته نشوای و تلای پخپل کور کې په جماعت لمونځ کول، صلابي دخلفاؤ په تاريخ کې ليکي چې عمر رضی الله عنه خپلو واليانو ته وليکل: ماته ستاسو تر ټولو مهم کار د لمانځه ادا کول دي، چا چې د لمانځه پوره اهتمام وکړ خپل دين يې وساته او چا چې لمونځ ضائع کړ نور کارونه ضائع کول ورته ډېر اسانه دي، الله پاک په قرآن کریم کې فرمايي:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (٦)

التحریم. ژباړه: اې د ايمان خاوندانو! تاسو خپل ځانونه او خپل اهل له داسې اور څخه وساتئ چې د هغه خاشاک خلک او کاني دي، ډېر سخت خويه او قوي ملايکي پرې مقرر دي، هغوی په هغه څه کې د الله نافرمانی نه کوي چې دوی ته يې حکم کړی وي او هغه څه کوي چې دوی ته يې حکم کېږي.

(۲۱) امير ته په کار ده چې همپشه دې له پوه خلکو سره مشوره کوي، کله چې ابوبکر صدیق رضی الله عنه د لښکر د مشر په توگه د يزيد بن ابی سفیان د ټاکلو

اراده وکړه نو په توصيه کې يې ورته وويل: له ابو عبیده بن الجراح او معاذ بن جبل سره مشوره کوه او بغير له دوی يو کار هم مه ترسره کوه. (کنز العمال، ۱۴۰۸۹)

(۲۲) امير بايد د ښه تدبير او تجربې خاوند وي، ابوهريره رضی الله عنه روايت کوي چې پيغمبر عليه السلام فرمايي: الحرب خدعة (بخاري ۳۰۲۹) جنگ چل دی، معنا دا چې کمين پکې ونيول شي تعرض پکې وشي او د ښمن هر وخت تېر ايستل شي.

(۲۳) امير او حاکم ته لازم دي چې د بنديانو او جاسوسانو په وژلو کې تلوار ونه کړي او د دوی په حق کې د هيچا خبره ونه مني، بلکې ښه سوچ او فکر دې پرې وکړي، حکم په قتل کې تر خطا په عفو کې خطا ډېره اسانه (ښه) ده، الله تعالی فرمايي: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصِحُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ. [الحجرات: ۶]

ژباړه: اې د ايمان خاوندانو! که تاسو ته کوم فاسق (بدکاره سپری) خبر راوړي، نو تاسو ښه تحقيق کوئ، په دې چې تاسو به يو قوم ته په ناخبري سره تکليف ورسوئ بيا به تاسو په خپلو کړو باندي پښېمانه شئ.

حضرت عائشة صديقه رضی الله عنها روايت کوي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: "ادْرءُوا الحُدُودَ عن المسلمین ما استطعتم، فإن كان له مخرج، فخلوا سبيله، فإن الإمام أن يخطئ في العفو، خير من أن يخطئ في العقوبة" (رواه الترمذي، ۱۴۲۴).

ژباړه: تر کومه چې ستاسو په وس کې کېږي له مسلمانانو څخه حدود دفع کړئ
که يې د خلاصون کومه لاره وه نو خلاص يې کړئ، ځکه امام که په عفو کې خطا شي
تر هغه ډير غوره ده چې په عذاب ورکولو کې خطا شي.

دعاگانې

ابو داود او ترمذي له عثمان بن عفان رضي الله عنه څخه روايت کړي:

چې رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايلي دي: هر هغه څوک چې هر سهار او
مابنام (بسم الله الذي لا يضر مع اسمه شيء في الأرض ولا في السماء وهو
السميع العليم)

دری خلی و وایي هیڅ شی به زیان ورته ونشي رسولای.

کله چې مجاهدين جهاد ته روان وي دا دعا به کوي: اللَّهُمَّ أَنْتَ عَضَدِي
وَنصيرِي بكَ أَجُولُ وَبِكَ أَصُولُ وَبِكَ أَقَاتِلُ؟ رواه الترمذي

کله چې د تعرض اراده وکړي دا دعا به کوي: اللَّهُمَّ مَنْزِلَ الْكِتَابِ وَمَجْرَى
السَّحَابِ وَهَازِمَ الْأَحْزَابِ أَهْزَمَهُمْ وَأَنْصُرْنَا عَلَيْهِمْ؟ (رواه البخاري)

که چېرې د دښمن څخه وپېږدې چې حمله به را باندې وکړي دا دعا به وایي:
اللَّهُمَّ إِنَّا نَجْعَلُكَ فِي نُحُورِهِمْ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرُورِهِمْ : رواه ابن حبان

د امير المؤمنين لارنبووني

که چېرې مجاهدين د دښمن له لوري محاصره شوو دا دعا به وايي؛ **اللَّهُمَّ اسْتُرْ عوراتنا وأمن روعاتنا؟** رواه احمد

کله چې مجاهدين پر يو ځاي کامياب سي يو مشر به دريږي مجاهدين به ټوله شاته ودرېږي دا دعا به کوي: **اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كُلُّهُ لَا قَابِضَ لِمَا بَسَطْتَ وَلَا بَاسِطَ لِمَا قَبَضْتَ وَلَا هَادِي لِمَا أَضَلَلْتَ وَلَا مُضِلَّ لِمَنْ هَدَيْتَ وَلَا مُعْطِي لِمَا مَنَعْتَ وَلَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ وَلَا مُقْرَبَ لِمَا بَاعَدْتَ وَلَا مُبَاعِدَ لِمَا قَرَّبْتَ اللَّهُمَّ ابْسُطْ عَلَيْنَا مِنْ بَرَكَاتِكَ وَرَحْمَتِكَ وَفَضْلِكَ وَرِزْقِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ التَّعِيمَ الْمُقِيمَ الَّذِي لَا يَحُولُ وَلَا يَزُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْأَمَانَ يَوْمَ الْخَوْفِ اللَّهُمَّ إِنِّي عَائِدُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا أُعْطَيْتَنَا وَمِنْ شَرِّ مَا مَنَعْتَنَا اللَّهُمَّ حُبِّ إِتِنَا الْإِيمَانَ وَزِينَهُ فِي قُلُوبِنَا وَكَرِهْ إِتِنَا الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ وَاجْعَلْنَا مِنَ الرَّاشِدِينَ اللَّهُمَّ تَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ وَأَلْحِقْنَا بِالصَّالِحِينَ غَيْرِ خَزَايَا وَلَا مُفْتُونِينَ اللَّهُمَّ قَاتِلِ الْكُفْرَةَ الَّذِينَ يَكْذِبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ وَيَكْذِبُونَ بِرِسْلِكَ وَبِصُدُونِ عَنِ سَبِيلِكَ وَاجْعَلْ عَلَيْهِمْ رَجْزَكَ وَعَذَابَكَ إِلَهَ الْحَقِّ آمِينَ؟** (رواه النسائي)

عطا بن ابي رباح وايي: ماته حديث رسيدلى چې رسول الله صلى الله عليه و سلم فرمايلي: څوک چې د ورځې په پيل کې سورة يس تلاوت کړي د ټولي ورځې اړتياوي (حاجتونه) به يې پوره شي. (سنن الدارمي/۳۴۶۱).

سبحان الله وجمده سبحان الله العظيم وصلى الله على خير خلقه اجمعين
برحمتك يا ارحم الراحمين

لړليک

مقدمه.....	۵
مجاهدينو ته د شريعت په رڼا کې لارښوونې.....	۹
نيت او اهميت يې.....	۱۰
د نيت گټې:.....	۱۸
د نيت د اخلاص په باره کې د سلفو اقوال:.....	۲۸
تقوى او اهميت يې.....	۳۱
د تقوى گټې:.....	۳۳
نېک اخلاق.....	۳۷
د الله په لاره کې جهاد.....	۴۱
دالله د دين ترحاکميتته به جهاد روان وي.....	۴۱
د في سبيل الله جهاد اهداف:.....	۴۴
د مسلمانانو د نصرت او بري لاملونه.....	۵۵
دنده او مشري يو امانت دى:.....	۵۶
د دندو د حرص زيانونه:.....	۶۵
د امر اطاعت.....	۶۸
د امير اطاعت د امتيازاتو په شرط ناروا دى.....	۷۲

- ۷۳ ..... د الله په نافرمانی کې د امیر اطاعت نشته
- ۷۴ ..... په امام او مسئولینو باید نېک گومان ولری
- ۷۶ ..... د بدگومانی زیانونه
- ۷۷ ..... تواضع
- ۷۹ ..... د تواضع گټې:
- ۷۹ ..... تواضع او سلف صالحین
- ۸۲ ..... امیرانو او واکمنانو ته نصیحت
- ۸۸ ..... د قوم پالنې بد والی
- ۹۰ ..... همغږي او یووالی
- ۹۲ ..... د اولس د حقوقو ساتنه
- ۹۷ ..... د اسلامي حکومت (خلافت او امارت) ارزښت
- ۱۰۰ ..... مجاهدین دې په عشر اوزکات کې بې ځایه تصرف نه کوي
- ۱۰۲ ..... له بندیانوسره باید غوره چلند وشي
- ۱۰۷ ..... مجاهد ته آداب
- ۱۳۰ ..... دعاگانې

